

2023-01

þÿ š ½ ± 0 ± 1 " Å Ä 1 0 ¬ ' ± » 0 ¬ ½ 1 ± :
þÿ µ Å 0 ± 1 Á µ Â 0 ± 1 0 ½ ' Å ½ ¿ 1 3 1 ± Ä
þÿ 0 Á ¬ Ä . Ä . Â À µ Á 1 ¿ Ç ® Â Ã Ä ± À » ±
«Belt and Road Initiative»

þÿ š ± » ± ½ Ä ¶ ® Â , ' , ± ½ ¬ Ã 1 ¿ Â

þÿ œ µ Ä ± Ä Ä Å Ç 1 ± 0 ì Á ì 3 Á ± ¼ ¼ ± " 1 µ , ½ î ½ £ Ç - Ä µ É ½ , £ Ä Á ± Ä . 3 1 0 ® Â 0 ± 1 ' Ä Æ ¬ » µ 1 ± /
þÿ š ¿ 1 ½ É ½ 1 0 î ½ • Ä 1 Ä Ä . ¼ î ½ , µ Ç ½ î ½ 0 ± 1 ' ½ , Á É À 1 Ä Ä 1 0 î ½ £ À ¿ Á ' î ½ , ± ½ µ Ä 1 Ä Ä ®

<http://hdl.handle.net/11728/12417>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

**ΣΧΟΛΗ ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ,
ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΕΘΝΕΙΣ
ΣΧΕΣΕΙΣ, ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ
ΑΣΦΑΛΕΙΑ**

**Κίνα και Δυτικά Βαλκάνια: ευκαιρίες και κίνδυνοι
για τα κράτη της περιοχής στα πλαίσια του «Belt and
Road Initiative»**

του

Αθανάσιου Καλαντζή

Ιανουάριος 2023

**ΣΧΟΛΗ ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ,
ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**Κίνα και Δυτικά Βαλκάνια: ευκαιρίες και κίνδυνοι για τα
κράτη της περιοχής στα πλαίσια του «Belt and Road
Initiative»**

**Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ
αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών Διεθνείς
Σχέσεις, Στρατηγική και Ασφάλεια, στο Πανεπιστήμιο
Νεάπολις**

του

Αθανάσιου Καλαντζή

Ιανουάριος 2023

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © **Αθανάσιος Καλαντζής, 2023**

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστήμιο Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

Η ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Ο Καλαντζής Αθανάσιος, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Κίνα και Δυτικά Βαλκάνια: ευκαιρίες και κίνδυνοι για τα κράτη της περιοχής στα πλαίσια του «Belt and Road Initiative», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ο/Η Δηλών /σα

Περιεχόμενα

Κεφάλαιο 1 Εισαγωγή.....	1
Κεφάλαιο 2. Οικονομική διπλωματία	3
2.1 Ορίζοντας την οικονομική διπλωματία	3
2.2 Επενδύσεις ως μέσο άσκησης οικονομικής διπλωματίας.....	6
2.3 Οικονομική διπλωματία και στρατηγική.....	8
2.4 Σύνοψη	9
Κεφάλαιο 3. Οικονομική διπλωματία και Κίνα: Belt and Road Initiative	11
3.1 Οικονομική διπλωματία και Κίνα	11
3.2 Belt and Road Initiative.....	12
3.3 Belt and Road Initiative: Στρατηγική σημασία και αντιδράσεις	14
3.4 Σύνοψη	19
Κεφάλαιο 4. Κίνα και Βαλκάνια	20
4.1 Τα Βαλκάνια στον 21 ^ο αιώνα	20
4.2 Βαλκάνια: οι διαιρέσεις.....	20
4.3 Δυτικά Βαλκάνια και Belt and Road Initiative: Ανάλυση Ενδιαφερομένων Μερών....	26
4.4 Σύνοψη κεφαλαίου	33
Κεφάλαιο 5. Belt and Road Initiative και Σερβία	35
5.1 Σινο-Σερβικές σχέσεις.....	35
5.2 Κινεζικές επενδύσεις στην Σερβία	38
5.2.1 Σιδηροδρομικός Διάδρομος Belgrade – Stara Pazova και Novi Sad – Subotica....	42
5.2.2 Αυτοκινητόδρομος Milos Veliki - E763	43
5.2.3 Θερμοηλεκτρικό Εργοστάσιο Kostolac.....	43
5.2.4 Železara Smederevo	44
5.3 Σερβία και άλλοι εταίροι	45
5.4 Σερβικές αντιλήψεις ως προς τις επενδύσεις.....	48
5.5 Αξιολόγηση επενδύσεων – Στρατηγικές επιλογές και επιλοκές για την Σερβία.....	50
5.5 Σύνοψη κεφαλαίου	55
Κεφάλαιο 6. Συμπεράσματα - Συζήτηση	56
Βιβλιογραφία.....	58

Εικόνα 1 Χάρτης χερσαίας και θαλάσσιας ζώνης (https://www.merics.org/)	13
Εικόνα 2 3+2 Νησιωτικές αλυσίδες (https://www.msn.com)	17
Εικόνα 3 Χάρτης των Βαλκανίων με τις σημαίες των κρατών (https://www.worldatlas.com/articles/balkan-countries.html)	21
Εικόνα 4 Μέλη και υποψήφια μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα Βαλκάνια (https://euauditors.medium.com)	21
Εικόνα 5 Μέλη της περιοχής Schengen (https://www.schengenvisa.info/schengen-visa-countries-list/)	22
Εικόνα 6 Μέλη της CEFTA (www.cefta.int)	23
Εικόνα 7 Βαλκάνια και NATO (http://country.eiu.com)	23
Εικόνα 8 Βαλκάνια και Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ (https://rrpowerschool.com/per-capita-gdp-in-balkans/)	24
Εικόνα 9 Βαλκάνια και Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης (Ηνωμένα Έθνη, 2022)	25
Εικόνα 10 Δυτικά Βαλκάνια (https://www.thedefencehorizon.org)	25
Εικόνα 11 Κύριοι εμπορικοί εταίροι των Δυτικών Βαλκανίων	31
Εικόνα 12 Belt and Road Initiative: Βαλκάνια (<i>maprixcel for GIS</i>)	32
Εικόνα 13 χρόνος και κόστος μεταφοράς ενός κοντέινερ από την Κίνα στην Ευρώπη (Stanicek & Ταρωνα, 2022)	33
Εικόνα 14 Εμπορικές συναλλαγές Κίνας – Σερβίας, 2017-2021 (Zakic & Stanojevic, 2022) ...	38
Εικόνα 15 FDI στην Σερβία από την Κίνα σε εκατομμύρια ευρώ (National Bank of Serbia) ..	38
Εικόνα 16 Επενδύσεις της Κίνας στην Σερβία, 2014-2022. Επιχειρηματικά σχήματα (Zakic & Stanojevic, 2022)	39
Εικόνα 17 Επενδύσεις της Κίνας στην Σερβία, 2014-2022. Έργα υποδομών (Zakic & Stanojevic, 2022)	40
Εικόνα 18 Έργα υποδομών που χρηματοδοτεί η Σερβία και κατασκευάζονται από κινεζικές εταιρείες (Zakic & Stanojevic, 2022).	41
Εικόνα 19 Κύριοι εμπορικοί εταίροι της Σερβίας για το έτος 2021 (Trifunovic, 2022)	47
Εικόνα 20 Εξέλιξη εμπορικών σχέσεων Σερβίας – Ευρωπαϊκής Ένωσης (https://webgate.ec.europa.eu)	48
Εικόνα 21 Αντιλήψεις Σέρβων ως προς τις επενδύσεις στην χώρα τους (statista.com)	48
Εικόνα 22 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στην Σερβία, 1990 – 2021 (https://unctad.org/data-visualization)	52

Ονοματεπώνυμο Φοιτητή Αθανάσιος Καλαντζής

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής: Κίνα και Δυτικά Βαλκάνια: ευκαιρίες και κίνδυνοι για τα κράτη της περιοχής στα πλαίσια του «Belt and Road Initiative»

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις [ημερομηνία έγκρισης] από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων (Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος).....[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία εξετάζει τις δυνατότητες ανάπτυξης αλλά και τους κινδύνους που καλούνται να συνυπολογίσουν τα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων τα οποία προκύπτουν από την συσχέτιση τους με την Κίνα και το Belt and Road Initiative. Πιο συγκεκριμένα, εντοπίζονται και καταγράφονται ορισμοί και προσεγγίσεις πάνω στην οικονομική διπλωματία καθώς και τον τρόπο με τον οποίο η Κίνα την ασκεί. Επίσης, παρουσιάζεται το Belt and Road Initiative και οι προοπτικές του αναφορικά με το παγκόσμιο εμπόριο αλλά και την αναβάθμιση των περιοχών από τις οποίες θα διέρχεται. Αναφορικά με τα Βαλκάνια, παρουσιάζεται η κατάσταση της περιοχής, ενώ ακολουθεί μια εστίαση στην περιοχή ενδιαφέροντος, τα Δυτικά Βαλκάνια, με μια ανάλυση ενδιαφερομένων μερών. Στην συνέχεια μελετάται η σχέση της Σερβίας με την Κίνα και το Belt and Road Initiative, ως περίπτωση μελέτης, καθώς και τα συμπεράσματα που προκύπτουν από αυτή.

Ο εντοπισμός, η καταγραφή και η κατανόηση των επιλογών που ανοίγονται στα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων αλλά και των δυνητικών επιπλοκών τους, επιτρέπει σε έναν ερευνητή να προσεγγίσει κριτικά το σύνολο του Belt and Road Initiative ως μοχλού ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας. Ταυτόχρονα, η μελέτη μιας τόσο πυκνής ως προς τον αριθμό των ενδιαφερομένων μερών περιοχής, καταδεικνύει την αξία μιας διαρκούς και ενδεδειγμένης μελέτης των πτυχών της οικονομικής διπλωματίας τόσο μέσα από την διπλωματική ιστορία όσο και – κυρίως – στο παρόν των κρατών. Τα παραπάνω, αποτελούν προϋπόθεση για τον σχεδιασμό μιας αποτελεσματικής κρατικής στρατηγικής, ειδικά μέσα στα πλαίσια ενός παγκοσμιοποιημένου κόσμου.

Λέξεις κλειδιά: οικονομική διπλωματία, Belt and Road Initiative, Δυτικά Βαλκάνια, Κίνα, στρατηγικές επιλογές

Abstract

The current dissertation examines the opportunities for growth as well as the potential dangers that states in the Western Balkans have to consider, as part of their collaboration with China and the Belt and Road Initiative. More specifically, definitions on financial diplomacy are presented herein, as well as how it is performed by China. Moreover, the Belt and Road Initiative and its prospects on global trade and the upgrading of the areas through which it transits are also presented. In regards to the Balkans, the current situation of the area is shown, followed by focusing on the area of interest, the Western Balkans, with an interested party's analysis. Next, Serbia's relations with China and the Belt and Road Initiative are studied, as a case study as well as the conclusions that can be reached through it.

The locating, recording and understanding of the choices presented to the Western Balkans states in addition to their potential complications for them, allow a researcher to critically approach the whole concept of the Belt and Road Initiative as a leverage for global development. Simultaneously, studying such a compact area of overlapping interests, showcases the worth of a constant and in-depth study of financial diplomacy both throughout its history and – most importantly – in a state's present. The above, are preconditions for developing an effective state strategy, especially within the concept of a globalized world.

Keywords: financial diplomacy, Belt and Road Initiative, Western Balkans, China, strategic options

Κεφάλαιο 1 Εισαγωγή

Σε ένα διεθνές σύστημα που χαρακτηρίζεται από αστάθεια, η διπλωματία αποτελεί ένα ισχυρό εργαλείο στα χέρια ενός κράτους. Καθώς η παγκόσμια κοινότητα κινείται ολοένα και πιο κοντά προς την διασύνδεση μέσω του εμπορίου, τόσο η διάσταση της οικονομικής διπλωματίας θα αποκτά σταδιακά και μεγαλύτερη σημασία για την κατανόηση των στρατηγικών κινήσεων των κρατών στην διεθνή πολιτική (Bayne & Woolcock, 2017) καθώς αυτή θα αποκτά και μεγαλύτερη βαρύτητα στον σχεδιασμό αυτής.

Η Κίνα, ένα κράτος το οποίο αναδείχθηκε ταχύτατα ως δεύτερη σε οικονομική ισχύ δύναμη του πλανήτη, δείχνει να εφαρμόζει την οικονομική διπλωματία για την επίτευξη των στρατηγικών της στόχων, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα την σύλληψη και προώθηση του Belt and Road Initiative (Brooks & Wohlforth, 2015 ; Huang, 2016). Ένας χώρος ο οποίος δείχνει να έχει τραβήξει το ενδιαφέρον της Κίνας ως εξαιρετικά σημαντικός για την ολοκλήρωση του Belt and Road Initiative, είναι η περιοχή των Βαλκανίων και ειδικότερα των Δυτικών Βαλκανίων (Jović, 2018).

Το Belt and Road Initiative έχει την δυνατότητα να αναδιαμορφώσει την διεθνή ισορροπία δυνάμεων, αλλά για τα Δυτικά Βαλκάνια μπορεί να λειτουργήσει ταυτόχρονα και ως μοχλός ανάπτυξης (Economides, 2020). Σημαντικά ερωτήματα προκύπτουν ωστόσο αναφορικά με τις επιλογές αλλά και τους κινδύνους που καλούνται τα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων να λάβουν υπόψη αναφορικά με την σχέση τους με την Κίνα στα πλαίσια της ανάπτυξης του Belt and Road Initiative.

Στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι, μέσω της βιβλιογραφικής έρευνας, να εντοπιστούν και να καταγραφούν τα δεδομένα που αφορούν το ζήτημα των επενδύσεων της Κίνας στα Δυτικά Βαλκάνια και το πως αυτές διαμορφώνουν την πολιτική των κρατών της περιοχής. Η εργασία σκοπεύει να εξερευνήσει τις παρακάτω ερευνητικές υποθέσεις:

Υπόθεση 1 Το Belt and Road Initiative μπορεί να ενισχύσει την ανάπτυξη των Δυτικών Βαλκανίων;

Υπόθεση 2 Υπάρχουν κίνδυνοι για τα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων από την δυνητική συστράτευση τους με την Κίνα;

Υπόθεση 3 Αξιολογείται θετικά η στρατηγική των κρατών των Δυτικών Βαλκανίων ως προς το Belt and Road Initiative;

Το πρώτο κεφάλαιο της εργασίας είναι η εισαγωγή. Στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας θα υπάρξει μια καταγραφή των ορισμών και της σημασίας της οικονομικής διπλωματίας. Θα ακολουθήσει στο τρίτο κεφάλαιο η οικονομική διπλωματία της Κίνας και το πώς το Belt and Road Initiative ερμηνεύεται υπό το πρίσμα αυτής. Στο

τέταρτο κεφάλαιο θα υπάρξει μια καταγραφή της κατάστασης αρχικά των Βαλκανίων και στην συνέχεια των Δυτικών Βαλκανίων. Σε αυτό το κεφάλαιο επίσης, θα υπάρξει μια ανάλυση ενδιαφερομένων μερών για την περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων. Στο πέμπτο κεφάλαιο θα γίνει μια μελέτη περίπτωσης ως προς την σχέση ενός κράτους της περιοχής με την Κίνα υπό το πρίσμα της συνεργασίας που προκύπτει από το Belt and Road Initiative, και η οποία θα αφορά το κράτος της Σερβίας. Τέλος, στο έκτο κεφάλαιο θα καταγραφούν τα συμπεράσματα από την βιβλιογραφική μελέτη και η συζήτηση.

Κεφάλαιο 2. Οικονομική διπλωματία

Η κατανόηση του όρου οικονομική διπλωματία είναι απαραίτητη για την ανάλυση της τόσο της στρατηγικής των κρατών στο διεθνές σύστημα όσο και της Κίνας, παγκοσμίως αλλά και στα Βαλκάνια. Σε αυτό το μέρος θα γίνει μια προσπάθεια καταγραφής των ορισμών της οικονομικής διπλωματίας καθώς επίσης και των επενδύσεων ως μέσου άσκησης της οικονομικής διπλωματίας. Τέλος, θα διερευνηθεί η σχέση της οικονομικής διπλωματίας με τον σχεδιασμό και την εφαρμογή των στρατηγικών επιδιώξεων των κρατών.

2.1 Ορίζοντας την οικονομική διπλωματία

Η προσπάθεια ορισμού της οικονομικής διπλωματίας, κατ'ανάγκη περνά μέσα από την κατανόηση της διπλωματίας εν γένει. Σύμφωνα με τους Lee και Hudson (2004), η διπλωματία μπορεί να γίνει κατανοητή ως η προσπάθεια συμβιβασμού της εφαρμογής της πολιτικής θέλησης ανεξάρτητων κρατών. Η μελέτη της διπλωματίας ωστόσο, έρχεται αντιμέτωπη με μεγάλα θεωρητικά κενά (Klavins, 2011) καθώς κανένας τομέας της διεθνούς πολιτικής δεν έχει να παρουσιάσει μεγαλύτερη απόσταση ανάμεσα στην θεωρία και την εμπειρία από την διπλωματία. Ο Steiner (2004) σημειώνει ότι η δυσκολία αυτή έχει να κάνει με το γεγονός ότι είναι εξαιρετικά ποικίλη, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνει την εξαγωγή εμπειρικών συμπερασμάτων. Σημειώνει επίσης πως η διπλωματία είναι πρωτεύική στην φύση της ενώ η μελέτη της έχει εν πολλοίς εξαιρεθεί από την εξαγωγή γενικεύσεων στην θεωρία των διεθνών σχέσεων καθώς είναι τόσο αβέβαιη όσο και απρόβλεπτη ως προς τα αποτελέσματα της. Ακόμη αναφέρει ο ίδιος πως η μελέτη της διπλωματίας δεν έχει να παρουσιάσει ένα θεωρητικό πλαίσιο ικανό να ερμηνεύει τα ευρήματα της. Για παράδειγμα, αναφέρει πως ενώ ο Morgenthau (Morgenthau, Thompson & Clinton, 1985) εντοπίζει την αξία της κλασικής διπλωματίας για τον περιορισμό της πολιτικής ισχύος, ταυτόχρονα στον ίδιο καταγράφεται ότι η διπλωματία υποχώρησε κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Ο Steiner (2004, σελ. 494) καταλήγει πως αν και οι δύο αυτές παρατηρήσεις του Morgenthau έχουν αξία, ωστόσο δεν μπορούν να ενταχθούν σε ένα θεωρητικό πλαίσιο ταυτόχρονα.

Παρά την δυσκολία θεωρητικής θεμελίωσης της διπλωματίας, η συμβολή της στην προώθηση των στόχων ενός κράτους είναι αδιαμφισβήτητη. Είτε η σημασία της εξετάζεται στην εκδοχή της ως κλασικής Ευρωπαϊκής διπλωματίας του 18ου αιώνα μέσω της διατήρησης της ισορροπίας ανάμεσα στις πέντε μεγάλες δυνάμεις της εποχής, του περιορισμού των πολέμων μέσω του ελέγχου των στρατιωτικών διοικητών και του ελέγχου της φιλοδοξίας των κρατών μέσω της προώθησης της ισορροπίας δυνάμεων, είτε στην εκδοχή του 20ου αιώνα και της αποσόβησης ενός Τρίτου Παγκοσμίου Πολέμου μέσω της επίλυσης αλληπάλληλων κρίσεων, η

διπλωματία παραμένει ένα σημαντικό εργαλείο στα χέρια των χαρακτών πολιτικής ενός κράτους (Craig & George, 1995), ειδικά υπό το πρίσμα της ολοένα και εντεινόμενης διασύνδεσης ανάμεσα στα κράτη (Bayne & Woolcock, 2017 ; Klavins, 2011 ; Lee & Hudson, 2004 ; Lee Hudson ; Van Bergeijk & Moons, 2009 ; Steiner, 2004).

Μέσα από αυτό υπόβαθρο, αναδύεται η οικονομική διπλωματία ως μέρος των πεδίων άσκησης διπλωματίας. Οι Bayne και Woolcock (2017), αναφέρουν πως η οικονομική διπλωματία αφορά την διαδικασία αυτή της διαπραγματεύσεως και λήψης αποφάσεων για σημαντικά ζητήματα τα οποία αφορούν διεθνείς οικονομικές σχέσεις, όπως για παράδειγμα την διαπραγματεύση εμπορικών συμφωνιών, επενδύσεων και ανάπτυξης. Ως εκ τούτου, συνεχίζουν οι ίδιοι, η μελέτη της οικονομικής διπλωματίας περνάει μέσα από την μελέτη των διαδικασιών της λήψης αποφάσεων και την διαπραγματεύση της πολιτικής. Αν και η λήψη αποφάσεων αναφορικά με την χάραξη πολιτικής αφορά το νομοθετικό και εκτελεστικό μέρος της εξουσίας ενός κράτους, στα πλαίσια της οικονομικής διπλωματίας εντάσσονται και αυτοί οι φορείς οι οποίοι δεν ανήκουν στα στενά όρια του, όπως για παράδειγμα εθνικά ελεγκτικά σώματα ή ιδιωτικοί φορείς (Bayne και Woolcock, 2017).

Οι Van Bergeijk και Moons (2009), ορίζοντας την οικονομική διπλωματία, ενσωματώνουν σε αυτήν το σύνολο των δραστηριοτήτων που αφορά διασυνοριακές οικονομικές δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα τις εισαγωγές και εξαγωγές, επενδύσεις, οικονομική βοήθεια και μετανάστευση. Για τους ίδιους, η οικονομική διπλωματία αποτελείται από τρεις τομείς. Ο πρώτος τομέας αφορά την χρήση της πολιτικής επιρροής και των σχέσεων ενός κράτους για την προώθηση των θέσεων του στο διεθνές εμπόριο αλλά και την διόρθωση σφαλμάτων κατά τη λειτουργία της αγοράς καθώς και την μείωση του κόστους και του κινδύνου διασυνοριακών συναλλαγών. Σε αυτόν τον τομέα εντάσσεται εξάλλου η εμπορική πολιτική ενός κράτους αλλά και η δράση Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Στον δεύτερο τομέα, εντοπίζουν την χρήση των οικονομικών εργαλείων τους με στόχο την αύξηση του δυνητικού κόστους σύγκρουσης αλλά και την ενίσχυση των οφελών που θα προκύψουν από την οικονομική συνεργασία. Κατ'αυτόν τον τρόπο, σημειώνουν οι ίδιοι, διασφαλίζεται η οικονομική ασφάλεια ενώ εδώ εντοπίζονται τόσο οι δομικές πολιτικές και το διμερές εμπόριο όσο και οι στρατηγικές παρεμπόδισης του εμπορίου όπως τα εμπάργκο. Τέλος, ο τρίτος τομέας που εντοπίζουν, αφορά την μελέτη των τρόπων επίτευξης των ανωτέρω στόχων στο διεθνές περιβάλλον. Σε αυτόν τον τομέα εντάσσεται η μελέτη των πολυμερών διαπραγματεύσεων αλλά και η άσκηση διπλωματίας εντός υπερεθνικών οργανισμών όπως για παράδειγμα ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ), ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) ή η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ).

Για τους Okano-Heijmans και Asano (2018 σελ. 555), η οικονομική διπλωματία εμπεριέχει τρεις πτυχές. Η πρώτη πτυχή αφορά την εμπορική διπλωματία, με τον όρο «commercial diplomacy», και σε αυτήν περιλαμβάνονται όλες αυτές οι ενέργειες που αφορούν την ανταλλαγή προϊόντων ανάμεσα σε κράτη ή ομάδες

κρατών. Στην δεύτερη πτυχή, επεκτείνουν την εμπορική διπλωματία με τον όρο «commercial diplomacy», στον οποίο εντάσσεται το σύνολο των δραστηριοτήτων που προωθούν και διευκολύνουν την ανταλλαγή προϊόντων, από το κατασκευαστή μέχρι και τον τελικό καταναλωτή, περιλαμβάνοντας μεταξύ άλλων ζητήματα όπως η χρηματοδότηση, η μεταφορά προϊόντων, οι δυνατότητες αποθήκευσης ή ακόμη και εγγυήσεις ασφαλείας των προϊόντων. Τέλος, εντοπίζουν την διπλωματία της ανάπτυξης, στην οποία καταγράφουν δύο διακριτές τάσεις. Στην πρώτη τάση εντάσσουν πολιτικές οι οποίες στοχεύουν στην ικανοποίηση πολιτικών αλλαγών, όπως για παράδειγμα η προώθηση της δημοκρατίας και του ελεύθερου εμπορίου που χαρακτηρίζει την πολιτική της ΕΕ. Στην δεύτερη τάση εντοπίζουν την επίτευξη οικονομικών στόχων μέσω της προώθησης επενδύσεων οι οποίες θα βελτιώσουν την οικονομική θέση του αποδέκτη. Αυτή η πολιτική έχει εφαρμοστεί στο παρελθόν εκτεταμένα από χώρες όπως η Ιαπωνία (Okano-Heijmans, 2012) και οι ΗΠΑ (Leffler, 1992 ; Mastanduno, 1998).

Οι Bayne και Woolcock (2017) σημειώνουν πως σε αντίθεση με την συνηθισμένη προσέγγιση της διπλωματίας ως μιας προσπάθειας διασφάλισης καλών σχέσεων, η οικονομική διπλωματία εμπεριέχει τόσο τις αναμενόμενες μη δεσμευτικές ή εθελοντικές συμφωνίες όσο και – κυρίως – δεσμευτικές συμφωνίες. Σημειώνουν μάλιστα πως εντός της σφαίρας των οικονομικών σχέσεων των κρατών, παρατηρείται ένα πυκνότερο πλέγμα διεθνών οργανισμών και συμφωνιών από ότι στον ευρύτερο τομέα των διεθνών σχέσεων. Ιδρύματα όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) ή ο ΠΟΕ, αλλά ακόμη και φόρα όπως το G20 ή το G8 αποτελούν πεδίο άσκησης της οικονομικής διπλωματίας, καθώς μέσα από αυτά λαμβάνονται αποφάσεις ή προωθούνται πολιτικές οι οποίες έχουν διάφορους βαθμούς ανάγκης συμμόρφωσης, από εθελοντική συνεργασία μέχρι δεσμευτικές συμφωνίες.

Μέσα από την κατανόηση της οικονομικής διπλωματίας, γίνεται εφικτή η ερμηνεία τάσεων και ιστορικών γεγονότων σε μεγαλύτερο βάθος, χωρίς στρεβλώσεις. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα το οποίο αναφέρουν οι Van Bergeijk και Moons (2009), αφορά το έργο του Ricardo, «Principles of Political Economy and Taxation» (1817) και την ανάλυση του για το συγκριτικό πλεονέκτημα. Ο Ricardo, μελετώντας την εξέλιξη της παραγωγής στην Πορτογαλία και την Μεγάλη Βρετανία, κατέληξε πως βάσει των κανόνων της ελεύθερης αγοράς, η πρώτη εστίασε στην παραγωγή κρασιού και η δεύτερη στην παραγωγή μάλλινων υφασμάτων, μεγιστοποιώντας με αυτόν τον τρόπο το οικονομικό τους όφελος. Ωστόσο, σημειώνουν οι Van Bergeijk και Moons (2009), η εξέλιξη αυτή κάθε άλλο παρά «φυσική πορεία» δεν ήταν, καθώς προέκυψε ως αποτέλεσμα της Συμφωνίας του Methuen, κατά τη διάρκεια του πολέμου της Ισπανικής Διαδοχής. Η Πορτογαλία πρακτικά υποχρεώθηκε να δέχεται το ύφασμα της Μεγάλης Βρετανίας, κερδίζοντας ως αντάλλαγμα αφενός την πρόσβαση στην Βρετανική αγορά και αφετέρου την διασφάλιση της αποικίας της στην Βραζιλία. Γίνεται λοιπόν αντιληπτό, ότι η κατανόηση της οικονομικής διπλωματίας και της προσπάθειας επίτευξης της οικονομικής ασφάλειας, αποτελεί ένα σημαντικό ερμηνευτικό εργαλείο.

2.2 Επενδύσεις ως μέσο άσκησης οικονομικής διπλωματίας

Ένα από τα εργαλεία άσκησης της οικονομικής διπλωματίας είναι αδιαμφισβήτητα η χρήση των επενδύσεων (Bayne & Woolcock, 2017 ; Klavins, 2011 ; Lee & Hudson, 2004 ; Lee Hudson ; Van Bergeijk & Moons, 2009 ; Steiner, 2004 ; Poulsen, 2015). Ο Sornarajah, μελετώντας το Διεθνές Δίκαιο ως προς τις επενδύσεις στο εξωτερικό, ορίζει την επένδυση στο εξωτερικό ως την «μεταφορά υλικών ή άυλων πόρων από μια χώρα σε μία άλλη με στόχο την χρήση τους στην δεύτερη χώρα για την παραγωγή πλούτου υπό τον πλήρη ή μερικό έλεγχο του ιδιοκτήτη των επενδυτικών αγαθών» (Sornarajah, 2021 σελ. 8). Ο ίδιος, διακρίνει στην συνέχεια τις επενδύσεις με βάση το κατά πόσο αυτές αποτελούν άμεσες ξένες επενδύσεις (foreign direct investment) ή επενδύσεις χαρτοφυλακίου (portfolio investment).

Ειδικότερα, σε ότι αφορά τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου, ο επενδυτής αναλαμβάνει εξ ολοκλήρου το ρίσκο της επένδυσης, γεγονός που σημαίνει ότι δεν έχει την δυνατότητα να διεκδικήσει κάποιου είδους αποζημίωση είτε από χρηματιστήρια είτε από θεσμικούς φορείς που τα ελέγχουν σε περίπτωση που η επένδυση του αποτύχει. Αντιθέτως, στις περιπτώσεις αυτές που ο επενδυτής προχωρά σε άμεση ξένη επένδυση, το Διεθνές Δίκαιο κατοχυρώνει σε μεγάλο βαθμό την θέση του επενδυτή με βάση το διεθνές εθιμικό δίκαιο. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον σε αυτό το σημείο έχει το σχόλιο του Sornarajah (2021, σελ. 9), ο οποίος σημειώνει πως η προστασία αυτή στην πραγματικότητα δεν έχει κάποια σοβαρή λογική βάση, καθώς εν τέλει ο επενδυτής και στις δύο περιπτώσεις θα ήταν λογικό να αναλαμβάνει και το ρίσκο των επενδύσεων του. Η μόνη πιθανή ερμηνεία του φαινομένου αυτού προκύπτει αν γίνει κατανοητό ότι ισχυρά κράτη έχουν διασφαλίσει την προστασία των πολιτών τους και της περιουσίας τους, καταλήγει ο ίδιος.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η εξέλιξη του νομικού πλαισίου γύρω από την προστασία των επενδύσεων. Αν και μια λεπτομερής μελέτη του αντικειμένου δεν μπορεί να γίνει στα πλαίσια αυτής της έρευνας, η εξέλιξη αυτή καταδεικνύει την πορεία άσκησης οικονομικής διπλωματίας. Ο (2021, σελ. 11), αναφέρει πως η εξέλιξη του νομικού πλαισίου γύρω από τις άμεσες ξένες επενδύσεις, ακολουθεί εν πολλοίς τις προσπάθειες των ΗΠΑ να διαφυλάξουν τις επενδύσεις τους, σημειώνοντας χαρακτηριστικά πως «σε όρους εθιμικού διεθνούς νόμου, η υποχρέωση [της χώρας αποδέκτη] προέκυψε κυρίως από την πρακτική των ΗΠΑ να ισχυριστούν την ύπαρξη μιας τέτοιας υποχρέωσης στις σχέσεις τους με τους Λατινοαμερικάνους γείτονες τους» (Sornarajah, 2021, σελ. 11). Στον ίδιο, εντοπίζεται μια καταγραφή της εξέλιξης του όρου επένδυση και του πώς αυτή γίνεται αντιληπτή υπό το πρίσμα του Διεθνούς Δικαίου. Γίνεται αντιληπτό πως καθώς οι σχέσεις ανάμεσα σε ανεπτυγμένα και λιγότερο ανεπτυγμένα κράτη πυκνώνουν, τόσο πιο ευρύς γίνεται ο όρος επένδυση αφενός, ενώ ταυτόχρονα γίνεται ολοένα και πιο σύνθετο το νομικό πλαίσιο που προστατεύει τον εκάστοτε επενδυτή, περιλαμβάνοντας πλέον όχι μόνο τις άμεσες επενδύσεις σε υλικό, αλλά και ζητήματα όπως επενδύσεις κεφαλαίων ή ακόμη και

τεχνογνωσίας και πνευματικών δικαιωμάτων πάνω σε κρίσιμες τεχνολογίες οι οποίες ειδάλλως γίνονται αντικείμενο αντιγραφής από τα κράτη που δέχονται τις επενδύσεις.

Ένα ακόμη αντικείμενο άσκησης της οικονομικής διπλωματίας, αφορά την εφαρμογή των Διμερών Επενδυτικών Συμφωνιών (Bilateral Investment Treaty – BIT). Οι BIT, από την εμφάνιση τους την δεκαετία του 1950 έως και σήμερα, έχουν χρησιμοποιηθεί ως ένα εργαλείο – όχημα επενδύσεων σε περιοχές όπου ο επενδυτής ζητούσε αυξημένες εγγυήσεις από την χώρα δέκτη της επένδυσης (Sasse, 2011 σελ.47), ενώ ο αριθμός τους αυξήθηκε κατακόρυφα από την δεκαετία του 1990 και έπειτα, καθώς όπως αναφέρει ο Stiglitz (2015), η κυριαρχία του νεοφιλελεύθερου οικονομικού μοντέλου ως τρόπου οικονομικής σκέψης, ήταν σχεδόν απόλυτη. Ο Sornarajah (2021 σελ, 177) αναφέρει ότι η αν και έχει προωθηθεί η ανάγνωση της αύξησης των BIT ως μιας προσπάθειας των αναπτυσσόμενων κρατών να προσελκύσουν ξένες επενδύσεις, στην πραγματικότητα, το θεσμικό πλαίσιο αυτών των συμφωνιών ορίζεται από τις επενδύτριες χώρες. Το πλαίσιο αυτό σημαίνει τον περιορισμό της κυριαρχίας των κρατών-δεκτών, τα οποία ελπίζοντας να προσελκύσουν μεταφορές κεφαλαίων και τεχνογνωσίας, συχνά οδηγούνται σε συμφωνίες οι οποίες αφενός εμπεριέχουν μακροπρόθεσμες δεσμεύσεις για αυτά οι οποίες θα κρίνονται υπό νομικά πλαίσια εκτός δικού τους ελέγχου, και αφετέρου δεν δεσμεύουν εν τέλει την επενδύτρια χώρα ως προς το εύρος των τελικών επενδύσεων. Σήμερα, οι BIT αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα οχήματα άμεσων επενδύσεων, με τον αριθμό τους να είναι πάνω από 2500 (Sornarajah, 2021), σημαντικές έρευνες συνεχίζουν να γίνονται για τις επιπτώσεις τους πάνω στις ροές του εμπορίου (Heid & Vozzo, 2020), ενώ ταυτόχρονα παρατηρείται μια τάση αρκετών κρατών να αναθεωρήσουν τις υπάρχουσες BIT (Buzdugan, 2021).

Τέλος, σημαντική θεωρείται η διάκριση των επενδύσεων ανάλογα με το κατά πόσο αυτές αποτελούν επένδυση πάνω σε μια ήδη υπάρχουσα δομή ή αν πρόκειται μέσω της επένδυσης να δημιουργηθεί κάτι το οποίο δεν υπήρχε προηγουμένως. Οι πρώτες επενδύσεις, γνωστές και ως «brownfield investments», συνήθως αφορούν την εξαγορά μιας επιχείρησης η οποία αντιμετωπίζει προβλήματα, συνήθως με πολύ ευνοϊκούς όρους προς τον αγοράστή. Τέτοιου τύπου επενδύσεις προωθούνται από κυβερνήσεις οι οποίες έχουν να αντιμετωπίσουν προβλήματα σε κλάδους της παραγωγής οι οποίοι βρίσκονται σε ύφεση σε σχέση με το παρελθόν τους. Αντιθέτως, οι επενδύσεις οι οποίες στοχεύουν στην εξαρχής δημιουργία μιας νέας παραγωγικής μονάδας, ονομάζονται «greenfield investments». Αυτού του τύπου οι επενδύσεις είναι σημαντικές για την χώρα δέκτη καθώς μεταφέρουν σε αυτήν νέα τεχνολογία και τεχνογνωσία ενώ στερούνται των συσσωρευμένων προβλημάτων που συνήθως έρχονται με τις πρώτες (Cheng, 2006).

2.3 Οικονομική διπλωματία και στρατηγική

Γίνεται αντιληπτό πως η οικονομική διπλωματία επιτρέπει στα κράτη που εμπλέκονται σε αυτήν να προωθούν τις στρατηγικές τους επιδιώξεις. Ο Morgenthau (Morgenthau, Thompson & Clinton, 1985), σημείωνε πως είναι εξαιρετικά σημαντικό να γίνεται διάκριση ανάμεσα στις οικονομικές αυτές πολιτικές οι οποίες αποσκοπούν στο να ενισχύσουν την οικονομία του κράτους που τις εφαρμόζει, από εκείνες οι οποίες έχουν σαν στόχο να λειτουργήσουν σαν ένα μέσο άσκησης επιρροής πάνω στην πολιτική ενός άλλου κράτους. Με αυτή του την παρατήρηση ο Morgenthau αναδεικνύει την σημασία κατανόησης των οικονομικών κινήσεων των κρατών ως μέσο προώθησης στρατηγικών συμφερόντων, μιας πρακτικής η οποία έχει καταγραφεί πολλές φορές στην σύγχρονη ιστορία.

Ο Okano-Heijmans (2012) μελετώντας την οικονομική πολιτική της Ιαπωνίας μετά το τέλος του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, σημειώνει την κεντρική σημασία που είχε η οικονομική διπλωματία στην διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής της χώρας, στα πλαίσια των στρατηγικών της σχέσεων με τις ΗΠΑ ως μέσου διασφάλισης της ασφάλειας της χώρας αλλά και της προώθησης των διπλωματικών της σχέσεων με τους γείτονες της με βάση το δόγμα της «βοήθειας με ανταλλάγματα», καθώς επίσης και το πως αυτή η στρατηγική προσαρμόζεται στα δεδομένα του 21^{ου} αιώνα. Ομοίως, ο Lippert (2010), ερευνώντας τα αίτια του ενεργειακού διλήμματος του NATO – οι συνέπειες του οποίου γίνονται ιδιαίτερα αισθητές σήμερα – καταλήγει στην στρατηγική ανάγκη της Γερμανίας να αποκτήσει πρόσβαση σε φθηνή ενέργεια μέσω ενός νέου Ostpolitik το οποίο αφενός έθεσε τις κατευθύνσεις της εξωτερικής της πολιτικής, αφετέρου λειτούργησε ως μοχλός της εξωτερικής πολιτικής της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Τέλος, ακόμη και μικρότερες δυνάμεις χρησιμοποιούν την οικονομική διπλωματία ως ένα μέσο προώθησης των στρατηγικών τους επιδιώξεων στην ευρύτερη γειτονιά τους, όπως φαίνεται από τις κινήσεις της Πολωνίας στην Ουκρανία και τις επενδύσεις της πρώτης σε υποδομές της δεύτερης με στόχο αφενός την (Matera, 2022).

Η Elliot (2010) εξάλλου, αναφέρει πως τα κράτη χρησιμοποιούν θετικά, όπως και αρνητικά κίνητρα για να προκαλέσουν μια θεμιτή σε αυτά αντίδραση, αναλύοντας με την σειρά της τα μέσα που βρίσκονται στην διάθεση των κρατών για την επίτευξη των στόχων τους. Ως θετικά κίνητρα εντοπίζει αυτά που προσφέρουν ένα τέτοιο όφελος στον αποδέκτη που θα τον κινητοποιήσουν να αλλάξει την στρατηγική του πορεία, ενώ στα αρνητικά εντάσσει τις ποινές αυτές οι οποίες θα αυξήσουν το κόστος μη συμμόρφωσης με τις απαιτήσεις του εταίρου. Μια εξαιρετικά σημαντική παρατήρηση της ίδιας, αφορά το γεγονός πως η χρήση μιας στρατηγικής «καρότου», προσφοράς δηλαδή περισσότερων θετικών κινήτρων για οικονομική συνεργασία, φαίνεται να είναι περισσότερο αποτελεσματική τόσο απέναντι στους συμμάχους μιας δύναμης όσο και στους αντιπάλους της.

Εξετάζοντας την στρατηγική των ΗΠΑ, για τις κινήσεις των οποίων η βιβλιογραφία είναι άφθονη, εντοπίζουμε μια αδιάλειπτη συσχέτιση της οικονομικής διπλωματίας με την χάραξη στρατηγικών εξωτερικής πολιτικής. Ο Mastanduno (1998) για παράδειγμα, έχοντας πρώτα εντοπίσει ως επίπεδα της σχέσης οικονομικών και ασφάλειας την διεθνή κατανομή υλικών ικανοτήτων, το διεθνές στρατηγικό περιβάλλον και την θέση της ηγεμονικής παγκόσμια δύναμης στον διεθνή οικονομικό ανταγωνισμό, σημειώνει πως όταν η οικονομική θέση των ΗΠΑ είναι ισχυρή, η εξωτερική οικονομική πολιτική επικουρεί την αντίστοιχη πολιτική εθνικής ασφάλειας. Αντιθέτως, όταν είναι αδύναμη, η εξωτερική πολιτική χρησιμοποιείται για να προωθήσει τα εθνικά συμφέροντα.

Με το τέλος του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, οι ΗΠΑ βρέθηκαν να ηγούνται ενός εκ των δύο μπλοκ σε έναν διπολικό κόσμο. Η οικονομική ηγεμονία τους, τούς επέτρεψε να θέσουν τις βάσεις του συστήματος Bretton Woods – το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, την Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου και την Διεθνή Τράπεζα για την Ανοικοδόμηση και Ανάπτυξη – προωθώντας ταυτόχρονα την ανοικοδόμηση της Ευρώπης μέσω του Σχεδίου Μάρσαλ (Mastanduno, 1998). Οι κινήσεις αυτές των ΗΠΑ ωστόσο ήταν εξαρχής συνδεδεμένες με τις στρατηγικές τους επιδιώξεις για την προώθηση της ασφάλειας τους. Όπως αναφέρει ο Leffler (1992), η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου αντιλαμβανόταν ότι η οικονομία αποτελούσε καίριο παράγοντα προώθησης των συμφερόντων, της ασφάλειας αλλά και των αξιών των ΗΠΑ στην διεθνή σκηνή, με την οικονομική δύναμη της χώρας να μετατρέπεται σε ένα εργαλείο προώθησης των στρατηγικών της επιδιώξεων.

Τέλος, η σημασία της οικονομικής διπλωματίας για την χάραξη και προώθηση των στρατηγικών επιδιώξεων ενός κράτους, μπορεί να γίνει αντιληπτή και μέσα από την σημασία που δίνουν τόσο οι ΗΠΑ όσο και οι εταίροι της στην αντιμετώπιση των στρατηγικών οικονομικής διπλωματίας της Κίνας, οι οποίες θα αναλυθούν στο επόμενο κεφάλαιο. Χαρακτηριστικό δείγμα της βαρύτητας που αποδίδουν είναι η ανακοίνωση από μέρους του G7 του στόχου δημιουργίας ενός επενδύτικού σχήματος δύναμης 600 δισεκατομμυρίων για την αντιμετώπιση της Κίνας και των δικών της επενδυτικών προγραμμάτων στις χώρες του τρίτου κόσμου (The White House, 2022).

2.4 Σύνοψη

Μέσα από την διερεύνηση της οικονομικής διπλωματίας και των πτυχών της, γίνεται αντιληπτή η ιστορική σημασία της για την χάραξη της στρατηγικής ενός κράτους. Οι αλλαγές που έχουν προκύψει στο διεθνές σύστημα από την κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ, την παγκοσμιοποίηση αλλά και την μετάβαση από το μονοπολικό σύστημα της δεκαετίας του 1990 σε ένα ολοένα και περισσότερο

πολυπολικό σύστημα αναδεικνύουν την ανάγκη κατανόησης των κινήσεων οικονομικής διπλωματίας από μέρους των σχεδιαστών πολιτικής τόσο για την πρόβλεψη δυνητικών απειλών ασφαλείας όσο και για την οργάνωση και προώθηση μιας αποτελεσματικής πολιτικής, ικανής να διαφυλάξει τα συμφέροντα του εκάστοτε κράτους ή οργανισμού.

Κεφάλαιο 3. Οικονομική διπλωματία και Κίνα: Belt and Road Initiative

Στο προηγούμενο μέρος έγινε μια επισκόπηση της βιβλιογραφίας αναφορικά με το ζήτημα του ορισμού της οικονομικής διπλωματίας, με στόχο τόσο την θεωρητική τεκμηρίωση του όρου όσο και την ανάδειξη της σημασίας της κατανόησης των διπλωματικών οικονομικών κινήσεων για την κατανόηση των στρατηγικών κινήσεων των κρατών. Έγινε αντιληπτό ότι η οικονομική διπλωματία αποτελεί μέρος του συνόλου της διπλωματίας ενός κράτους, και αποσκοπεί στην προώθηση των στρατηγικών του επιδιώξεων. Στόχος του παρόντος κεφαλαίου είναι να συνδέσει την θεωρητική ανάλυση του προηγούμενου με την περίπτωση της Κίνας, εισάγοντας με αυτόν τον τρόπο τον αναγνώστη στην γενικότερη στρατηγική της στην διεθνή σκηνή.

3.1 Οικονομική διπλωματία και Κίνα

Οι απαρχές της σύγχρονης στρατηγικής της Κίνας εντοπίζονται στην δεκαετία του 1970. Ο θάνατος του Mao Zedong το 1976, επέτρεψε την ανάδειξη νέων πολιτικών προσώπων στην Κίνα, των οποίων οι ιδέες επηρέασαν καταλυτικά την πορεία της χώρας. Το «σημείο μηδέν» αυτών των αλλαγών, μπορεί να εντοπιστεί στην προώθηση ενός νέου μοντέλου ανάπτυξης από τον Deng Xiaoping το 1978, ο οποίος μετά από μια σειρά γεγονότων εκτός του θανάτου του Mao Zedong όπως ο προηγηθείς θάνατος του μετριοπαθούς Zhou Enlai αλλά και η σύλληψη της Συμμορίας των Τεσσάρων, κατάφερε να προωθήσει μια περισσότερο «κινεζική» εκδοχή του κομμουνιστικού μοντέλου οργάνωσης της παραγωγής (Tisdell, 2009). Η επίτευξη του στόχου της επίτευξης των τεσσάρων εκμοντερνισμών, στη γεωργία, τη βιομηχανία, την εθνική άμυνα και την τεχνολογία και τις επιστήμες, θεωρήθηκε ως προϋπόθεση για την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των πολιτών της χώρας (The Research Department of Party Literature, 1991), ενώ ως μέσο για την επίτευξη αυτών των στόχων έγινε αντιληπτή η συνεργασία με άλλα κράτη (Tisdell, 2009).

Αν και μια εκτενής ανάλυση της πορείας της Κίνας υπό τον Deng Xiaoping και τους διαδόχους του δεν άπτεται του ενδιαφέροντος της παρούσας προσπάθειας, πρέπει να σημειωθεί πως το ΑΕΠ της χώρας από το 1980 έως το 2019 αυξήθηκε με ρυθμό κατά τουλάχιστον 9 φορές ταχύτερο από ότι το παγκόσμιο ΑΕΠ, φθάνοντας να αντιστοιχεί από το 1,7% του, στο 16,27% στο ίδιο χρονικό διάστημα (Tzogopoulos, 2021). Η ανάπτυξη αυτή βασίστηκε σε μια διττή στρατηγική αφενός προσέγγισης άμεσων εξωτερικών επενδύσεων (Foreign Direct Investment – FDI) και αφετέρου μετατροπής της χώρας στο «εργοστάσιο του πλανήτη» με την χρήση αυτών των πόρων μέσω μιας σταθερής προσήλωση στη μεγένθυση της βιομηχανικής βάσης.

Σε ότι αφορά την πρώτη πτυχή αυτής της στρατηγικής, η προσέλκυση FDI προωθήθηκε τόσο από τον Deng Xiaoping όσο και από τους διαδόχους του στην

διεύθυνση του ΚΚΚ, Jiang Zemin (1993-2003), Hu Jintao (2003-2013) και Xi Jinping (2013 -) , με διαδοχικές νομοθετικές παρεμβάσεις, όπως για παράδειγμα τους «Law on Chinese-Foreign Equity», «Law on Enterprises Operated Exclusively with Foreign Capital» και «Law on Chinese-Foreign Contractual Joint Ventures» (Garnaut, Song & Fang, 2018). Οι άμεσες ξένες επενδύσεις στην Κίνα, έφτασαν από πρακτικά μηδενικές πριν τις μεταρρυθμίσεις του Deng Xiaoping σε 138,4 δις δολάρια, για τους οκτώ πρώτους μήνες του 2022 (Huld, 2022). Οι Gunby, Yin και Robert (2017), μελετώντας την επίπτωση του FDI στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας κατέληξαν πως η διάχυτη συμφωνία για την σημασία του είναι δικαιολογημένη, με τα στατιστικά δεδομένα της έρευνας τους να υποδηλώνουν από μέτρια έως μεγάλη συσχέτιση των δύο.

Αντιστοίχως, η δεύτερη πτυχή αυτής της στρατηγικής, της ταχείας εκβιομηχάνισης και της ανάδειξης της χώρας σε «εργοστάσιο του πλανήτη», οδήγησε την Κίνα στο να έχει ένα εμπορικό ισοζύγιο εξαιρετικά θετικό για την ίδια. Για το 2021, η Κίνα εμφάνισε ένα πλεόνασμα εμπορικών συναλλαγών της τάξης των 676 δις δολαρίων (Trading Economics, 2022) από ένα σύνολο εξαγωγών 3,3 τρις δολαρίων (The World Bank). Τα δεδομένα αυτά ερμηνεύονται από μια πρωτόγνωρη διείσδυση της ετικέτας «Made in China/PRC» τόσο σε προϊόντα χαμηλής τεχνογνωσίας όσο και σε αντίστοιχα τεχνολογικών κολοσσών, ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 2000 (Xiangguo, 2007).

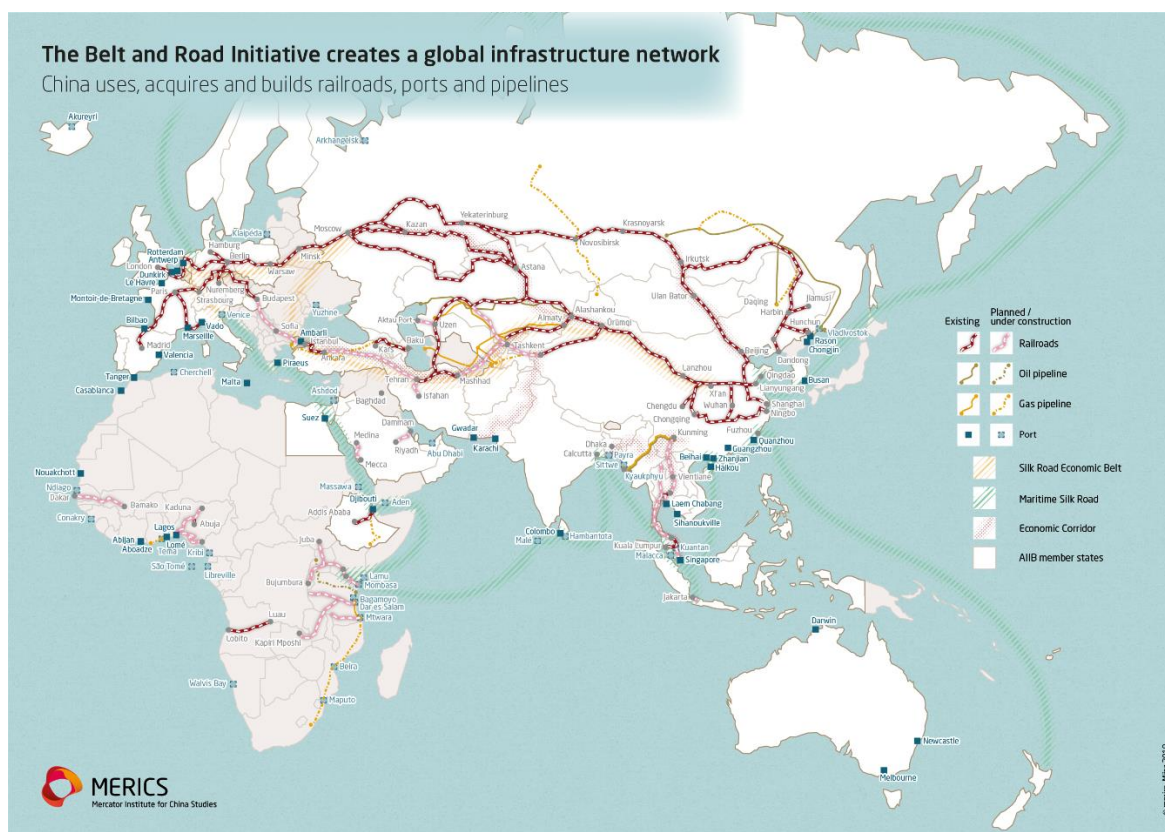
Γίνεται αντιληπτό πως η κινεζική στρατηγική προσέλκυσης ξένων επενδύσεων μέσω της άσκησης μιας αποτελεσματικής οικονομικής διπλωματίας, αποδείχθηκε εξαιρετικά επιτυχημένη. Η επαναφορά των διεθνών ανταγωνισμών στο πρόσκηνιο ωστόσο, απαιτεί από την Κίνα να επανεξετάσει τις στρατηγικές της επιλογές για την διατήρηση και προώθηση της οικονομικής της στρατηγικής.

3.2 Belt and Road Initiative

Η ανακοίνωση του Belt and Road Initiative (BRI) τον Σεπτέμβριο του 2013 από τον Xi Jinping κατά την διάρκεια επίσκεψης του στο Καζακστάν, έθεσε τις βάσεις ενός τεράστιου οικονομικού εγχειρήματος. Η κεντρική ιδέα του BRI, το οποίο επεκτείνεται σε μια έκταση που φιλοξενεί τα δύο τρίτα του παγκόσμιου πληθυσμού, έχει δύο πτυχές. Η πρώτη αφορά την δημιουργία μιας χερσαίας ζώνης η οποία θα ξεκινά από την Κίνα και θα κινείται προς την Ευρώπη, συνδέοντας με αυτόν τον τρόπο την χώρα με την Κεντρική Ασία, την Δυτική Ασία, την Μέση Ανατολή, την Ρωσία και την Ευρώπη. Αντιστοίχως, προβλέπεται και μια θαλάσσια ζώνη η οποία θα συνδέει τα λιμάνια της Κίνας με την Αφρική και μέσω του Σουέζ με την Μεσόγειο, αλλά και διαμέσου της βόρειας διαδρομής από τον Αρκτικό Ωκεανό με την Βόρεια Ευρώπη. Ειδικότερα, προβλέπονται τέσσερις χερσαίοι διάδρομοι: η νέα Ευρασιατική Χερσαία Γέφυρα, ο άξονας Κίνας – Μογγολίας – Ρωσίας, ο άξονας Κεντρικής Ασίας

– Δυτικής Ασίας και ο άξονας Κίνας – Ινδοκίνας. Αντιστοίχως, ο θαλάσσιος δρόμος έχει δύο άξονες, Κίνας – Πακιστάν και Μπαγκλαντές – Κίνα – Ινδία – Μυανμάρ (Framework, 2015).

Όπως φαίνεται από την εικόνα:1, τόσο η χερσαία όσο και η θαλάσσια πτυχή του προγράμματος, εμπεριέχουν επενδύσεις σε ένα εύρος υποδομών, από αυτοκινητοδρόμους και σιδηροδρόμους έως λιμάνια. Ταυτόχρονα, παράλληλα με τις αρτηρίες μεταφοράς των εμπορευμάτων υπάρχει στόχευση για την δημιουργία οικονομικών ζωνών που θα τροφοδοτούν και θα τροφοδοτούνται από την πρωτοβουλία αυτή (Framework, 2015). Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank, 2018), η ολοκλήρωση του σχεδίου θα επιτρέψει την αύξηση των εμπορικών ροών στις 149 χώρες που συμμετέχουν κατά 4,1%. Ταυτόχρονα, θα βοηθήσει στην μείωση του κόστους του παγκόσμιου εμπορίου κατά 1,1 – 2,2%, ενισχύοντας το ΑΕΠ των αναπτυσσόμενων κρατών της Ανατολικής Ασίας και του Ειρηνικού κατά 2,6% - 3,9%, κατά μέσο όρο.

Εικόνα 1Χάρτης χερσαίας και θαλάσσιας ζώνης (<https://www.merics.org/>)

Σε ότι αφορά τις επενδύσεις σε υποδομές, αυτές μέχρι το 2019 είχαν ξεπεράσει τα 80 δις δολάρια ενώ σε αυτές εντοπίζονται έργα όπως η χρηματοδότηση της κατασκευής μιας υπερταχείας σιδηροδρομικής σύνδεσης ανάμεσα σε Jakarta και Bandung, οι σιδηρόδρομοι Κίνας – Λάος, Addis Ababa – Djibouti και Ουγγαρίας – Σερβίας, αναφέρεται στον Tzogoroulos (2021, σελ 33). Στον ίδιο επίσης (σελ. 36-39)

καταγράφεται μια εκτενής λίστα μιας σειράς επενδύσεων που ξεπερνούσαν τα 200 εκατομμύρια δολάρια και τα οποία χρηματοδοτήθηκαν από την Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB). Η AIIB αποτελεί ένα βασικό εργαλείο για την πραγματοποίηση επενδύσεων σε έργα υποδομών, το οποίο προτάθηκε από την Κίνα το 2013. Πέραν της AIIB και άλλων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που ασχολούνται με την χρηματοδότηση των έργων για το BRI, στην βιβλιογραφία (Liu, Zhang, & Xiong, 2020) εντοπίζονται διάφορα άλλα επενδυτικά αναπτυξιακά σχήματα όπως για παράδειγμα το Silk Road Fund, το οποίο δημιουργήθηκε τον Νοέμβριο του 2014, με στόχο τις επενδύσεις σε επιχειρήσεις και όχι σε έργα επενδύσεων.

Πέραν των επενδύσεων στις υλικές υποδομές που αναφέρθηκαν προηγουμένως, το σχέδιο προβλέπει την δημιουργία ενός ευρύτερου πλαισίου «μαλακών υποδομών» (Framework, 2017). Αυτές οι μαλακές υποδομές αφορούν την σύναψη συμφωνιών για την δημιουργία των θεσμικών πλαισίων για την λειτουργία του BRI καθώς επίσης και για την εφαρμογή των συμφωνηθέντων, διασφαλίζοντας με αυτόν τον τρόπο τα συμφέροντα τόσο της Κίνας όσο και των κρατών που θα δεχθούν τις επενδύσεις (Russel & Berger, 2019). Επίσης, το BRI έχει συσχετιστεί με μια σημαντική αύξηση στις μετακινήσεις των ανθρώπων. Στον Tzogopoulos (2021 σελ. 35,40) καταγράφεται πως τόσο ο αριθμός των Κινέζων τουριστών προς τις χώρες οι οποίες έχουν συμφωνήσει την ένταξη τους στο BRI όσο και ο γενικός αριθμός των επισκεπτών προς την Κίνα έχει αυξηθεί σημαντικά.

Σε μια ανάλυση του Cebir (2019) για τις επιπτώσεις του BRI στην παγκόσμια οικονομία, καταγράφεται πως η ολοκλήρωση του θα προσθέσει στο παγκόσμιο ΑΕΠ το ποσό των 7 τρις δολαρίων ετησίως, το 2040. Στην ίδια έρευνα, σημειώνεται πως πέραν των άμεσων οφελών για την οικονομία της ίδιας της Κίνας, το ΑΕΠ της Κεντρικής Ασίας θα είναι μεγαλύτερο κατά 18%, της Κεντρικής Ευρώπης κατά 6%, ενώ η Δυτική Ευρώπη και η Ανατολική Ασία θα έχουν μια αύξηση της τάξης του 5%. Στην ίδια έρευνα καταγράφεται πως η ολοκλήρωση του BRI θα ενισχύσει το ΑΕΠ και των ΗΠΑ κατά 1.4%, καθώς το μέγεθος της οικονομίας τους είναι τέτοιο που επωφελείται θετικών τάσεων στην παγκόσμια οικονομία.

3.3 Belt and Road Initiative: Στρατηγική σημασία και αντιδράσεις

Για τον Hart (2014), η υψηλή στρατηγική αφορά τον συντονισμό όλων των πόρων ενός κράτους για την επίτευξη των πολιτικών στόχων ενός πολέμου. Για να ικανοποιήσει αυτή την επιταγή, απαιτείται να υπολογιστούν από τους σχεδιαστές στρατηγικής τόσο οι υλικοί – οικονομία, υποδομές, ανθρώπινο δυναμικό – όσο και οι άυλοι – ηθικό – πόροι. Ο Brands (2014) σημειώνει πως η υψηλή στρατηγική είναι σήμερα επίκαιρη καθώς συντονίζει και κατευθύνει τις κινήσεις ενός κράτους στην διεθνή αρρένα, λειτουργώντας ως κινητήριο μοχλός των ενεργειών των κρατών. Ως εκ τούτου, οι κινήσεις της Κίνας αναφορικά με το BRI πρέπει να εξεταστούν ως προς

τα κίνητρα τους για να γίνει περισσότερο κατανοητό τόσο το εύρος τους όσο και οι αντιδράσεις απέναντι σε αυτές.

Τα κίνητρα της Κίνας για την προώθηση του BRI είναι σύνθετα. Η ανάπτυξη της χώρας βασίστηκε για τρεις δεκαετίες πάνω στις άμεσες ξένες επενδύσεις ανεπτυγμένων κρατών αλλά και στην εξαγωγή στα ίδια κράτη των προϊόντων που παράγει η Κίνα. Ωστόσο, η στρατηγική αυτή ενδεχομένως να έχει φτάσει στα όρια της. Όπως αναφέρει ο Huang (2016), η πλειοψηφία των ερευνητών τείνει να συμφωνήσει πως η παρατηρούμενη επιβράδυνση της κινεζικής οικονομίας είναι δομικής φύσεως και όχι κυκλικής, λαμβάνοντας υπόψη ένα εύρος παραγόντων όπως την σταδιακή μετάβαση σε ένα μοντέλο υπηρεσιών αντί παρασκευής προϊόντων αλλά και το αυξανόμενο κόστος παραγωγής καθώς το μισθολογικό κόστος έχει αυξηθεί πλέον σημαντικά, με ιδιαίτερη να είναι η επίπτωση ως προς την επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης και της αυξανόμενης ηλικίας του πληθυσμού. Ως εκ τούτου, η μετάβαση από ένα μοντέλο ανάπτυξης που βασίζεται στην εξαγωγή προϊόντων έντασης εργασίας αλλά ταυτόχρονα χαμηλής προστιθέμενης αξίας σε ένα μοντέλο υποστήριξης της ανάπτυξης μέσω της δημιουργίας τομέων υψηλής τεχνολογίας και καινοτομίας καθώς επίσης και υψηλής προστιθέμενης αξίας. Το BRI έρχεται να προσφέρει στην Κίνα μια σειρά από νέες αγορές οι οποίες βρίσκονται ανάμεσα σε αυτήν και την Δυτική Ευρώπη και οι οποίες έχουν την δυνατότητα να αναπτυχθούν ταχύτατα, δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο τόσο ένα πυλώνα παγκόσμιας ανάπτυξης όσο και νέα πεδία αγορών και εξωτερικών επενδύσεων για την Κίνα (Tian, Yu & Zhang, 2016).

Ένας ακόμη λόγος που καθιστά το BRI σημαντικό για την κινεζική στρατηγική αφορά την μεγέθυνση της διεθνούς επιρροής της Κίνας. Όπως αναφέρθηκε ήδη, η Κίνα μετατράπηκε από μια μικρή, βασισμένη στην αγροτική παραγωγή οικονομία, στην δεύτερη μεγαλύτερη του πλανήτη. Ωστόσο, το υπάρχον διεθνές οικονομικό σύστημα είναι σχεδιασμένο «αμερικανοκεντρικά» λαμβάνοντας υπόψη τρεις πυλώνες: την πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ στην διαμόρφωση των διεθνών οικονομικών κανόνων, την κυριάρχη θέση του δολαρίου και τέλος την ύπαρξη τριών φορέων διατήρησης της παγκόσμιας οικονομικής σταθερότητας, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, της Παγκόσμιας Τράπεζας και του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (Brooks & Wohlforth, 2015). Ωστόσο, η ανάδειξη των αναπτυσσόμενων οικονομιών και η απαίτηση τους για συμπερίληψη στην διαδικασία λήψης οικονομικών αποφάσεων σε συνδυασμό με την κρίση του 2007-2010, έχουν δώσει ώθηση σε καλέσματα αναδιάρθρωσης του συστήματος, επιτρέποντας στην Κίνα να ανάλαβει σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση αυτών των αιτημάτων (Huang, 2016). Το BRI επιτρέπει στην Κίνα να αναδειχθεί σε πυλώνα οικονομικής ανάπτυξης και ως εκ τούτου απαραίτητο εταίρο των συνεργατών της. Η υπόσχεση της οικονομικής ευημερίας ως αποτέλεσμα των επενδύσεων, χτίζει πάνω στο αφήγημα του «νέου δρόμου του μεταξίου» και την ίδια την επαναφορά της Κίνας στο προσκήνιο της διεθνούς σκηνής ως διόρθωση μιας «ιστορικής αδικίας» (Brooks & Wohlforth, 2015 ; Huang, 2016 ; Russel & Berger, 2019).

Από τα παραπάνω, είναι δυνατό να εξαχθεί το συμπέρασμα πως η κινεζική στρατηγική των επενδύσεων αποτελεί μια προσπάθεια για την εξισσορόπηση της αμερικανικής ισχύος μέσω της προώθησης οικονομικών συμμαχιών. Ο όρος εξισσορόπηση αφορά την προσπάθεια ενός κράτους να αντιμετωπίσει μια άλλη δύναμη ή έναν συνασπισμό δυνάμεων, με την δημιουργία ενός δικού του πλαισίου (Κουσκουβέλης, 2007). Ταυτόχρονα, τα οικονομικά οφέλη της συμμετοχής στο BRI, αποτελούν σημαντικό κίνητρο για χώρες που βρίσκονται παραδοσιακά στο πλαίσιο των ΗΠΑ να προσεγγίσουν την Κίνα όπως για παράδειγμα η Τουρκία η οποία βλέπει τον δικό της ρόλο στην περιοχή να αναβαθμίζεται σημαντικά και να επωφελείται ποικιλοτρόπως (Yildiran, 2019). Η ενδυνάμωση της θέσης της Κίνας στο διεθνές σύστημα αποτελεί τον βασικό πυλώνα της στρατηγικής σκέψης που υιοθέτησε ο Χι Jinqing. Σε μια φαινομενική ρήξη με την στρατηγική του Deng Xiaoping που βασιζόταν στο αξίωμα του «κρύψε τις φιλοδοξίες σου και μεταμφίεσε τα νύχια σου» (Yahuda, 1993), η σκέψη του Χι Jinqing δείχνει να κινείται προς την πραγμάτωση ενός «Κινεζικού Ονείρου». Η ηγεσία του ίδιου έχει συμπέσει με μια σοβαρή επιτάχυνση της μετουσίωσης της οικονομικής ισχύος της Κίνας τόσο σε πολιτική όσο και σε στρατιωτική, μιας προσπάθειας η οποία είχε ήδη φανεί από τις αρχές της πρώτης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα (Ross, 2010) και η οποία συνεχίζεται αδιάλειπτα τα τελευταία χρόνια (Sinaga, 2020).

Η στρατηγική σημασία του BRI για την Κίνα είναι ακόμη βαθύτερη ωστόσο. Η Κίνα είναι μια χώρα της οποίας η οικονομική ανάπτυξη εντοπίζεται κυρίως στα παράλια της. Όπως αναφέρεται στους Wei, Yao και Liu (2009), οι άμεσες ξένες επενδύσεις στα παράλια είναι τάξεις μεγέθους μεγαλύτερες από ότι στην ενδοχώρα, γεγονός που σε συνδυασμό με τις πολιτικές της κεντρικής εξουσίας, έχει οδηγήσει σε πολύ σοβαρές ανισότητες, με χαρακτηριστικό παράδειγμα το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, στο οποίο καταγράφεται τριπλάσιο ύψος στα παράλια σε σχέση με τις δυτικές επαρχίες. Εξάλλου, ο προσανατολισμός της χώρας σε εξαγωγές αλλά και η εξάρτηση της από εισαγωγές ενέργειας και πρώτων υλών, την καθιστούν ευάλωτη σε ένα ναυτικό αποκλεισμό (Beeson, 2018 ; Buszynski, 2012 ; Krepinevich, 2015 ; Wu & Ji, 2020).

Ως εκ τούτου, οι Wu και Ji (2020) αναφέρουν πως οι στρατιωτικές προεκτάσεις του BRI αποτελούν έναν ακόμη παράγοντα για την στρατηγική της Κίνας. Σε αυτό το σημείο πρέπει να γίνει μια σύντομη αναφορά στην στρατηγική των νησιωτικών αλυσίδων. Όπως αναφέρει ο Buszynski (2012), η αμερικανική στρατηγική περιορισμού της θαλάσσιας δύναμης της Κίνας, βασίζεται στην ύπαρξη τριών θαλάσσιων νοητών γραμμών. Στην εικόνα:2 καταγράφονται αυτές οι αλυσίδες. Η πρώτη ξεκινά από τις Κουρίλες νήσους και μέσω του Ιαπωνικού Αρχιπελάγους, των νήσων Ryukyu, την Ταιβάν, το βορειοδυτικό τμήμα των Φιλιππινών και καταλήγει προς το Βόρνεο. Η δεύτερη, ξεκινά από τις νήσους Bonin της Ιαπωνίας και μέσω των νήσων Mariana, με σημαντικότερο κέντρο την αμερικανική ναυτική βάση στη νήσο Guam, και τις νήσους Caroline, καταλήγει στην Δυτική Νέα Γουινέα. Τέλος, η τρίτη αλυσίδα ξεκινά από τις Αλεούτιες νήσους και μέσω του κεντρικού

Ειρηνικού Ωκεανού και των νήσων της Χαβάης, της Αμερικανικής Σαμόα και τα Φίτζι, καταλήγει στη Νέα Ζηλανδία. Στην ίδια εικόνα καταγράφεται και η θέση των δύο ακόμη προτεινόμενων αλυσίδων, οι οποίες σε αντίθεση με τις πρώτες τρεις, βρίσκονται στον Ινδικό Ωκεανό και οι οποίες προτείνονται για την επέκταση και ενίσχυση του σχήματος ανάσχεσης της κινεζικής ισχύος.

Εικόνα 2 3+2 Νησιωτικές αλυσίδες (<https://www.msn.com>)

Η ιδέα της ανάσχεσης της Κίνας εντάσσεται σε μια στρατηγική των ΗΠΑ η οποία αντιλαμβάνεται πως η προβολή ισχύος στις θαλάσσιες οδούς, επιτρέπει σε οποιαδήποτε περίπτωση κλιμάκωσης μιας δυναμικής σύγκρουσης ανάμεσα στις δύο δυνάμεις τον αποκλεισμό της κινεζικής οικονομίας (Beeson, 2018 ; Buszynski, 2012 ; Krepinevich, 2015 ; Wu & Ji, 2020). Αντίστοιχα, η προσπάθεια της Κίνας να δημιουργήσει μια σειρά από εμπορικούς διαδρόμους οι οποίοι θα καθιστούν εφικτή την παράκαμψη ενός τέτοιου κινδύνου ή ακόμη και την μερική ή πλήρη διάσπαση του αποτελεί στρατηγική αναγκαιότητα για την χώρα. Η Κίνα, για να αποφύγει τον κίνδυνο ενός ναυτικού αποκλεισμού ο οποίος ενέχει την απειλή της πρόκλησης ασφυξίας στην οικονομία της. Ο Beeson (2018) και οι Wu και Ji (2020) τονίζουν πως το Belt and Road Initiative αλλά και το Maritime Silk Road αποτελούν πέρα από μια οικονομική προτεραιότητα αλλά μια στρατιωτική αναγκαιότητα.

Στους Wu και Ji (2020) καταγράφεται πως και οι δύο επενδυτικές ατραποί προχωρούν λαμβάνοντας υπόψη και τις τακτικές ανάγκες των Κινεζικών Ενόπλων Δυνάμεων. Για παράδειγμα, η σύνδεση του Kathmandu με το σιδηροδρομικό δίκτυο των Ιμαλαίων το οποίο κατασκευάζεται στα πλαίσια του BRI, εκτός από εμπορεύματα μπορεί πολύ εύκολα να μεταφέρει στρατεύματα και προμήθειες κατά μήκος της συνοριογραμμής Κίνας – Ινδίας. Αντίστοιχα, σημειώνεται στους ίδιους, οι επενδύσεις σε λιμάνια κατά μήκος των θαλάσσιων διαδρόμων επιτρέπουν στην Κίνα να αποκτήσει πρόσβαση σε στρατηγικές θέσεις, όπως το Gwadar του Πακιστάν, μέσω

του οποίου μπορεί όχι μόνο να επιτηρεί τις κινήσεις των ναυτικών δυνάμεων των ανταγωνιστών στον Ινδικό Ωκεανό, αλλά και να προβάλλει ισχύ, αν αυτό καταστεί απαραίτητο. Η σύνδεση μάλιστα του Gwadar με την Κίνα μέσω του Σινο-Πακιστανικού Karakorum Highway, αυξάνει σημαντικά τις δυνατότητες μεταφοράς δυνάμεων, επηρεάζοντας ακόμη περισσότερο την ισορροπία δυνάμεων ανάμεσα σε Ινδία – Κίνα – Πακιστάν.

Ως εκ τούτου, δεν είναι τυχαίο ότι έχουν υπάρξει σοβαρές ενστάσεις και αντιδράσεις ως προς το Belt and Road Initiative. Στις αντιδράσεις αυτές εντοπίζουμε την εξαρχής την αρνητική θέση των ΗΠΑ ως προς την Asian Infrastructure Investment Bank και την κριτική τους ταυτόχρονα τόσο ως προς την αναγκαιότητα ύπαρξης ενός τέτοιου φορέα των οποίων το αντικείμενο, σύμφωνα με τις ίδιες, καλυπτόταν από τους ήδη υπάρχοντες θεσμούς του International Monetary Fund, της World Bank και της Asean Development Bank, όσο και απέναντι στην προσπάθεια κρατών όπως το Ηνωμένο Βασίλειο να ενταχθούν (Freeman, 2019). Ταυτόχρονα, η στρατηγική του «Pivot to Asia» που εκφράστηκε από την κυβέρνηση Ομπάμα, αν και προηγείται της ανακοίνωσης του BRI, εκπορεύεται από την συνειδητοποίηση από μέρους των ΗΠΑ ότι η Κίνα είχε αρχίσει να αναδεικνύεται στον κύριο στρατηγικό αντίπαλο τους (Campbell & Andrews, 2013). Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσεται η προσπάθεια δημιουργίας του Trans Pacific Partnership Agreement, το οποίο αν και τελικά δεν έλαβε την έγκριση των ΗΠΑ, είχε σχεδιαστεί σαν μια προσπάθεια περιορισμού της εξάρτησης των συμμετεχόντων από το εμπόριο με την Κίνα (Schott, 2018).

Σημαντική κριτική έχει ασκηθεί επίσης στο ίδιο το σχέδιο του BRI, και ειδικότερα σε ότι αφορά την βιωσιμότητα των ίδιων των επενδύσεων. Για παράδειγμα, σημαντικός λόγος έχει γίνει για την πιθανότητα τα έργα αυτά να οδηγήσουν σε μια «παγίδα χρέους» τα κράτη που συμμετέχουν σε βαθμό που μάλιστα να γίνεται λόγος για μια «νέο-αποικιοκρατική» στρατηγική εγκλωβισμού αναπτυσσόμενων οικονομιών με έργα «λευκούς ελέφαντες» (Enns & Bersaglio, 2020 ; Were, 2018), με σημαντικό ωστόσο αντίλογο για το κατά πόσο κάτι τέτοιο ισχύει εν τέλει ή αποτελεί απλά μια στρατηγική πληροφοριακού πολέμου, λαμβάνοντας υπόψη των υπόψη τον χαρακτήρα της αμοιβαίας ωφέλειας που χαρακτηρίζει τα προγράμματα των επενδύσεων αλλά και το γεγονός ότι το χρέος που παράγεται από τις επενδύσεις αυτές, εν τέλει παραμένει μικρότερο από το αντίστοιχο προς δυτικά ιδρύματα και επενδυτές (Singh, 2020).

Οι αντιδράσεις απέναντι στο BRI και στην διαφαινόμενη προσπάθεια της Κίνας να διαρρήξει την στρατηγική ανασχεσης της αποτελούν ένα ξεχωριστό αντικείμενο μελέτης το οποίο στον βαθμό που αφορά τις κινήσεις στο βασικό πεδίου ανταγωνισμού της νοτιοανατολικής Ασίας αλλά και γενικότερα το μη ευρωπαϊκό πεδίο, δεν γίνεται να αναλυθεί περεταίρω στα πλαίσια της παρούσας εργασίας. Ως εκ τούτου, δεν γίνεται αναλυτικότερη αναφορά σε κινήσεις όπως το AUKUS ή ανταγωνιστικών επενδυτικών σχημάτων όπως αυτό που ανακοινώθηκε από το G7 (The White House, 2022). Σε επόμενο κεφάλαιο ωστόσο, θα γίνει μια

λεπτομερέστερη καταγραφή των αντιδράσεων σε ότι αφορά το Ευρωπαϊκό σκέλος του BRI και ειδικότερα στην περιοχή των Βαλκανίων.

3.4 Σύνοψη

Η οικονομική διπλωματία της Κίνας αποτελεί μέρος της υψηλής της στρατηγικής. Η Κίνα, αντιμέτωπη με μια σειρά στρατηγικών και οικονομικών πραγματικότητας, στοχεύει μέσω του Belt and Road Initiative να πετύχει την ποιοτική αναβάθμιση της επιρροής της τόσο στις περιοχές άμεσης γειννίας με αυτήν όσο και σε στρατηγικούς της εταίρους. Το σύνολο των επενδύσεων του BRI υπολογίζεται ότι θα συνεισφέρει καταλυτικά στην ανάπτυξη των οικονομιών πολλών αναπτυσσόμενων κρατών. Ωστόσο, το γεγονός ότι η Κίνα κινείται προς την αμφισβήτηση του status quo της αμερικανικής ηγεμονίας, έχει αναπόδραστα οδηγήσει στην όξυνση των ανταγωνισμών.

Κεφάλαιο 4. Κίνα και Βαλκάνια

Σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει μια συνοπτική παρουσίαση της ευρύτερης θέσης των Βαλκανίων και ειδικότερα των Δυτικών Βαλκανίων στην στρατηγική της Κίνας για την επίτευξη του Belt and Road Initiative. Στόχος του κεφαλαίου είναι να καταγράψει τα χαρακτηριστικά των Βαλκανίων αλλά και τις ανάγκες της περιοχής των Δυτικών Βαλκανίων καθώς και το πως αυτές έχουν θέσει τις βάσεις για την όξυνση γεωπολιτικών ανταγωνισμών στην περιοχή.

4.1 Τα Βαλκάνια στον 21^ο αιώνα

Τα Βαλκάνια έχουν ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την μελέτη των Διεθνών Σχέσεων, τουλάχιστον από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, όταν για πρώτη φορά χρησιμοποιήθηκε ο όρος «Βαλκανοποίηση» για να περιγράψει την διάσπαση του μέχρι τότε σχετικά ενιαίου χώρου της Βαλκανικής ο οποίος ανήκε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και την Αυστροουγγαρία, σε μικρότερα, ιστορικά συνήθως εχθρικά μεταξύ τους, κράτη, τα οποία διεκδικούσαν διαρκώς την βελτίωση της στρατηγικής τους θέσης (Rizova, 2007). Είχε εξάλλου προηγηθεί ο χαρακτηρισμός τους ως «πυριτιδαποθήκης της Ευρώπης», ως σχόλιο για το γεγονός ότι η περιοχή έλκυε το ενδιαφέρον των μεγάλων δυνάμεων της εποχής στα πλαίσια των διεθνών ανταγωνισμών.

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου λειτούργησε ως καταλύτης για την περιοχή, λειτουργώντας ως έναυσμα τόσο για τον περαιτέρω κατακερματισμό της μετά και από την κατάρρευση της Γιουγκοσλαβίας όσο και επιτρέποντας την ανάδυση νέων σχηματισμών και συμμαχιών στην περιοχή.

Σήμερα, αν και τα Βαλκάνια δεν είναι απαραίτητα μια «πυριτιδαποθήκη» για την Ευρώπη - παρά τις πολεμικές συγκρούσεις κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας του 20^{ου} αιώνα – η σημασία τους για την χάραξη της στρατηγικής στην διεθνή σκακιέρα, παραμένει εξαιρετική, με την πολυδιάσπαση της περιοχής να παραμένει ένα χαρακτηριστικό της ακόμη και σήμερα.

4.2 Βαλκάνια: οι διαιρέσεις

Η περιοχή των Βαλκανίων σήμερα είναι διαιρεμένη στα κράτη της Αλβανίας, Βόρειας Μακεδονίας, Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, Βουλγαρίας, Ελλάδας, Κροατίας, Μαυροβουνίου, Ρουμανίας, Σλοβενίας και της Τουρκίας. Η περιοχή του Κοσόβου έχει αποσχιστεί από την Σερβία και έχει αναγνωριστεί ως ανεξάρτητο κράτος από 100

κράτη μέλη του ΟΗΕ, αλλά δεν αναγνωρίζεται από κράτη όπως για παράδειγμα η Ελλάδα, η Βοσνία και Ερζεγοβίνη και η Ρουμανία.

Εικόνα 3 Χάρτης των Βαλκανίων με τις σημαίες των κρατών (<https://www.worldatlas.com/articles/balkan-countries.html>)

Πέραν της πολιτικής διαίρεσης της περιοχής, τα Βαλκάνια διαιρούνται και από ένα πλήθος άλλων παραμέτρων. Για παράδειγμα, οι Βουλγαρία, Ελλάδα, Κροατία, Ρουμανία και Σλοβενία είναι κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ οι: Αλβανία, Βόρεια Μακεδονία, Μαυροβούνιο, Σερβία και Τουρκία, βρίσκονται σε διάφορα στάδια των ενταξιακών διαπραγματεύσεων, με την Βοσνία και Ερζεγοβίνη και την περιοχή του Κοσόβου να θεωρούνται πιθανά μέλη, όπως φαίνεται και στην εικόνα:4

Εικόνα 4 Μέλη και υποψήφια μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα Βαλκάνια (<https://euauditors.medium.com>)

Σε ο,τι αφορά την μεταφορά αγαθών και ατόμων, οι Ελλάδα, Κροατία (από 1/1/2023) και Σλοβενία είναι μέλη της περιοχής Schengen όπως φαίνεται από την εικόνα:5, έχοντας με αυτόν τον τρόπο πρόσβαση στην χωρίς ελέγχους μετακίνηση αγαθών και ατόμων. Οι Βουλγαρία και Ρουμανία έχουν δεσμευθεί νομικά για την ένταξη τους στην περιοχή Schengen και επιδιώκουν την επίτευξη αυτού του στόχου, αλλά οι προσπάθειες τους δεν έχουν καταφέρει να πείσουν τα υπόλοιπα κράτη-μέλη ότι είναι επαρκείς, με αποτέλεσμα η τελευταία ψηφοφορία για την ένταξη τους στις 8 Δεκεμβρίου του 2022 να μην καταφέρει να πετύχει μια ομόφωνη απόφαση εισδοχής τους (Vergigioglou & Hegewald, 2023).

Εικόνα 5 Μέλη της περιοχής Schengen (<https://www.schengenvisainfo.com/schengen-visa-countries-list/>)

Αντίστοιχα, οι: Αλβανία, Βόρεια Μακεδονία, Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Μαυροβούνιο, Σερβία και η περιοχή του Κοσόβου, είναι μέλη της Central European Free Trade Agreement (CEFTA), μιας πρωτοβουλίας η οποία ξεκίνησε από τις Ουγγαρία, Πολωνία, Σλοβακία και Τσεχία, κράτη που αποτελούν το Visegrad Group, και έχει ως στόχο την σύγκλιση με τους θεσμούς της Δυτικής Ευρώπης, την προώθηση του ελεύθερου εμπορίου, και εν τέλει την είσοδο στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Poudin, 2019).

Εικόνα 6 Μέλη της CEFTA (www.cefta.int)

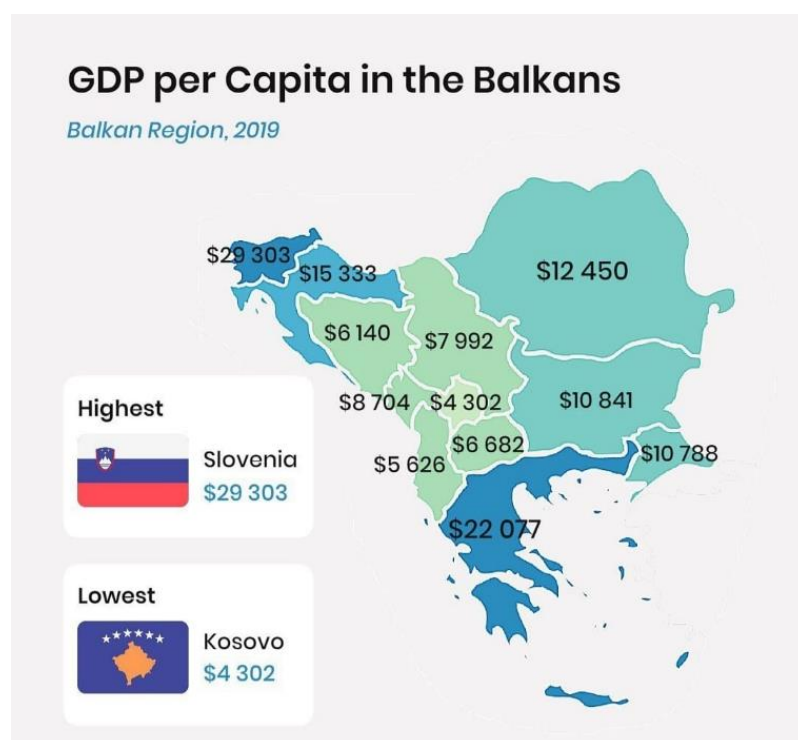
Μια ακόμη διαίρεση των Βαλκανίων προκύπτει και από την συμμετοχή ή όχι των κρατών της περιοχής στο ΝΑΤΟ. Όπως φαίνεται από την εικόνα:7, όλες οι χώρες της Βαλκανικής πλην των Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Σερβία και της περιοχής του Κοσόβου, είναι μέλη της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας.

Εικόνα 7 Βαλκάνια και ΝΑΤΟ (<http://country.eiu.com>)

Από τα κράτη που δεν είναι μέλη του ΝΑΤΟ, η Σερβία διατηρεί πολύ σφικτές σχέσεις με την Ρωσία, λειτουργώντας συχνά ως «προγεφύρωμα» της στην Βαλκανική. Η μη ένταξη της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης είναι αποτέλεσμα πολλών παραγόντων, μεταξύ των οποίων και της στρατηγικής της Σερβίας για την απόκτηση του έμμεσου ελέγχου των ενόπλων δυνάμεων της χώρας (Samokhvalov, 2019).

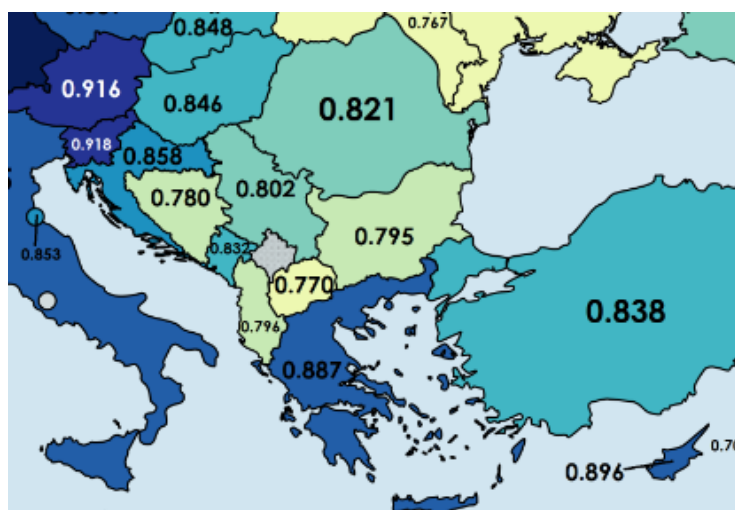
Στην εικόνα:8 καταγράφεται το Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ των κρατών των Βαλκανίων, με βάση τα δεδομένα του 2019. Γίνεται άμεσα αντιληπτή η μεγάλη διαφορά ανάμεσα στην χώρα με το μεγαλύτερο Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ στα 29.303 δολάρια , την Σλοβενία, και την περιοχή του Κοσόβου, που καταγράφει το χαμηλότερο στα 4.302 δολάρια, ποσό κατά επτά φορές μικρότερο από το πρώτο. Αυτή η διαφορά πλούτου ανάμεσα στα κράτη της περιοχής είναι σημαντική, με την Ελλάδα, την Κροατία και την Σλοβενία να βρίσκονται σε σημαντικά καλύτερη θέση, αν και η διερεύνηση των αιτιών αυτών των διαφορών ξεφεύγει των περιορισμών της παρούσας μελέτης.

Εικόνα 8 Βαλκάνια και Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ (<https://rrpowerschool.com/per-capita-gdp-in-balkans/>)

Σε αντιστοιχία με την εικόνα:9 είναι και η εικόνα:9 η οποία καταγράφει τις επιδόσεις των κρατών της περιοχής στον Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης (ΔΑΑ). Ο ΔΑΑ είναι ένας σύνθετος δείκτης, ο οποίος λαμβάνει υπόψη ένα εύρος παραμέτρων όπως για παράδειγμα το προσδόκιμο ζωής, την εκπαίδευση και το Κατά Κεφαλήν Εισόδημα, κατηγοριοποιώντας τις χώρες σε τέσσερα επίπεδα ανάπτυξης. Ο δείκτης κινείται σε ένα εύρος από το 0 έως το 1, με το 0 να δείχνει το κατώτατο όριο και το 1 το μέγιστο. Και σε αυτόν τον δείκτη, τα Βαλκάνια παρουσιάζουν σημαντικές

αποκλίσεις, με την Ελλάδα, την Κροατία, το Μαυροβούνιο την Σλοβενία και την Τουρκία να είναι σημαντικά περισσότερο ανεπτυγμένες, ενώ τις χειρότερες επιδόσεις παρουσιάζουν η Αλβανία, η Βουλγαρία και η Βόρεια Μακεδονία.

Εικόνα 9 Βαλκάνια και Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης (Ηνωμένα Έθνη, 2022)

Μια ακόμη διαίρεση της περιοχής των Βαλκανίων έχει προκύψει, λαμβάνοντας υπόψη τις γεωπολιτικές εξελίξεις και αφορά την περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων. Ως Δυτικά Βαλκάνια λογίζονται τα κράτη που προέκυψαν από τον διαμελισμό της Γιουγκοσλαβίας, πλην της Σλοβενίας, και την Αλβανία, με τις απαρχές του όρου να εντοπίζονται στα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1990 (Berisha, Cotella & Solly, 2021). Η περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων αποτελεί πεδίο προβολής γεωπολιτικών επιδιώξεων πολλών δρώντων. Στην συνέχεια θα γίνει μια σύντομη καταγραφή των ενδιαφερομένων μερών για την περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων με στόχο να γίνει περισσότερο κατανοητό το γιατί συμβαίνει αυτό.

Εικόνα 10 Δυτικά Βαλκάνια (<https://www.thedefencehorizon.org>)

4.3 Δυτικά Βαλκάνια και Belt and Road Initiative: Ανάλυση Ενδιαφερομένων Μερών

Η περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων παρουσιάζει ένα ιδιαίτερο γεωπολιτικό ενδιαφέρον, καθώς βρίσκεται τόσο «κοντά» όσο και «μακριά» από τον πυρήνα της Ευρώπης, καθώς αν και η γεωγραφία τους τά φέρνει κοντά στην Ευρώπη, η πραγματικότητα του πεδίου έχει οδηγήσει την περιοχή να βρίσκεται σε ένα μεταίχμιο ανάμεσα σε ανατολή και δύση (Zakić & Radišić, 2019). Σύμφωνα με τον OECD (2021) τα Δυτικά Βαλκάνια έχουν ένα συνολικό πληθυσμό 17,6 εκατομμυρίων ενώ το ΑΕΠ τους είναι της τάξης των 100 δις ευρώ, με το Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ να υπολογίζεται στα περίπου 5.400 ευρώ. Τα Δυτικά Βαλκάνια έχουν τραβήξει το ενδιαφέρον ενός μεγάλου εύρους δρώντων της διεθνούς σκακιέρας. Η παρούσα μελέτη θα κάνει μια πρώτη εστίαση στην περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων καθώς από την μελέτη της βιβλιογραφίας καταδείχθηκε η σημασία για την χάραξη της κινεζικής στρατηγικής για την κατασκευή του Belt and Road Initiative καθώς επίσης και η ύπαρξη ενός εξαιρετικά σύνθετου περιβάλλοντος που διαμορφώνεται τόσο από τις δυνάμεις που βρίσκονται στην περιοχή όσο και από αυτές που διατηρούν μια παρουσία (Armakolas & Triantafyllou, 2017 ; Berisha, Cotella, & Solly, 2021 ; Bieber & Tzifakis, 2019 ; Economides, 2020 ; Gibadło, 2019 ; Hackaj, 2018 ; Jović, 2018 ; Ker-Lindsay, Armakolas, Balfour & Stratulat, 2017, Larsen, 2020 ; Mahmutaj, 2023 ; Marciacq & Le Quiniou, 2022 ; Secrieru, 2019 ; Subotić, 2022 ; Türbedar, 2011 ; Vangeli, 2019).

Στην συνέχεια, θα γίνει μια προσπάθεια καταγραφής αυτών των δυνάμεων με στόχο το να γίνει κατανοητή η πολυπλοκότητα της περιοχής αλλά και η σημασία της για την διεθνή σκηνή. Η καταγραφή αυτή θα γίνει με την χρήση του εργαλείου της ανάλυσης ενδιαφερομένων μερών.

Όπως αναφέρει ο Crosby (1992), η ανάλυση ενδιαφερομένων μερών είναι ένα εργαλείο χρήσιμο για την ταυτοποίηση των δρώντων αυτών που ενδιαφέρονται για ένα δεδομένο ζητούμενο. Ο ίδιος σημειώνει πως δεν υπάρχει ένα ενιαίο εργαλείο για την εκτέλεση αυτής της ανάλυσης, αλλά ένας αριθμός υπομεθοδολογιών. Για τις ανάγκες αυτής της μελέτης, επιλέχθηκε η μεθοδολογία των Reet et al (2009) και Enevoldsen, Sovacool και Tambo (2014). Η εν λόγω μεθοδολογία χρησιμοποιήθηκε προηγουμένως και από τους Schlund, Schulte και Sprenger (2022). Τα βήματα που απαιτούνται σύμφωνα με αυτήν την μεθοδολογία είναι η αναγνώριση των ενδιαφερομένων μερών εντός ενός γεωγραφικού και χρονικού ορίου και η ταξινόμηση τους.

Ως γεωγραφικό όριο για την μελέτη αυτή λαμβάνεται υπόψη η περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων η οποία αποτελείται από τα κράτη της Αλβανίας, Βόρειας Μακεδονίας, Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, Κροατίας, Μαυροβουνίου και Σερβίας καθώς και της περιοχής του Κοσόβου. Ως χρονικό όριο ορίζεται η περίοδος από τις αρχές του 21^{ου} αιώνα μέχρι και σήμερα, με μια δυνατότητα πρόβλεψης μόνο για το άμεσο

μέλλον. Η ανάλυση αυτή θα λάβει υπόψη κρατικούς δρώντες και συνασπισμούς, παραβλέποντας για παράδειγμα οικονομικούς συνεταιρισμούς. Ταυτόχρονα, η περιοχή του Κοσόβου δεν θα εξεταστεί καθώς δεν έχει αναγνωριστεί ως κράτος από την Κίνα. Αποτέλεσμα των κριτηρίων που έχουν επιλεγεί είναι να καταγράφεται ένα υποσύνολο του ευρύτερου συνόλου των ενδιαφερομένων μερών (Reed et al, 2019). Η ταξινόμηση θα γίνει με βάση την αμεσότητα του ενδιαφέροντος τους για την απόκτηση, διατήρηση και επέκταση της επιρροής τους στην περιοχή και ειδικότερα αναφορικά με τις επενδύσεις της Κίνας για την επίτευξη του Belt and Road Initiative

Τα ενδιαφερόμενα μέρη που εντοπίστηκαν αφορούν τα κράτη που εντοπίζονται στην περιοχή καθώς και οι Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, ΗΠΑ, Κίνα, Ρωσία και Τουρκία. Η περιοχή ελκύει το ενδιαφέρον της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως συνόλου αλλά και του ΝΑΤΟ. Ως άμεσα ενδιαφερόμενα μέρη θεωρούνται τα κράτη της περιοχής και ως έμμεσα ενδιαφερόμενοι όλοι οι υπόλοιποι δρώντες.

Βασικός στόχος των άμεσα ενδιαφερομένων κρατών είναι η αναβάθμιση της γεωπολιτικής τους αξίας και η προσέλκυση ξένων επενδύσεων (Conley, Hillman, Ruy & McCalpin, 2020 ; Economides, 2020 ; Hackaj, 2018 ; Jakimów, 2019 ; Jian, 2018 ; Larsen, 2020 ; Pavličević, 2019 ; Tomaszewska & Dahl, 2020 ; Vangeli, 2019 ; Zakić & Radišić, 2019). Όπως μάλιστα περιγράφεται στους Holzner και Grieverson (2018), η περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων υπολείπεται της υπόλοιπης Ευρώπης τόσο σε επενδύσεις που θα αυξήσουν τον πλούτο των κοινωνιών όσο και σε κρίσιμους τομείς υποδομών όπως είναι η ασφαλής πρόσβαση σε νερό, ενέργεια ή ακόμη και σε μεταφορές.

Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι τα Δυτικά Βαλκάνια έχουν ένα πρόσφατο κοινό παρελθόν που χαρακτηρίζεται από την βία των πολέμων της διάλυσης της Γιουγκοσλαβίας γίνεται αντιληπτό ότι τα κράτη της περιοχής αντιμετωπίζουν εσωτερικές δυσκολίες στην προσπάθεια εμβάθυνσης των σχέσεων τους με τον λαϊκισμό και τον εθνικισμό να αποτελούν σοβαρή τροχοπέδη, καθιστώντας τις όποιες επενδύσεις στην περιοχή περισσότερο επικίνδυνες εξαιτίας της υπαρκτής και δυνητικής αστάθειας.

Πεδία ανταγωνισμών εντοπίζονται στο εσωτερικό της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης και την προσπάθεια του κράτους να συνεχίσει να υφίσταται παρά τις αποσχιστικές τάσεις της σερβικής μειονότητας και τις θρησκευτικές συγκρούσεις ανάμεσα σε καθολικούς, ορθόδοξους και μουσουλμάνους (Bargués & Morillas, 2021) αλλά και στις σχέσεις της ίδιας χώρας με την Κροατία εξαιτίας της κατασκευής της γέφυρας Pelješac στις ακτές της Αδριατικής με τον κίνδυνο αποκοπής της πρώτης από την θάλασσα (Bickl, 2019). Η Βοσνία και Ερζεγοβίνη καλείται να πετύχει τις ισορροπίες αυτές που θα της επιτρέψουν να προσελκύσει επενδύσεις και να διαφυλάξει την ακεραιότητα της βρισκόμενη ανάμεσα σε αρκετά ισχυρότερους γείτονες.

Ομοίως, σε ότι αφορά την Σερβία προβλήματα εντοπίζονται στις σχέσεις της και με την Αλβανία, κυρίως εξαιτίας της περιοχής του Κοσόβου, καθώς όπως φαίνεται από την ενδελεχή μελέτη των Ρανλοβίτς, Draško και Halili (2019) σχετικά με τις σχέσεις των τριών αυτών μερών, το πάγωμα του άμεσου διαλόγου έχει οδηγήσει σε μια αέναη αναπαραγωγή ενός παιγνίου μηδενικού αθροίσματος για την περιοχή. Για την Σερβία, η προσέλκυση επενδύσεων, η ανοικοδόμηση της οικονομίας της και η ανάδειξη της χώρας σε ένα απαραίτητο εταίρο τόσο της Ρωσίας όσο και της Δύσης, είναι στρατηγική προτεραιότητα (Jonić, 2018). Η σύγκρουση με την Αλβανία για το ζήτημα του Κοσόβου αποτελεί σοβαρότατο πρόβλημα ασφαλείας για την Σερβία, το οποίο εξαιτίας του ότι δεν έχει επιλυθεί πλήρως, παραμένει ακόμη ως πρόβλημα ανάμεσα στις σχέσεις των δύο κρατών (Ρανλοβίτς, Draško & Halili, 2019).

Ως προέκταση των παραπάνω θα πρέπει να εξετάζονται και οι σχέσεις Αλβανίας και Βόρειας Μακεδονίας, οι οποίες ορίζονται αφενός από την ύπαρξη μιας μεγάλης αλβανικής μειονότητας στην Βόρεια Μακεδονία και αφετέρου από την προσπάθεια της δεύτερης να «ασορροπήσει σε λεπτό πάγο» σε ότι αφορά τα δικαιώματα της μειονότητας και την ύπαρξη του κράτους (Zorić & Nĕmec, 2022). Και οι δύο αυτές χώρες καλούνται να ξεπεράσουν τα δομικά τους προβλήματα, τόσο σε ότι αφορά ζητήματα θεσμών όσο και, κυρίως, στην ικανότητα τους να προσελκύσουν οικονομικές επενδύσεις οι οποίες θα τους επιτρέψουν να βελτιώσουν την ζωή των πολιτών τους.

Σε ότι αφορά τους έμμεσα ενδιαφερόμενους δρώντες, η περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων παρουσιάζει μια σειρά από γεωπολιτικά οφέλη τα οποία έχουν λειτουργήσει ως έναυσμα για τον μεταξύ τους ανταγωνισμό με στόχο την βελτιστοποίηση της θέσης τους στην περιοχή. Ειδικότερα σε ότι αφορά τους έμμεσα ενδιαφερόμενους κρατικούς δρώντες, αν και η Γαλλία έχει κάνει προσπάθειες να εμβυθύνει τις σχέσεις της με την περιοχή (Marciasq & Le Quiniou, 2022), η στρατηγική της απέναντι στα Δυτικά Βαλκάνια μπορεί να χαρακτηριστεί περισσότερο από την προσπάθεια της πρώτης να αποφύγει μια γεωπολιτική σύγκρουση με την Ρωσία στην περιοχή (Subotić, 2022) προβάλλοντας ως εκ τούτου αντιστάσεις σε μια ενδεχόμενη επέκταση του ρόλου της Ε.Ε. εκεί. Για την Γαλλία, η προώθηση των επενδύσεων του BRI στην περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων δεν αποτελεί άμεση στρατηγική απειλή.

Αντιθέτως η στρατηγική της Γερμανίας προς τα Δυτικά Βαλκάνια είναι περισσότερο «θερμή», με την Γερμανία να είναι ένας από τους βασικότερους χρηματοδότες επενδύσεων στην περιοχή (Ker-Lindsay, Armakolas, Balfour & Stratulat, 2017), ενώ όπως αναφέρει η Gibadło (2019), η Γερμανία αντιλαμβάνεται πως η είσοδος των Δυτικών Βαλκανίων στην Ευρωπαϊκή Ένωση θα λειτουργήσει θετικά τόσο ως προς την αποφυγή ενός μελλοντικού κύκλου συρράξεων όσο και για την ενίσχυση των τοπικών οικονομιών αλλά και της Ένωσης συνολικότερα επιτρέποντας την αύξηση της ροής του εμπορίου μέσα από αυτήν την περιοχή, προς τη Μεσόγειο και από εκεί στην Ανατολή και αντιστρόφως. Ως εκ τούτου, η

προώθηση επενδύσεων υποδομών στα Δυτικά Βαλκάνια από το BRI, προσφέρει σημαντικά οφέλη στην Γερμανία.

Για την Ελλάδα η περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων παρουσιάζει ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον, με την πολιτική της προς τα κράτη που την αποτελούν να χαρακτηρίζεται από τους Armakolas και Triantafyllou (2017) ως αμφίσημη. Η αμφισημία αυτή έχει να κάνει με την αφενός δεδηλωμένα θετική στάση της χώρας ως προς την επέκταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα Δυτικά Βαλκάνια και αφετέρου με την συχνά παρεμποδιστική ως προς αυτόν τον σκοπό εξωτερική πολιτική της χώρας. Ο βασικότερος λόγος για αυτήν την στάση της Ελλάδας έχει να κάνει με το ότι η εξωτερική πολιτική της χώρας δείχνει να έρχεται συχνά δεύτερη σε σχέση με τις πολιτικές επιδιώξεις των εκάστοτε κυβερνήσεων, οι οποίες τείνουν να λαμβάνουν ιδιαίτερα υπόψη τους την κοινή γνώμη ενώ ακόμη συχνά υπακούν σε λαϊκιστικές προτεραιότητες, όπως αναφέρουν οι ίδιοι. Η χώρα έχει επιδείξει μια φιλο-σερβική πολιτική, η οποία ερμηνεύεται από το παρελθόν των δύο κρατών, ενώ από την ολοκλήρωση των πολέμων διάλυσης της Γιουγκοσλαβίας, τηρεί μια ουδέτερη στάση απέναντι στο Μαυροβούνιο, την Κροατία και την Βοσνία και Ερζεγοβίνη. Αντιθέτως, η πολιτική της απέναντι στην Βόρεια Μακεδονία έχει υπάρξει εχθρική, με την επίλυση των διαφορών των δύο κρατών με την Συνθήκη των Πρεσπών να μην έχει γεφυρώσει πλήρως το χάσμα, με αντίστοιχα ψυχρή να είναι και η πολιτική της απέναντι στην Αλβανία, την οποία αντιλαμβάνεται ως εταίρο της Τουρκίας (Baydan, 2022). Ταυτόχρονα, η δυνατότητα στρατηγικής αναβάθμισης της χώρας μέσω της δημιουργίας ενός νότιο διαδρόμου για την πρόσβαση στις αγορές της κεντρικής, βόρειας και δυτικής Ευρώπης, που θα ξεκινάει από το λιμάνι του Πειραιά και θα περνά από τα Δυτικά Βαλκάνια, αποτελεί μια ευκαιρία για την χώρα η οποία επιδιώκει την ενίσχυση τόσο της οικονομίας της όσο και της θέσης της (Tzogopoulos, 2021)

Ο Türbedar (2011) εξετάζοντας το ενδιαφέρον της Τουρκίας για τα Δυτικά Βαλκάνια αναφέρει πως για την πρώτη, τα Βαλκάνια αποτελούν μια πτυχή ενός μεγαλύτερου συνόλου, στο οποίο εντάσσεται ο Καύκασος και η Μέση Ανατολή, το οποίο με κέντρο την Τουρκία, μπορεί «να μπει στο κέντρο του κόσμου» όπως δήλωνε ο Davutoglu (Türbedar, 2011 σελ. 140). Η Τουρκία έχει προσπαθήσει να βελτιώσει την θέση της στην περιοχή, βασιζόμενη σε μια στρατηγική η οποία λαμβάνει υπόψη της ιστορικούς, θρησκευτικούς αλλά και πολιτισμικούς παράγοντες. Στόχος της έχει υπάρξει η αντιμετώπιση της ελληνικής επιρροής στην περιοχή – η οποία επωφελούταν της συμμετοχής της Ελλάδας στην Ε.Ε. - , η ανάδειξη της Τουρκίας σε ηγεμονεύουσα δύναμη της περιφέρειας, η διατήρηση μιας ειδικής σχέσης με τις ΗΠΑ ως απαραίτητου εταίρου για την ασφάλεια στην περιοχή, ενώ η δημιουργία μιας δικής της περιφέρειας η οποία θα της επιτρέψει να αντισταθμίσει την απομάκρυνση της πιθανότητας εισόδου στην Ε.Ε., αναφέρουν οι Alpan και Öztürk (2022) καθώς και ο Türbedar (2011). Ταυτόχρονα, η Τουρκία αντιλαμβάνεται πως η δημιουργία ενός εμπορικού δρόμου ο οποίος θα την διασχίζει και μέσω των Δυτικών Βαλκανίων θα καταλήγει στις αγορές της Ευρώπης, αποτελεί μια σημαντική ενίσχυση της θέσης της

ως κόμβου εμπορίου (Yildiran, 2019), ενώ ταυτόχρονα ικανοποιεί πλήρως και την ευρύτερη στρατηγική της η οποία αναπτύχθηκε προηγουμένως.

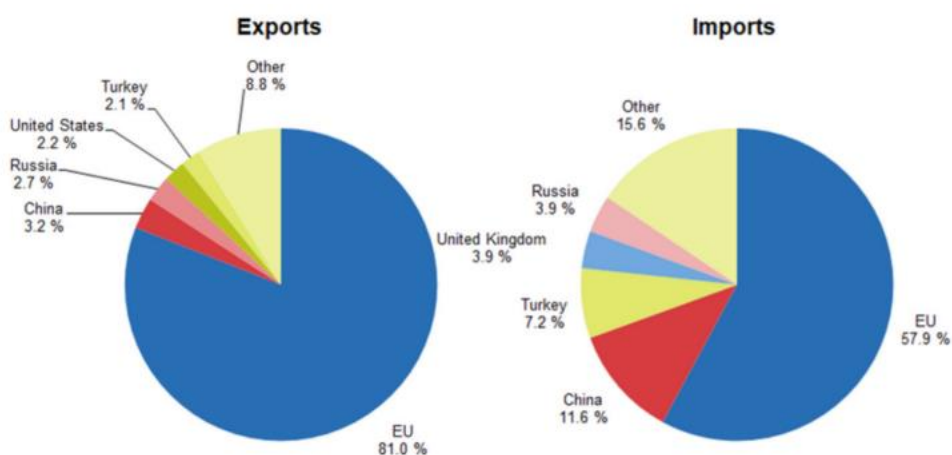
Για την Ρωσία, τα Βαλκάνια γενικότερα και τα Δυτικά Βαλκάνια πιο συγκεκριμένα, αποτελούν ένα παραδοσιακό πεδίο άσκησης εξωτερικής πολιτικής. Το ενδιαφέρον τους σήμερα ερμηνεύεται υπό το πρίσμα μιας πολυσχιδούς εξωτερικής πολιτικής. Η πρώτη πτυχή αυτής αποσκοπεί στην διασφάλιση της υπάρχουσας επιρροής της στην περιοχή με στόχο την διατήρηση της θέσης της ως μιας μεγάλης δύναμης, όπως σχολιάζει ο Mahmutaj (2023). Η Ρωσία θέλει να διατηρήσει την παρουσία της στην περιοχή καθώς μια μεγάλη δύναμη δεν υποχωρεί από την περιφέρεια της, αναφέρει ο ίδιος. Ταυτόχρονα, για την Ρωσία, τα Δυτικά Βαλκάνια είναι ένα πεδίο ανταγωνισμού τόσο με την Ε.Ε. όσο και με τις ΗΠΑ, με την πρώτη να αντιλαμβάνεται πως οποιαδήποτε αποσταθεροποίηση της περιοχής είναι μικρής σημασίας τίμημα για την αποδυνάμωση είτε του ενός είτε του άλλου στρατηγικού ανταγωνιστή της (Secrieru, 2019). Οι παραδοσιακές σχέσεις της χώρας με τα Δυτικά Βαλκάνια της έχουν επιτρέψει να πετύχει σε σημαντικό βαθμό τους στόχους αυτούς, ενώ η ειδική σχέση της με την Σερβία (Bieber & Tzifakis, 2019) της επιτρέπει να δραστηριοποιείται σε ένα μεγάλο εύρος τομέων, από την ασφάλεια έως και την ενέργεια (Secrieru, 2019). Η είσοδος της Κίνας στην περιοχή αποτελεί αφενός μια αμφισβήτηση της προνομιακής θέσης της Ρωσίας, αφετέρου όμως επιτρέπει την ενίσχυση των δυνάμεων που δεν επιθυμούν την πλήρη ενσωμάτωση της περιοχής στην δυτική αρχιτεκτονική, καθώς επιτρέπει την αναβολή ή και ακύρωση των μεταρρυθμίσεων εκδημοκρατισμού και διαφάνειας που απαιτούνται από τους δυτικούς εταίρους συνήθως ως αντάλλαγμα για χρηματοδότηση, μη επιβαρύνοντας ταυτόχρονα οικονομικά την ίδια την Ρωσία (Bieber & Tzifakis, 2019).

Για τις ΗΠΑ, τα Βαλκάνια αποτελούν ένα πεδίο ενδιαφέροντος τόσο εξαιτίας της ανάγκης διαφύλαξης της σταθερότητας στην ευρωπαϊκή ήπειρο όσο και ως μια δυνητική «είσοδο» των ανταγωνιστών τους σε αυτή, μια στρατηγική αντιμετώπιση της περιοχής η οποία φαίνεται να παρέμεινε σταθερή τις τελευταίες δεκαετίες αλλά και κατά την διάρκεια της προεδρίας του Donald Trump (Simic & Zivojinovic, 2019). Οι ΗΠΑ επιθυμούν να προχωρήσει η ένταξη των Δυτικών Βαλκανίων τόσο στο NATO όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αντιλαμβανόμενες πως η ένταξη αυτή θα επιτρέψει την ανάπτυξη της περιοχής και θα ανασχέσει την επιρροή των στρατηγικών αντιπάλων τους, δηλαδή της Ρωσίας και της Κίνας (Bieber & Tzifakis, 2019 ; Jović, 2018). Ως εκ τούτου, η στάση τους για την επέκταση του BRI χαρακτηρίζεται ως αρνητική, με την χώρα να προειδοποιεί συχνά για τους κινδύνους που ενδεχομένως θα προκύψουν από την αποδοχή των κινεζικών επενδύσεων, προωθώντας συστηματικά την θεωρία της «διπλωματίας παγίδας χρέους» (Singh, 2020)

Τέλος σε, ότι αφορά το ενδιαφέρον του NATO και της Ε.Ε. για την περιοχή, η στρατηγική του NATO ταυτίζεται με αυτή των ΗΠΑ. Όπως αναφέρει ο Larsen (2020), τα Δυτικά Βαλκάνια αποτελούν ένα σημείο ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για το NATO καθώς αντιλαμβάνεται πως οποιαδήποτε διαταραχή της ειρήνης στην περιοχή θα επιτρέψει σε αντιπάλους όπως η Ρωσία και η Κίνα να αυξήσουν την επιρροή τους.

το NATO επιδιώκει την επέκτασή του, όπως έγινε για παράδειγμα με την είσοδο της Βόρειας Μακεδονίας σε αυτό. Οι κινεζικές επενδύσεις που ακολουθούν το BRI γίνονται αντιληπτές ως δυνητική απειλή καθώς θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε εξάρτηση των κρατών από την Κίνα. Αναφορικά με την Ε.Ε., η στρατηγική της προκύπτει ως αποτέλεσμα των διαφορετικών οπτικών της Γαλλίας και της Γερμανίας για την περιοχή, οι οποίες αναφέρθηκαν προηγουμένως. Ωστόσο, αν και η Ε.Ε. κινείται προς την ενδυνάμωση των δημοκρατικών θεσμών στα κράτη της περιοχής (Bargués & Morillas, 2021), ζητήματα που αφορούν την μετανάστευση αλλά και μια κόπωση που έχει προκύψει από τις αλληπάλλληλες επεκτάσεις, έχουν περιορίσει το ενδιαφέρον για μια άμεση ενσωμάτωση της περιοχής στην Ένωση (Economides, 2020).

Ωστόσο, η Ε.Ε. διατηρεί μια σειρά διαύλων επικοινωνίας με την περιοχή όπως για παράδειγμα το Western Balkans Investment Framework, σκοπός του οποίου είναι η προώθηση και υλοποίηση επενδύσεων στα Δυτικά Βαλκάνια ή το Berlin Process που έχει σαν στόχο τόσο την προώθηση της ενσωμάτωσης της περιοχής στην ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική όσο και επενδύσεις σε τομείς υποδομών (Grievesson & Holzner, 2018), παραμένοντας με αυτόν τον τρόπο υπεύθυνη για το 70% των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων, το 57,9% των εισαγωγών και περισσότερο από το 80% των εξαγωγών (Stanicek & Tarpona, 2022), όπως φαίνεται και από την εικόνα:11. Για την ΕΕ, το BRI αποτελεί μια αναβάθμιση του εμπορίου, ωστόσο και πάλι, διαφαίνονται οι κίνδυνοι χειραγώγησης των κρατών της περιοχής και σύμπλευσης τους με την Κίνα (Bieber & Tzifakis, 2019). Ως εκ τούτου, οι κινήσεις υποστήριξης επενδύσεων εξυπηρετούν και ένα δεύτερο κίνητρο, την ανάγκη διατήρησης προνομιακής σχέσης της ΕΕ με την περιοχή για την διασφάλιση των συμφερόντων της. Το γεγονός ότι το σύνολο των κρατών της περιοχής επιθυμεί την ένταξη του στην ΕΕ επιτρέπει σε αυτήν έναν ισχυρό μοχλό άσκησης πολιτικής (Jian, 2018).

Εικόνα 11 Κύριοι εμπορικοί εταίροι των Δυτικών Βαλκανίων

Αν και η στρατηγική σημασία του BRI για την Κίνα αναπτύχθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, η παρουσία της χώρας στην περιοχή παρουσιάζει ιδιαίτερο

ενδιαφέρον καθώς μέσω αυτής, αποκτά πρόσβαση τόσο στις αγορές καθεαυτές όσο και στην κεντρική Ευρώπη. Για την Κίνα, τα Δυτικά Βαλκάνια αποτελούν έναν κομβικό σταθμό για την ολοκλήρωση του Belt and Road Initiative αλλά και για την απόκτηση επιρροής στην περιοχή. Όπως αναφέρει ο Ρανλίενιέ (2019) η Κίνα έχει επενδύσει δεκάδες δισεκατομμύρια για την ανάπτυξη των υποδομών των Δυτικών Βαλκανίων, δίνοντας έμφαση σε σιδηροδρόμους και αυτοκινητοδρόμους με τις συνολικές επενδύσεις της στην περιοχή, από το 2009 έως και το 2021, να έχουν ξεπεράσει τα 32 δις ευρώ (Stanicek & Tarjona, 2022).

Εικόνα 12 Belt and Road Initiative: Βαλκάνια (mapixxel for GIS)

Η εικόνα:12 παρουσιάζει μια εικόνα των διαδρόμων που θα λειτουργούν στην περιοχή των Βαλκανίων στα πλαίσια του Belt and Road Initiative. Γίνεται άμεσα αντιληπτή τόσο η πυκνότητα όσο και η συνεπαγόμενη σημασία των Δυτικών Βαλκανίων για την λειτουργία του προβλεπόμενου έργου.

Ταυτόχρονα, η παρουσία της στην περιοχή της επιτρέπει να ενισχύσει την μαλακή της διπλωματία και ταυτόχρονα να παρακάμψει πιθανές κυρώσεις εναντίον της. Όπως αναφέρεται από τον Jian (2018), το γεγονός ότι η Κίνα έχει την δυνατότητα να χρηματοδοτήσει έργα χωρίς να απαιτεί μεταρρυθμίσεις προσελκύει το ενδιαφέρον και άλλων κρατών, εκτός των Δυτικών Βαλκανίων αλλά εντός της ΕΕ, τα οποία διεκδικούν με την σειρά τους τέτοιες επενδύσεις, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αυτό της Ουγγαρίας. Με αυτόν τον τρόπο, η Κίνα αποκτά ένα δικό της «λόμπι», σχολιάζει ο ίδιος, το οποίο την στηρίζει εντός της ΕΕ. Ταυτόχρονα, το γεγονός ότι τα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων δεν δεσμεύονται από τις εμπορικές συμφωνίες της Ε.Ε. αλλά ταυτόχρονα πολλά από αυτά έχουν υπογράψει συμφωνίες

ελεύθερου εμπορίου με αυτή, δίνει την δυνατότητα στην Κίνα να παρακάμψει εμπορικούς φραγμούς.

Παρόλα αυτά, η σημασία του νότιου ευρωπαϊκού διαδρόμου και του άξονα Πειραιά – Βελιγραδίου – Βουδαπέστης μειώθηκε σημαντικά έπειτα από την ανακοίνωση της σιδηροδρομικής σύνδεσης της Σαγκάης με το Αμβούργο όπως αναφέρεται από τους Stanicek και Tarpona (2022), καθώς μειώνεται πλέον κατά πολύ, τόσο ο χρόνος όσο και το κόστος μεταφοράς προϊόντων από την Κίνα στην Ευρώπη. Όπως φαίνεται στην εικόνα:12, από 32 ημέρες ταξιδιού για να καλυφθεί η απόσταση Σαγκάης – Πειραιά, με κόστος περίπου 8.000 δολαρίων και χωρίς να υπολογίζεται το κόστος μεταφοράς από τον Πειραιά στην κεντρική και βόρεια Ευρώπη, θα απαιτούνται πλέον 17-18 ημέρες και περίπου 9.700 δολάρια για να μεταφερθεί το ίδιο φορτίο απευθείας στο Αμβούργο. Όπως γίνεται αντιληπτό, μια τόσο σημαντική μείωση κόστους και χρόνου, αναγκαστικά φέρνει σε χαμηλότερη θέση τον νότιο διάδρομο. Ωστόσο, η σημασία των Δυτικών Βαλκανίων για την κινεζική στρατηγική δεν μπορεί να παραγνωριστεί καθώς όλοι οι υπόλοιποι λόγοι που τα καθιστούν σημαντικά, συνεχίζουν να υφίστανται.

	Transport mode	Price per container 40HQ/HC (US\$)	Time
Shanghai-Hamburg	Rail	9 700	16-18 days
Beijing-Hamburg	Rail	11 450	16-18 days
Shanghai-Hamburg	Sea	8 100-10 100	35-53 days
Shanghai-Piraeus	Sea	8 100	32 days

Εικόνα 13 χρόνος και κόστος μεταφοράς ενός κοντέινερ από την Κίνα στην Ευρώπη (Stanicek & Tarpona, 2022)

4.4 Σύνοψη κεφαλαίου

Οι παραπάνω διαιρέσεις της περιοχής των Βαλκανίων αποτελούν ένα δείγμα της πολυδιάσπασης της περιοχής. Όπως γίνεται αντιληπτό, η περιοχή είναι σε μεγάλο βαθμό ανομοιογενής, ενώ το πρόσφατο ιστορικό παρελθόν της έχει αφήσει κατάλοιπα ανταγωνισμών ανάμεσα στα κράτη που εντοπίζονται σε αυτή. Ωστόσο, η στρατηγική σημασία των Βαλκανίων στα Νοτιοανατολικά της Ευρώπης, σε προνομιακή θέση ελέγχου και προβολής ισχύος στις περιοχές της Ανατολικής Μεσογείου και δια μέσω αυτής, στην Μέση Ανατολή, στην Βορειοανατολική Αφρική και στην Διώρυγα του Σουέζ και από εκεί στην Ερυθρά Θάλασσα και τον Ινδικό Ωκεανό, της Μαύρης Θάλασσας και των Στενών και από εκεί στον Καύκασο, αλλά και από την βόρεια πλευρά τους στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, τα καθιστά ένα εξαιρετικά σημαντικό σταυροδρόμι το οποίο μπορεί να λειτουργήσει είτε από την Ευρώπη προς

τον υπόλοιπο κόσμο, είτε από τον υπόλοιπο κόσμο προς την Ευρώπη. Ακριβώς αυτή η εξαιρετικά σημαντική θέση των Βαλκανίων τα καθιστά προνομιακό στόχο επενδύσεων για τις στρατηγικές ανάγκες της Κίνας και του Belt and Road Initiative.

Τα Δυτικά Βαλκάνια αποτελούν μέρος του ευρύτερου σχεδιασμού της Κίνας για την ολοκλήρωση του BRI. Ταυτόχρονα όμως, το γεγονός ότι αποτελούν εταίρο της Ε.Ε. αλλά και πεδίο ευρύτερων γεωπολιτικών ανταγωνισμών ενώ ταυτόχρονα έχουν ανάγκη προσέλκυσης ξένων επενδύσεων χωρίς ταυτόχρονα οι ηγεσίες του να είναι πάντοτε διατεθειμένες να προβούν σε διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις τόσο οικονομικού όσο και πολιτικού χαρακτήρα, επιτρέπει μια προνομιακή θέση άσκησης μαλακής διπλωματίας στην Κίνα. Ωστόσο η χώρα καλείται να ισορροπήσει σε ένα ιδιαίτερα περίπλοκο σύστημα συχνά αντικρουόμενων συμφερόντων ακόμη τόσο ανάμεσα στο δίπολο «Ανατολή – Δύση» όσο και εντός των σχηματισμών αυτών.

Κεφάλαιο 5. Belt and Road Initiative και Σερβία

Όπως φάνηκε από το προηγούμενο κεφάλαιο, τα Βαλκάνια και ειδικότερα τα Δυτικά Βαλκάνια αποτελούν σημαντικό χώρο επενδύσεων για την Κίνα στα πλαίσια των κινήσεων της για την ολοκλήρωση του Belt and Road Initiative και της σημασίας αυτής της περιοχής για την λειτουργία του σχεδίου. Σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει μια εστίαση ως προς τις επενδύσεις της Κίνας σε μια από τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων με στόχο την κατανόηση τόσο του εύρους των επενδυτικών σχεδίων που μπορούν να επιτευχθούν μέσα από την συνεργασία μιας χώρας των Δυτικών Βαλκανίων με την Κίνα όσο και των στρατηγικών επιπτώσεων μιας τέτοιας συνεργασίας.

Αν και η Κίνα επιχειρεί να εμβαθύνει τις σχέσεις της με το σύνολο των κρατών της Δυτικής Βαλκανικής, οι σχέσεις της με την Σερβία είναι κομβικής σημασίας για την στρατηγική της στα Βαλκάνια (Bieber & Tzifakis, 2019 ; Conley, Hillman, Ruy & McCalpin, 2020 ; Grievesson & Holzner, 2018 ; Hackaj , 2018 ; Jian, 2018 ; Larsen, 2020 ; Stanicek & Tarpova 2022 ; Vangeli , 2019 ; Tomaszewska & Dahl, 2020 ; Zakić, 2020 ; Zhao, 2016). Ως εκ τούτου, η Σερβία αποτελεί ένα ιδανικό παράδειγμα για μια τέτοια εστίαση, εξαιτίας τόσο του πλήθους των επενδύσεων όσο και της σημασίας τους.

5.1 Σινο-Σερβικές σχέσεις

Ο Duško (2019), μελετώντας τις σχέσεις της Κίνας με την Σερβία, αναφέρει πως εκ πρώτης όψεως, η πρώτη δεν θα έπρεπε να δίνει τόση βαρύτητα στην ανάπτυξη των διμερών σχέσεων με την δεύτερη. Η Σερβία είναι μια μικρή χώρα των Δυτικών Βαλκανίων, έκτασης 88.361 τετραγωνικών χιλιομέτρων, η οποία δεν έχει πλέον – μετά την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας και την απόσχιση του Μαυροβουνίου – άμεση πρόσβαση στην θάλασσα, με μια οικονομία η οποία έχει να αντιμετωπίσει ένα μεγάλο εύρος από δυσκολίες. Αντιθέτως, η Κίνα είναι η δεύτερη μεγαλύτερη σε έκταση χώρα της Ασίας και τρίτη στον κόσμο, με έκταση 9.326.410 τετραγωνικών χιλιομέτρων και με ένα τεράστιο πληθυσμό, ενώ η οικονομική της δύναμη την έχει φέρει στην δεύτερη θέση παγκοσμίως. Ωστόσο, παρά την ανισότητα ανάμεσα στις δυνάμεις των δύο αυτών κρατών, η Κίνα φαίνεται να έχει επενδύσει σημαντικά στην καλλιέργεια των σχέσεων ανάμεσα στις δύο χώρες.

Οι σχέσεις της Σερβίας με την Κίνα έχουν μια ιστορία τουλάχιστον 70 ετών, ενώ όπως αναφέρει ο Zhao (2016) χαρακτηρίζονται από πραγματισμό. Οι σχέσεις τους ξεκινούν από την Ομοσπονδιακή Λαϊκή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας, η οποία αναγνώρισε την Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας την 1 Οκτωβρίου του 1949, ενώ οι σχέσεις ανάμεσα στα δύο σοσιαλιστικά κράτη ομαλοποιήθηκαν στις 2 Ιανουαρίου του 1955. Αιτία της καθυστέρησης αυτής των έξι ετών ήταν η ρήξη ανάμεσα στον

Τίτο και τον Στάλιν η οποία είχε οδηγήσει τον Μάο στο να συνταχθεί με την Κομμουνιστική Στάση απέναντι στην Γιουγκοσλαβία, η οποία άρθηκε μετά τον θάνατο του Στάλιν. Η ρήξη ανάμεσα στην Κίνα και την Σοβιετική Ένωση στα τέλη της δεκαετίας του 1960 επέτρεψε στις δύο χώρες να έρθουν πιο κοντά, με επισκέψεις τόσο του Τίτο στην Κίνα το 1977 όσο και του Hua Guofeng το 1978.

Η κατάρρευση της Γιουγκοσλαβίας είδε την Κίνα να στηρίζει την Σερβία στην προσπάθεια της να διατηρήσει τον έλεγχο του Κοσόβου. Η στήριξη αυτή προς τον Μιλόσεβιτς εντασσόταν στην ερμηνεία που έδινε η Κίνα στην σύγκρουση, ως μιας προσπάθειας της Σερβίας να διατηρήσει την εδαφική της ακεραιότητα απέναντι σε μια προσπάθεια κατακερματισμού της, η οποία για την πρώτη, αποτελούσε ένα εξαιρετικά επικίνδυνο προηγούμενο που θα μπορούσε ενδεχομένως να χρησιμοποιηθεί στην συνέχεια και στην ίδια την Κίνα, είτε στην περίπτωση του Τιβέτ είτε στην Xinjiang, αναφέρει ο Zhao (2016).

Οι σχέσεις των δύο χωρών άρχισαν να γίνονται περισσότερο θερμές από το 2009, όταν υπογράφηκε ανάμεσα τους η «Agreement on Comprehensive Strategic Partnership» (2009). Στην συμφωνία αυτή, ιδιαίτερο ενδιαφέρον εντοπίζεται σε τέσσερα σημεία, όπως αναφέρεται από τον Lađevac (2020). Το πρώτο σημείο αφορούσε την ανάγκη εμβάθυνσης των πολιτικών σχέσεων ανάμεσα στα δύο κράτη, μέσω της αύξησης των επαφών των κυβερνήσεων και των στελεχών τους. Το δεύτερο σημείο αφορούσε την ανάγκη για την αύξηση των εμπορικών σχέσεων, μέσω της ανάπτυξης των ήδη υπαρχουσών σημείων και της προώθησης νέων, καθώς επίσης και της προσπάθειας εξισορρόπησης των συναλλαγών ανάμεσα στις δύο χώρες, με την Κίνα να εκδηλώνει ενδιαφέρον για διάφορους τομείς της Σερβικής οικονομίας όπως τα χημικά, την ενέργεια ή τους τομείς υψηλής τεχνολογίας. Το τρίτο σημείο της ACSP αφορούσε τον τομέα των αμοιβαίων σχέσεων σε τομείς πολιτισμού, εκπαίδευσης, υγείας, αθλητισμού, τεχνολογίας και τουρισμού, με ιδιαίτερη έμφαση μάλιστα στα νεότερα άτομα. Τέλος, οι δύο χώρες εντόπιζαν την ανάγκη προώθησης μιας πολυμερούς διπλωματίας.

Την ίδια χρονιά εξάλλου υπογράφηκαν δύο ακόμη συμφωνίες, η « Framework Agreement on Economic and Technological Cooperation for Infrastructure Projects» (2009) και η «Agreement on Scientific and Technical Cooperation between Republic of Serbia and People's Republic of China». Στόχος της πρώτης συμφωνίας ήταν η ενίσχυση των οικονομικών σχέσεων των δύο κρατών και ειδικότερα η προώθηση επενδύσεων στον τομέα των υποδομών ενώ αντίστοιχα στόχος της δεύτερης ήταν η προώθηση της συνεργασίας τους στους τομείς της εκπαίδευσης και των επιστημών.

Η προώθηση από μέρους της Κίνας του Belt and Road Initiative, οδήγησε σε περαιτέρω εμβάθυνση των σχέσεων των δύο κρατών. Στις 26 Απριλίου του 2012, στη Βουδαπέστη, ανακοινώθηκε το σχήμα «Cooperation between China and Central and Eastern European Countries» (China-CEEC) γνωστό επίσης και ως «16+1». Το σχήμα αυτό έχει ως στόχο την εμβάθυνση της συνεργασίας ανάμεσα στην Κίνα και μια σειρά από χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης σε ότι αφορά τον

επιχειρηματικό τομέα αλλά και τον τομέα των επενδύσεων, στα πλαίσια την προώθησης του BRI. Στο σχήμα αυτό εντάχθηκε το σύνολο των κρατών που προέκυψαν από την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, η Αλβανία, η Βουλγαρία και η Ρουμανία. Το 2019 το σχήμα έγινε «17+1» καθώς προσχώρησε και η Ελλάδα, ενώ το 2021 έγινε πάλι «16+1» καθώς αποχώρησε η Λιθουανία.

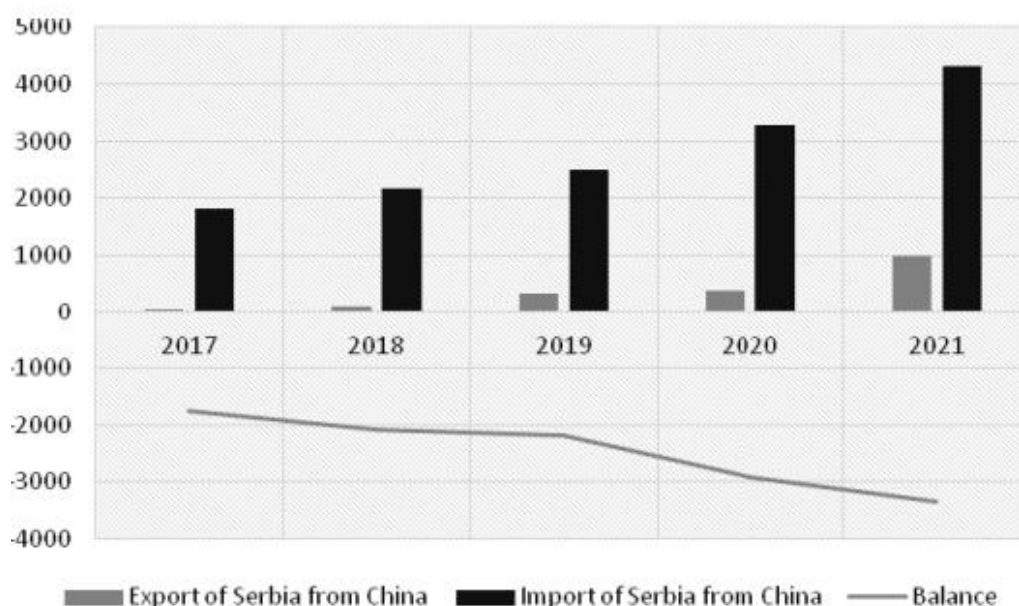
Το 2013, υπογράφηκε ανάμεσα στα δύο κράτη ένα Μνημόνιο Συνεργασίας στο οποίο καταγραφόταν η αμοιβαία διάθεση τους για την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης μέσα από την εμβάθυνση των πολιτικών σχέσεων της οικονομικής υποστήριξης και συνεργασίας καθώς επίσης και η διάθεση των δύο κρατών να δημιουργήσουν ένα τέτοιο πλαίσιο οικονομικής ανάπτυξης για την περιοχή των Βαλκανίων που να ευνοεί την ασφάλεια και την ανάπτυξη συνολικά. Δύο χρόνια αργότερα, ανάμεσα στα δύο κράτη υπογράφηκε η «Agreement between the Government of the Republic of Serbia and the Government of the People's Republic of China on Mutual Establishment of Cultural Centers» (2015).

Το 2016 αποτέλεσε μια ακόμη σημαντική χρονιά για τις σχέσεις των δύο κρατών καθώς ανάμεσα τους υπογράφηκε η «Joint Declaration on the Establishment of the Comprehensive Strategic Partnership between the People's Republic of China and the Republic of Serbia». Η υπογραφή αυτής της συμφωνίας από τον τότε πρόεδρο της Σερβίας Tomislav Nikolic και τον πρόεδρο της Κίνας Xi Jinping, σηματοδότησε την εμβάθυνση της στρατηγικής συνεργασίας των δύο κρατών μέσω της διεύρυνσης των τομεων συνεργασίας τους όπως αναφέρει ο Duško (2019). Ταυτόχρονα, οι επισκέψεις ανώτατων αξιωματούχων των δύο κρατών αυξήθηκαν σημαντικά, με τον Xi Jinping να επισκέπτεται την Σερβία για την υπογραφή της συμφωνίας αυτής τον Ιούνιο του 2016, τον τότε πρόεδρο της Εθνικής Επιτροπής του Κογκρέσου της Κίνας, Zhang Dejiang, να επανέρχεται στην χώρα τον Ιούλιο του 2017, ενώ τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους, η πρόεδρος του Κοινοβουλίου της Σερβίας επισκέφθηκε την Κίνα. Τον Νοέμβριο του 2019, η πρωθυπουργός της Σερβίας Ana Brnabic βρέθηκε στην Κίνα για να συμμετάσχει στην δεύτερη «China International Import Expo» στην Σαγκάη, όπου είχε και διμερή συνάντηση με τον Κινέζο πρόεδρο Xi Jinping. Οι εκατέρωθεν επισκέψεις τόσο κατώτερων όσο και ανώτερων στελεχών των κυβερνήσεων των δύο κρατών συνεχίζονται σταθερά μέχρι και σήμερα.

Άλλες συμφωνίες ανάμεσα στα δύο κράτη συνέχισαν να υπογράφονται. Τον Νοέμβριο του ίδιου έτους εξάλλου, υπογράφηκε η «Agreement between the Government of the Republic of Serbia and the Government of the People's Republic of China on mutual visa exemption for holders of ordinary passports» (2016), η οποία προέβλεπε την παράκαμψη της ανάγκης χρήσης βίζας για τα ταξίδια ανάμεσα στις δύο χώρες για τους κατόχους κανονικών διαβατηρίων (2016). Η «“Smart City” project agreement, Ministry of Trade, Tourism and Telecommunication» προέβλεπε την αγορά και εγκατάσταση ενός πλέγματος συσκευών αναγνώρισης βιομετρικών δεδομένων με στόχο την βελτίωση της ασφάλειας στην χώρα, μέσω της ταυτοποίησης ατόμων που έχουν καταχωρηθεί στο σύστημα. Η συμφωνία αυτή δεν υλοποιήθηκε ως προς το αντικείμενο της καθώς το πλαίσιο λειτουργίας συσκευών μαζικής

παρακολούθησης βιομετρικών δεδομένων στην Σερβία δεν είναι ξεκάθαρο ακόμη (Macdonald, 2022). Τέλος, στις αρχές του 2022 δημοσιεύθηκε πως οι δύο χώρες στοχεύουν στην υπογραφή μιας συμφωνίας ελεύθερου εμπορίου (Huld & Zu, 2022).

Η εμβάθυνση των σχέσεων των δύο κρατών είναι εμφανής και από την σημαντική αύξηση των εμπορικών τους συναλλαγών. Όπως γίνεται εμφανές από την εικόνα:14, το εμπόριο ανάμεσα στις δύο χώρες αυξάνει σταθερά. Ωστόσο, ταυτόχρονα εμφανές γίνεται το γεγονός ότι η αύξηση αυτή δεν είναι υπέρ της Σερβίας, καθώς το εμπορικό ισοζύγιο ανάμεσα στις δύο χώρες δείχνει να μην την ευνοεί, με το έλλειμμα να αυξάνεται σημαντικά (Zakic & Stanojevic, 2022)

Εικόνα 14 Εμπορικές συναλλαγές Κίνας – Σερβίας, 2017-2021 (Zakic & Stanojevic, 2022)

5.2 Κινεζικές επενδύσεις στην Σερβία

Όπως φάνηκε από την προηγούμενη ενότητα, οι σχέσεις ανάμεσα στην Σερβία και την Κίνα έχουν επιταχυνθεί ως προς την εμβάθυνση τους από την ανακοίνωση του Belt and Road Initiative, με αξιωματούχους και των δύο χωρών να κινούνται διαρκώς, με στόχο την σύναψη ολοένα και περισσότερων επιμέρους συμφωνιών. Όπως αναφέρει ο Lađevac (2020), η Σερβία αποτελεί τον δεύτερο σημαντικότερο αποδέκτη κινεζικών επενδύσεων στα Βαλκάνια, μετά την Ελλάδα, ενώ σε ό,τι αφορά τα

	Δυτικά Βαλκάνια					έρχεται πρώτη.					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	2	19	1.1	23	84.5	66.4	217.9	177.5	686.5	339.4	528.5

Εικόνα 15 FDI στην Σερβία από την Κίνα σε εκατομμύρια ευρώ (National Bank of Serbia)

Όπως φαίνεται από την εικόνα:13, οι άμεσες επενδύσεις της Κίνας στην Σερβία αυξάνονται σταθερά. Το 2010, αυτές ήταν της τάξης των 2 εκατομμυρίων ευρώ ενώ μόλις μια δεκαετία αργότερα, η αξία τους έχει φτάσει στα 528,5 εκατομμύρια ευρώ μόνο για το έτος 2020. Η αξία των επενδύσεων δείχνει να ανεβαίνει σημαντικά από το 2014 και έπειτα, μετά την ανακοίνωση του Belt and Road Initiative. Η κατακόρυφη αυτή αύξηση οδηγεί σε ένα σύνολο επενδύσεων το οποίο το οποίο ξεπερνά τα 2.1 δις ευρώ, με το σύνολο σχεδόν των επενδύσεων να είναι μετά το 2014. Οι επενδύσεις αυτές συνεχίζουν να αυξάνονται τόσο σε αριθμό όσο και σε αξία, ξεπερνώντας τα 2,8 δις μέχρι τις αρχές του 2022, όπως θα φανεί παρακάτω. Στην συνέχεια θα καταγραφούν μερικά από τα σημαντικότερα έργα στην Ρωσία στα οποία έχει επενδύει η Κίνα.

Project	Chinese partner/investor	Type of the project	Sector	Status (finished, in progress)	Value
Hesteel, Smederevo	HBIS Group Iron and Steel	acquisition	metallurgy	finished	€300 million
Mei Ta, Obrenovac	Mei Ta	joint venture with Serbian Government	auto industry	finished	\$110 million
Zijin Mining, Bor	Zijin Mining	acquisition	metallurgy	finished	\$1.26 billion and \$200 million for previous loans
Shandong Linglong tire company, Zrenjanin	Shandong Linglong	FDI	auto industry	in progress	€800 million
Yanfeng, internal entirior for cars, Kragujevac	Yanfeng Seating	FDI	auto industry	finished	€40 million
Yanfeng, car security systems Kragujevac	Yanfeng Seating	FDI	auto industry	in progress	€18 million
Xingyu, lights for cars, Niš	Changzhou Xingyu Automotive Lighting Systems	FDI	auto industry	finished	€60 million
Minth, Loznica and Šabac	Minth	FDI	auto industry	finished	€100 million
Eurofiber, yarn, Čuprija	China Prosperity Industrial Corporation	FDI	textile	finished	€1.1 million

Εικόνα 16 Επενδύσεις της Κίνας στην Σερβία, 2014-2022. Επιχειρηματικά σχήματα (Zakic & Stanojevic, 2022)

Στην εικόνα:16 παρουσιάζονται οι κινεζικές επενδύσεις στην Σερβία που αφορούν επιχειρηματικά σχήματα ενώ στην εικόνα:17 παρουσιάζονται οι αντίστοιχες επενδύσεις στον τομέα των υποδομών, όπως τις κατέγραψαν οι Zakic & Stanojevic (2022). Γίνεται αντιληπτό πως οι επενδύσεις αυτές αφορούν ένα μεγάλο εύρος τομέων, από εταιρείες παραγωγής αυτοκινήτων, ανταλλακτικών, υφασμάτων και μεταλλεύματος, έως έργα σιδηροδρόμων, αυτοκινητοδρόμων, αλλά και μονάδες παραγωγής ενέργειας.

Κοινό γνώρισμα των επενδύσεων στον τομέα των υποδομών αποτελεί το γεγονός ότι πρόκειται κυρίως για έργα που χρηματοδοτούνται κυρίως με δανεισμό από την Κίνα και σε μικρότερο βαθμό από τον προϋπολογισμό του κράτους της Σερβίας. Επίσης, μια σημαντική παρατήρηση που μπορεί να γίνει, αφορά το γεγονός ότι αν και η πλειοψηφία των επενδύσεων στον τομέα των επιχειρήσεων έχουν ολοκληρωθεί, το ακριβώς αντίθετο φαίνεται να συμβαίνει στις επενδύσεις που αφορούν τον τομέα των υποδομών, με την συντριπτική πλειοψηφία των έργων να βρίσκονται ακόμη σε διάφορα στάδια εξέλιξης και μόνο ένα να έχει ολοκληρωθεί μέχρι και την ημερομηνία που εξετάζουν οι Zakic & Stanojevic (2022).

Project	Chinese partner/investor	Structure of loans	Sector	Status (finished, in progress)	Value
High speed railway Belgrade-Stara Pazova and Novi Sad -Subotica	China Communication Construction Company and China Railway International	Chinese loan (85%) and budget of Republic of Serbia (15%)	transport	in progress	\$1.49 billion
Kostolac thermal power plant	China Machinery Engineering Corporation	Chinese loan	energy	in progress	\$715.6 million
Highway Miloš Veliki (Corridor 11) 1. Surčin-Obrenovac 2. Obrenovac-Ub	Shandong Hi-Speed Group and China Communication Construction Company	Chinese loan (85%) and budget of Republic of Serbia (15%)	transport	finished	\$541 million
Corridor Fruška gora	CRBC	Chinese loan	transport	in progress	€606 million
Traffic bypass around Belgrade, sector B (bridge over river Save near Ostružnica and sections of road 4, 5, 6)	Power Construction Corporation of China	Chinese loan and budget of Republic of Serbia	transport	in progress	€227 million
Belgrade metro	Power China International Group Limited	/	transport	in progress	/

Εικόνα 17 Επενδύσεις της Κίνας στην Σερβία, 2014-2022. Έργα υποδομών (Zakic & Stanojevic, 2022)

Στην εικόνα:18 σημειώνονται τα έργα υποδομών που αν και χρηματοδοτούνται από την Σερβία χωρίς την ανάγκη υποστήριξης της Κίνας,

κατασκευάζονται ωστόσο από κινεζικές εταιρείες. Οι Zakic & Stanojevic (2022) αναφέρουν πως αυτού του είδους τα έργα αποτελούν δείγμα της βαθύτερης σχέσης των δύο κρατών, καθώς η Σερβία συνεχίζει να επιλέγει κινεζικές εταιρείες για την κατασκευή τους, παρά το γεγονός ότι αυτά δεν εξαρτώνται από την υποστήριξη της Κίνας. Σε ό,τι αφορά την κατασκευή του Μετρό του Βελιγραδίου, οι ερευνητές αναφέρουν πως το κόστος του έργου θα είναι 4.4 δις ευρώ ενώ αποτελεί ένα από κοινού έργο ανάμεσα στην Γαλλία, την Σερβία και την Κίνα, με το ποσοστό της αμοιβής της κινεζικής αμοιβής αλλά και τον τρόπο ανεύρεσης των απαραίτητων πόρων, να παραμένει άγνωστος.

Project	Chinese partner/investor	Finances	Sector	Status	Value
Novi Beograd – Surčin highway (part of Miloš Veliki highway)	China Communication Construction Company	Serbia is financing	transport	in progress	\$70.5 million
Traffic bypass around Belgrade, sector C (Bubanj Potok- Vinča- Pančevo)	Power China and Azvirt (Azerbaijan)	Republic of Serbia	transport	in progress	€500 million
Preljina-Požega Highway (part of Miloš Veliki)	China Communication Construction Company	Republic of Serbia	transport	in progress	€450 million
Traffic bypass around Užice - Čačak	Power Construction Corporation of China Limited	Republic of Serbia	transport	starts in June 2022	€29.8 million
Heating pipeline between Obrenovac and Novi Beograd	Power Construction Corporation of China	EPS (15%) and Republic of Serbia (85%)	hydro and coal	in progress	\$193 million
Design and construction of infrastructure for municipal solid waste disposal in 65 municipalities and cities in Serbia	China Road and Bridge Company	Local municipalities and governments from Serbia	infrastructure for solid waste	starts at the end of 2022	€3.2 billion

Εικόνα 18 Έργα υποδομών που χρηματοδοτεί η Σερβία και κατασκευάζονται από κινεζικές εταιρείες (Zakic & Stanojevic, 2022).

Στην συνέχεια θα γίνει μια λεπτομερέστερη παρουσίαση τεσσάρων ενδεικτικών επενδύσεων της Κίνας στην Σερβία. Κριτήριο για την επιλογή των εν λόγω επενδύσεων αποτελεί η σημασία που έχουν για την σερβική οικονομία αλλά και για την θέση της Σερβίας γενικότερα στην διεθνή σκακιέρα.

5.2.1 Σιδηροδρομικός Διάδρομος Belgrade – Stara Pazova και Novi Sad – Subotica

Η σιδηροδρομική σύνδεση του Βελιγραδίου και της Βουδαπέστης μέσω ενός διαδρόμου υπερταχείας γραμμής, υπήρξε το πρώτο έργο υποδομών που ανακοινώθηκε για την Σερβία, υπό την αιγίδα της πλατφόρμας 16+1. Πρόκειται για το εμβληματικότερο από τα έργα υποδομής που θα γίνουν στην περιοχή, ενώ εντάσσεται στον μεγαλύτερο άξονα ο οποίος θα ξεκινά από το λιμάνι του Πειραιά στην Ελλάδα, θα διασχίζει την Ελλάδα, την Βόρεια Μακεδονία, την Σερβία και θα καταλήγει στην κεντρική στην Βουδαπέστη.

Όπως αναφέρει η Zakić (2020), η Σερβία αντιμετώπιζε για δεκαετίες το πρόβλημα της σταδιακής υποβάθμισης της ποιότητας του σιδηροδρομικού της δικτύου. Η ένταξη της στην πλατφόρμα 16+1 της έδωσε την δυνατότητα να προωθήσει τον εκμοντερνισμό των σιδηροδρόμων της μέσω της εύρεσης των απαραίτητων πόρων για το έργο τους οποίους αυτή δεν διέθετε, από την Κίνα. Παρά την ανακοίνωση του έργου ως πρώτη πράξη του σχήματος 16+1, οι δύο χώρες διαπραγματεύθηκαν σε διάφορες φάσεις την έναρξη της αναβάθμισης. Βασική αιτία της καθυστέρησης του έργου υπήρξε το γεγονός ότι καθώς αφορά και την Ουγγαρία, η οποία είναι κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το έργο έπρεπε να πάρει έγκριση από την Ε.Ε. αναφορικά με το κατά πόσο πληροί τις οδηγίες σχετικά με απόδοση δημοσίων έργων και ειδικότερα την πρόβλεψη για ανάγκη δημόσιου διαγωνισμού. Αν και η Κίνα προτιμούσε την σύναψη διμερούς συμφωνίας, εν τέλει έκανε προσφορές οι οποίες ωστόσο απορρίφθηκαν από την πλευρά της Ουγγαρίας, καθώς σύμφωνα με δικούς τους υπολογισμούς ο προϋπολογισμός των προτάσεων δεν είχε γίνει με σωστό τρόπο, και υπολόγιζαν πως το τελικό κόστος θα ήταν σημαντικά μεγαλύτερο (Rencz, 2019).

Τα προβλήματα από την πλευρά της Ουγγαρίας και της Ε.Ε. ξεπεράστηκαν μέχρι τον Απρίλιο του 2020 και την υπογραφή από μέρους της Ουγγαρίας συμφωνίας για την κατασκευή του δικού της μέρους του σιδηροδρόμου. Και η Σερβία ωστόσο είχε από μέρους της εγείρει σημαντικές διαφωνίες. Βασικό ζητούμενο της σερβικής προσπάθειας υπήρξε η ένταξη στο σχέδιο κατασκευής του σερβικού μέρους του έργου και της Ρωσίας, αναφέρει η (Zakić, 2020 σελ. 52). Η ίδια αναφέρει πως κινεζικές εταιρείες θα κατασκευάσουν δύο τμήματα του σιδηροδρόμου που θα διασχίζει την Σερβία. Το πρώτο τμήμα είναι από το Βελιγράδι προς της Στάρα Πάζοβα και θα κατασκευαστεί από την China Communications Construction Company, με το κόστος του να υπολογίζεται στα 350 εκατομμύρια δολάρια για την κάλυψη μιας απόστασης της τάξης των 30 χιλιομέτρων, ενώ το δεύτερο τμήμα θα αφορά την σύνδεση του Νόβι Σαντ με την Σουμπότিকা και θα κατασκευαστεί από την ίδια εταιρεία μαζί με την China Railway International, με το κόστος να ανέρχεται στα 1,162 δις δολάρια για 109 χιλιόμετρα σιδηροδρόμου. Το τρίτο μέρος που ανέλαβε η ρωσική εταιρεία RZD International Company, θα συνδέει τα υπόλοιπα δύο και κοστολογείται στα 585 εκατομμύρια δολάρια.

5.2.2 Αυτοκινητόδρομος Milos Veliki - E763

Η επένδυση στην δημιουργία του E763 αποτελεί σημαντικό στοίχημα για την Σερβία. Πρόκειται για μέρος ενός ευρύτερου δικτύου το οποίο θα ενταχθεί στο ευρύτερο ευρωπαϊκό πλέγμα «Trans-European Highway». Το τμήμα του E763 θα συνδέει την πόλη του Βελιγραδίου με το Μαυροβούνιο, εντασσόμενο ταυτόχρονα σε ένα πλαίσιο το οποίο θα συνδέει την Ιταλία μέσω της Αδριατικής με το Μαυροβούνιο, την Σερβία και την Ρουμανία οριζόντια, ενώ μέσω της ένταξης της χώρας στο διεθνές δίκτυο δρόμων και μεταφορών, θεωρήθηκε ως μια εξαιρετική κίνηση η οποία θα μπορούσε να βελτιώσει σημαντικά τις δυνατότητες της για εξαγωγές, βελτιώνοντας συνολικά και την ποιότητα ζωής των πολιτών της (Zakic, 2020).

Το εν λόγω έργο αποτελεί το μοναδικό από αυτά στον τομέα των επενδύσεων σε υποδομές το οποίο έχει ολοκληρωθεί, τουλάχιστον στο τμήμα που αφορά την σερβική πλευρά, όπως φάνηκε και στην εικόνα:17. Το κόστος του έργου υπολογίστηκε στα 541 εκατομμύρια ευρώ, για την κατασκευή των αξόνων Surchin – Obrenovac και Obrenovac – Ub, με το 15% να καλύπτεται από τον προϋπολογισμό της Σερβίας και το υπόλοιπο 85% να έρχεται από δάνεια της China Communications Construction Company, ενώ και σε αυτό το έργο δεν υπήρξε κάποιος διεθνής διαγωνισμός για την ανάληψη της κατασκευής του.

Το δυσκολότερο μέρος του έργου αφορά την κατασκευή του άξονα Rozega – Boljare, με μήκος 107 χιλιομέτρων. Το κόστος αυτού του έργου υπολογίζεται να αγγίζει τα 1,8 δις ευρώ σημειώνει η Zakic (2020) κυρίως εξαιτίας των τεχνικών δυσκολιών που προκύπτουν από την δυσκολία του περιβάλλοντος. Στον σχεδιασμό αυτού του έργου περιλαμβάνεται η κατασκευή 51 τούνελ, 100 γεφυρών και περίπου 20 υπογείων και υπεργείων διαβάσεων σύμφωνα με την ίδια. Η ολοκλήρωση αυτού του άξονα θα αναβαθμίσει σημαντικά την πρόσβαση της Σερβίας στην Αδριατική, συνδέοντας το Βελιγράδι με το Μαυροβούνιο, το οποίο θα κατασκευάσει και αυτό με την σειρά του το υπόλοιπο μέρος του δρόμου. Την υλοποίηση αυτού του μέρους του έργου έχει αναλάβει η China Road and Bridge Corporation.

5.2.3 Θερμοηλεκτρικό Εργοστάσιο Kostolac

Η επένδυση αυτή θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική για την Σερβία. Όπως αναφέρεται από την Cambridge Analytica (2022), η ενεργειακή ασφάλεια των κρατών των Βαλκανίων αποτελεί εξαιρετικά σημαντική προτεραιότητα τους, επηρεάζοντας σημαντικά την πολιτική τους αλλά και την στάση τους απέναντι στις ευρωπαϊκές οδηγίες για την προστασία του περιβάλλοντος. Για την Σερβία, η κινεζική επένδυση για την δημιουργία της μονάδας Kostolac B3 η οποία θα έχει συνολική ισχύ της τάξης των 350MW και η οποία θα προστεθεί στην ήδη υπάρχουσα

υποδομή των 750MW η οποία είχε κατασκευαστεί το 1991, θα λειτουργήσει ως σημαντικό εχέγγυο διασφάλισης της ενεργειακής της ασφάλειας.

Η Zakić (2020, σελ.54) αναφέρει πως το έργο θα χρηματοδοτηθεί κατά 15% από κεφάλαια της Electric Power Industry of Serbia (EPS), την δημόσια εταιρεία ηλεκτρικού ρεύματος της χώρας, με το υπόλοιπο κεφάλαιο να προέρχεται από δανεισμό από την Export – Import Bank of China, με το δάνειο να έχει διάρκεια 20 ετών, επιτόκιο 2,5% και περίοδο χάριτος 7 ετών. Το σύνολο των κεφαλαίων που θα δαπανηθούν τόσο για την κατασκευή της μονάδας όσο και για την ενίσχυση της παραγωγής στα ορυχεία λιγνίτη του Drmno, θα ξεπεράσουν τα 700 εκατομμύρια.

Αν και η αρχική πρόβλεψη για την ολοκλήρωση του έργου θεωρούσε πως θα έχει μπει σε λειτουργία μέχρι τα τέλη του 2020, αλλεπάλληλες καθυστερήσεις έχουν μεταφέρει την ημερομηνία έναρξης για τον Σεπτέμβριο 2023. Οι καθυστερήσεις αυτές οφείλονται κυρίως στις συνέπειες της πανδημίας του Covid-19, όπως αναφέρεται από πηγές που σχετίζονται με την κατασκευή του έργου (Todorovic, 2022). Η ολοκλήρωση του έργου ωστόσο, θα βελτιώσει σημαντικά τις δυνατότητες της EPS να καλύπτει τις ενεργειακές ανάγκες της χώρας, με την παραγωγή της να αυξάνεται κατά περίπου 5%, πραγματοποιώντας ταυτόχρονα την πρώτη σημαντική αναβάθμιση του δικτύου παραγωγής μετά από πολλές δεκαετίες (Zakić, 2020). Αν μάλιστα ληφθεί υπόψη και το γεγονός ότι στις εργασίες συμμετέχουν σερβικές εταιρείες, τα οφέλη για την οικονομία της χώρας και την απόκτηση τεχνογνωσίας είναι ακόμη σημαντικότερα.

5.2.4 Železara Smederevo

Η Železara Smederevo αποτελεί μια από τις σημαντικότερες βιομηχανίες της Σερβίας, παράγοντας κυρίως ατσάλι, από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα μέχρι και σήμερα. Η Zakić (2020), παρουσιάζοντας την επένδυση αυτή, καταγράφει πως η εταιρεία χρεοκόπησε ως αποτέλεσμα των κυρώσεων που είχε υποστεί η Σερβία και το Μαυροβούνιο την δεκαετία του 1990, ως αποτέλεσμα των πολέμων της διάλυσης της Γιουγκοσλαβίας, με αποτέλεσμα το εργοστάσιο της να αγοραστεί το 2003 από την αμερικανική εταιρεία US Steel, για 23 εκατομμύρια δολάρια.

Από το 2003 έως και το 2012 η εταιρεία αποτέλεσε την ραχοκοκαλιά των σερβικών εξαγωγών, συνεισφέροντας σημαντικά στην αύξηση του ΑΕΠ της χώρας. Ωστόσο, τον Ιανουάριο του 2012, η US Steel εγκατέλειψε την θέση της στην εταιρεία, πουλώντας την για 1 δολάριο στην σερβική κυβέρνηση καθώς η σταθερή μείωση των τιμών του ατσαλιού διεθνώς αλλά και οι αυξανόμενες οικονομικές της υποχρεώσεις δημιούργούσαν σοβαρές πιέσεις για την οικονομική κατάσταση της. Η σερβική κυβέρνηση, μαζί με τις υποχρεώσεις της εταιρείας, ανέλαβε και το προσωπικό της, το οποίο ξεπερνούσε τις 5.000 εργαζομένους. Αν και η κυβέρνηση της χώρας έκανε προσπάθειες να εντοπίσει κάποιον άλλο στρατηγικό εταίρο για να

αναλάβει την λειτουργία του εργοστασίου, δεν τα κατάφερε παρά μόνο το 2016, όταν πωλήθηκε στην κινεζική Hesteel Group, για 46 εκατομμύρια δολάρια και την υπόσχεση επένδυσης ακόμη 300 εκατομμυρίων δολαρίων για την αύξηση των δυνατοτήτων παραγωγής της από 0.875 εκατομμύρια τόνους σε 2.1 εκατομμύρια τόνους το χρόνο.

Η κινεζική εταιρεία κατάφερε να επαναφέρει την Železara Smederevo στην κορυφή των εξαγωγών της Σερβίας, παρά το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εντάξει την μητρική εταιρεία στην λίστα ποσοστών εισαγωγών για την αντιμετώπιση στρατηγικών χειραγώγησης της αγοράς. Ειδικότερα, η Ε.Ε. κατηγορεί την Hesteel Group ότι όχι μόνο πουλάει στην Ε.Ε. ατσάλι το οποίο κατά περιπτώσεις έχει παρασκευαστεί στην Κίνα, αλλά ταυτόχρονα, υποστηρίζει την παραγωγή ατσαλιού με επιδοτήσεις. Όπως αναφέρει η Ζακίε (2020, σελ. 57) οι κυρώσεις αυτές, περιόρισαν σημαντικά τις δυνατότητες της εταιρείας να διεισδύσει στην ευρωπαϊκή αγορά, αν και ωστόσο άλλες αγορές όπως της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής παραμένουν ανοικτές.

5.3 Σερβία και άλλοι εταίροι

Παρά το γεγονός ότι οι κινεζικές επενδύσεις στην Σερβία είναι εκτεταμένες, η Κίνα απέχει πολύ από το να αντιπροσωπεύει το σύνολο των επενδύσεων στην χώρα. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, ο βασικότερος πάροχος Foreign Direct Investment στην Σερβία, είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι Bjelić και Popović Petrović (2022), καταγράφοντας το σύνολο του FDI που έρχεται στην χώρα, σημειώνουν πως ο μεγαλύτερος όγκος επενδύσεων έχει έρθει από την Ευρωπαϊκή Ένωση, με την Κίνα να έρχεται δεύτερη. Τα ποσά που εντοπίζονται είναι χαρακτηριστικά: οι επενδύσεις από την Ε.Ε από το 2010 έως και το 2022, έχουν ξεπεράσει τα 19 δις δολάρια, με τα αντίστοιχα κεφάλαια που έχουν έρθει από την Κίνα, να ξεπερνούν με την σειρά τους τα 3 δις δολάρια.

Για το έτος 2022, το FDI από την Κίνα ξεπέρασε για πρώτη φορά το αντίστοιχο της Ε.Ε. Η Bjelotomic (2022), σε άρθρο το οποίο καταγράφει δηλώσεις του Bojan Stanić, αναπληρωτή διευθυντή του Σερβικού Εμπορικού Επιμελητηρίου, ο οποίος αναφέρει ότι οι επενδύσεις από την Κίνα έφτασαν στο ύψος των 491 εκατομμυρίων ευρώ, ενώ το αντίστοιχο ποσό από την Ε.Ε. ήταν της τάξης των 401 εκατομμυρίων. Οι επενδύσεις των ΗΠΑ στην Σερβία, σύμφωνα με την ίδιο, ήταν στα 56 εκατομμύρια ευρώ, ενώ από την Ρωσία ήταν στα 30 εκατομμύρια.

Από την τοποθέτηση του Stanić, ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν δύο σχόλια του ίδιου. Το πρώτο αφορά το γεγονός ότι οι επενδύσεις στην χώρα είναι ελκυστικές καθώς δεν υπάρχουν θεσμικοί έλεγχοι. Όπως φάνηκε και στα προηγούμενα κεφάλαια, οι επενδύσεις στην Σερβία προχωρούν χωρίς να έχουν προηγηθεί διαγωνισμοί, αλλά κυρίως μέσω διμερών συμφωνιών. Το δεύτερο ζήτημα αφορά το θέμα των

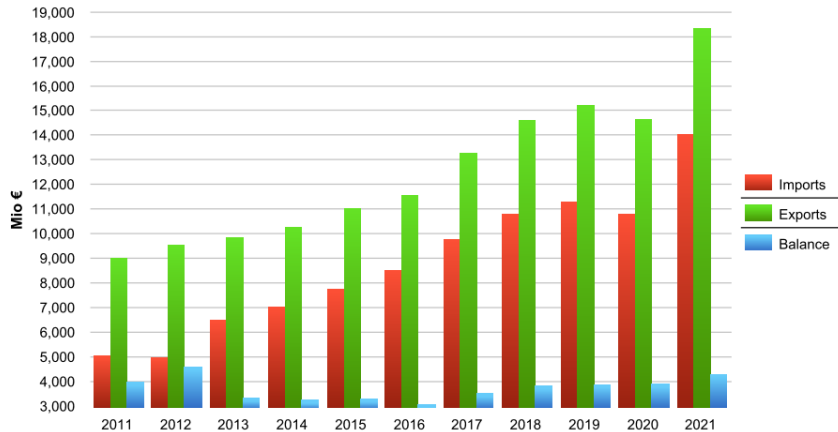
αμερικανικών επενδύσεων στην Σερβία. Όπως αναφέρει, αν και οι συνολικές επενδύσεις από τις ΗΠΑ από το 2010 έως το 2022 σημειώνονται ως 733 εκατομύρια ευρώ, αυτές στην πραγματικότητα είναι σημαντικά πιο υψηλές καθώς εξαιτίας του ευνοϊκού φορολογικού περιβάλλοντος για τις επιχειρήσεις στην Ολλανδία, πολλές αμερικανικές εταιρείες επιλέγουν να κάνουν τα γραφεία τους εκεί, και στην συνέχεια να προχωρήσουν σε επενδύσεις. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα το οποίο αναφέρει, αφορά την εταιρεία National Cash Register, η οποία απασχολεί στην Σερβία χιλιάδες εργαζομένους, και παρότι πρόκειται για αμερικανική εταιρεία, ως έδρα της δηλώνει την Ολλανδία.

Σε ότι αφορά τις ρωσικές επενδύσεις στην Σερβία, εντοπίζεται ένας μεγάλος αριθμός επενδύσεων σε πολλούς τομείς. Για παράδειγμα, η Gazprom Neft έχει επενδύσει στην NIS, μια μεγάλη εταιρεία φυσικού αερίου και πετρελαίου στην Σερβία, με σημαντικό ενδιαφέρον να έχει εκδηλωθεί εξίσου και από την Rosatom η οποία έχει ενδιαφερθεί για τον τομέα της πυρηνικής ενέργειας στην χώρα. Σημαντικό ρόλο εμφανίζει και United Metallurgical Company, η οποία Επίσης, η Sberbank, η μεγαλύτερη ρωσική τράπεζα έχει επεκτείνει τις δραστηριότητες της στην χώρα, ενώ σημαντική είναι και η παρουσία της RT-RK, μιας ρωσικής εταιρείας που ασχολείται με την παροχή υπηρεσιών προγραμματισμού, με πελάτες τόσο στην Ε.Ε. όσο και στις ΗΠΑ (Vukmirović, 2021).

Σε ότι αφορά ειδικότερα την Ευρωπαϊκή Ένωση, οι επενδύσεις που έχουν γίνει στην Σερβία είναι σημαντικές. Η Ε.Ε. έχει χρηματοδοτήσει ένα σύνολο έργων που αφορούν την ενεργειακή μετάβαση μέσω των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της αγροτικής παραγωγής αλλά και ένα μεγάλο εύρος έργων υποδομής.

Για παράδειγμα, σε αυτά τα έργα εντοπίζεται η παροχή κεφαλαίων για την κατασκευή του αυτοκινητοδρόμου Niš-Merdare, με το κόστος του έργου να ξεπερνά τα 730 εκατομμύρια ευρώ, αλλά και μικρότερα έργα όπως το Belgrade Water Supply and Sewage Project, που θα καλύπτει τις ανάγκες σχεδόν 200.000 κατοίκων. Σημαντική είναι εξάλλου και η επένδυση στην περιοχή της Κοναčica, στα βόρεια της χώρας, όπου κατασκευάστηκε μια φάρμα από ανεμογεννήτριες, συνολικής ισχύος 104,5 MW, με χρηματοδότηση από την European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). Η δυνατότητα της παραπάνω φάρμας να παράξει ενέργεια είναι σαφώς χαμηλότερη της αντίστοιχης δυνατότητας που προσφέρει η μονάδα στο Kostolac και η οποία παρουσιάστηκε προηγουμένως. Παρόλα αυτά, πρόκειται για ένα σημαντικό βήμα για την κίνηση της Σερβίας προς την μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ (Petronić-Randelović, Kocić & Stojanović-Randelović, 2020).

Η εικόνα:19 καταγράφει τις εμπορικές σχέσεις της Σερβίας με διάφορους εταίρους της. Γίνεται αντιληπτό ότι αν και για το έτος 2021 το εμπόριο με την Κίνα ήταν της τάξης των 4.47 δις ευρώ συνολικά, τα αντίστοιχα ποσά που αφορούν την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι πολλαπλάσια. Εξάλλου, από τα δεδομένα που

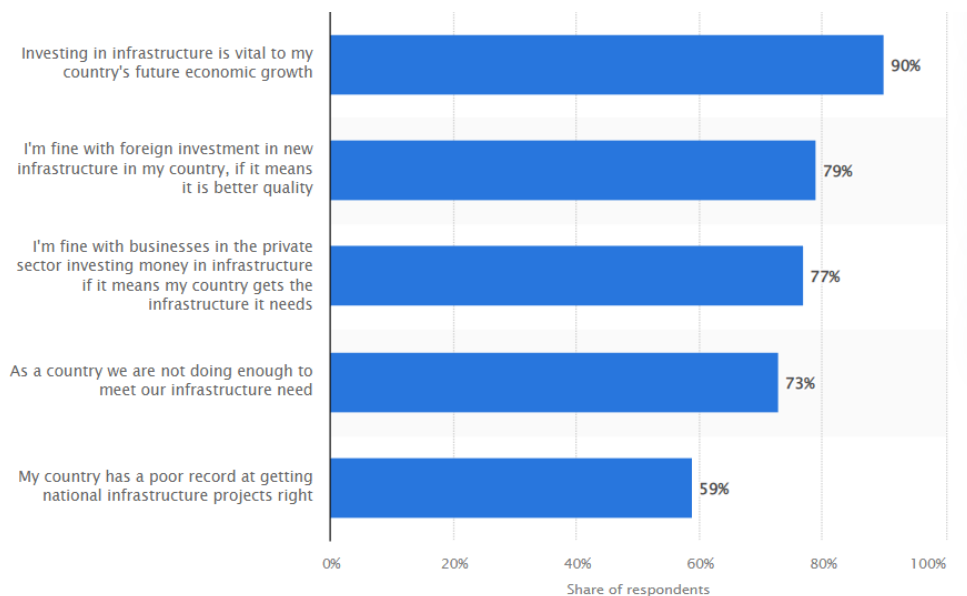

Εικόνα 20 Εξέλιξη εμπορικών σχέσεων Σερβίας – Ευρωπαϊκής Ένωσης (<https://webgate.ec.europa.eu>)

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι η Σερβία, παρά το γεγονός ότι έχει εμβραθύνει τις σχέσεις της με την Κίνα την τελευταία δεκαετία, στην πραγματικότητα διατηρεί έναν προσανατολισμό προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, ο οποίος έχει αποδώσει σημαντικά οφέλη για την ίδια.

5.4 Σερβικές αντιλήψεις ως προς τις επενδύσεις

Στην εικόνα:21 καταγράφεται η άποψη των Σέρβων αναφορικά με την αξία των επενδύσεων στην χώρα τους. Όπως γίνεται αντιληπτό, το 90% των ερωτηθέντων, θεωρεί πως οι επενδύσεις σε υποδομές στην χώρα είναι απαραίτητες για την μελλοντική της ανάπτυξη.

Εικόνα 21 Αντιλήψεις Σέρβων ως προς τις επενδύσεις στην χώρα τους (statista.com)

Αν και η ανάγκη προσέγγισης επενδύσεων από το εξωτερικό φαίνεται να βρίσκει σύμφωνη την συντριπτική πλειοψηφία των πολιτών, η προέλευση αυτών των επενδύσεων δεν αντιμετωπίζεται πάντοτε με την ίδια θετική προσέγγιση.

Σε ο,τι αφορά τις επενδύσεις που έρχονται από την Ε.Ε. ένας μεγάλος αριθμός των πολιτών της Σερβίας θεωρεί πως μέσω αυτών, αλλά και της ενίσχυσης της προσπάθειας ενσωμάτωσης στην Ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική, η χώρα θα καταφέρει να βελτιώσει τόσο την οικονομία της γενικότερα, όσο και ειδικότερα της υποδομής της (Djordjevic, 2018) . Σε αυτή την προσέγγιση συνηγορούν τόσο οι άμεσες επενδύσεις που υποστηρίζονται από την Ε.Ε. όσο και οι δωρεές που υποστηρίζονται από αυτήν, σε τομείς όπως η ενεργειακή μετάβαση ή η ενίσχυση των θεσμών που προωθούν την ισότητα ανάμεσα στους πολίτες, την άρση των εμποδίων για τις γυναίκες ή την προάσπιση των δικαιωμάτων των μειονοτήτων. Παρόλα αυτά, σημαντική κριτική ασκείται από μεγάλη μερίδα των πολιτών που υποστηρίζουν την ενσωμάτωση με την Ε.Ε. αναφορικά με τον αργό ρυθμό με τον οποία εξελίσσεται η πορεία της Σερβίας προς την ένταξη (Bircanin & Sanfey, 2018). Τέλος, το γεγονός ότι η Ε.Ε. έχει υποστηρίξει την ανεξαρτησία του Κοσόβου σε συνδυασμό με την ευρέως διαδεδομένη αντίληψη ότι η Ε.Ε., μέσω των επενδύσεων στην χώρα προωθεί και την υιοθέτηση αξιών και πολιτικών οι οποίες δεν συνάδουν με τον σερβικό τρόπο ζωής έχει δώσει έναυσμα σε μια μεγάλη μερίδα του πληθυσμού να αντιμετωπίζει με καχυποψία τις σχέσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση (Džunić & Zdravković, 2019).

Αρκετά περισσότερο αρνητική είναι η στάση των περισσότερων Σέρβων απέναντι σε επενδύσεις οι οποίες έχουν ως προέλευση τις ΗΠΑ. Το γεγονός ότι η χώρα τους βομβαρδίστηκε κατά την διάρκεια του πολέμου του Κοσόβου, αλλά και η εμπλοκή των ΗΠΑ στις συγκρούσεις του πολέμου της Βοσνίας, έχουν δημιουργήσει ένα κλίμα ισχυρής καχυποψίας. Παρόλα αυτά, η τεχνολογική υπεροχή των ΗΠΑ σε ένα μεγάλο εύρος τομέων σε συνδυασμό με την αντίληψη πως η Σερβία ενδεχομένως να έχει ενταχθεί υπερβολικά βαθιά στην σφαίρα επιρροής της Ρωσίας ή της Κίνας αλλά και την προσπάθεια της διακυβέρνησης Biden να προωθήσει μια εμβάθυνση των σχέσεων (Dimitrijevic, 2020), έχει οδηγήσει μια μερίδα πληθυσμού στο να βλέπει περισσότερο θετικά την ανάπτυξη σχέσεων με τις ΗΠΑ και την προώθηση επενδύσεων με προέλευση αυτή την χώρα (Sprasojevic, 2020).

Εξάλλου, σε ότι αφορά τις επενδύσεις από την Ρωσία, σημαντικό ενδιαφέρον εντοπίζεται στο πως γίνονται αντιληπτές από τους Σέρβους. Ειδικότερα, οι στενές σχέσεις ανάμεσα στις δύο χώρες έχουν ενισχύσει την πεποίθηση ότι η Ρωσία είναι ένας σημαντικός σύμμαχος. Παρόλα αυτά, οι περιορισμένες δυνατότητες της Ρωσίας δεν της έχουν επιτρέψει να κάνει μεγάλες επενδύσεις στην Σερβία, με αποτέλεσμα να εντοπίζεται η άποψη ότι η πρώτη δεν είναι ιδιαίτερα αφοσιωμένη στην ανάπτυξη της δεύτερης (Zivkovic, 2019). Τέλος, το γεγονός ότι η Ρωσία δείχνει να αντιμετωπίζει τα Βαλκάνια ως ένα μέσο αναπαραγωγής αστάθειας παρά ως στρατηγικό εταίρο του οποίου η ανάπτυξη είναι πρωτεραιότητα, προκαλεί ανησυχίες ως προς το μακροπρόθεσμο μέλλον των σχέσεων με την Ρωσία (Baev, 2018).

Τέλος, σε ότι αφορά την Κίνα, διαδεδομένη είναι η αντίληψη ότι οι κινεζικές επενδύσεις θα ενισχύσουν την θέση της χώρας στον παγκόσμιο χάρτη ενισχύοντας ταυτόχρονα την οικονομία της και την στρατηγική της σημασία (Wang, 2019). Παρόλα αυτά, εντοπίζεται και στην Σερβία η άποψη ότι οι κινεζικές επενδύσεις ενδεχομένως να αποτελούν ένα μέσο άσκησης επιρροής στην χώρα, η οποία θα μπορούσε να οδηγήσει σε εξάρτηση της από την Κίνα. Τέλος, μεγάλη μερίδα του πληθυσμού αντιμετωπίζει επιφυλακτικά κάποιες από τις επενδύσεις καθώς τίθενται ερωτήματα αναφορικά με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις τους σε ένα εύρος τομέων, με χαρακτηριστικότερο αυτό της παραγωγής ενέργειας, όπως για παράδειγμα στο εργοστάσιο στο Kostolac (Lazic & Vucic, 2020).

Συνολικά ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί πως καθώς η ανάπτυξη της οικονομίας της Σερβίας αποτελεί αίτημα της μεγάλης πλειοψηφίας των πολιτών της, κυριαρχεί η άποψη που βλέπει τις επενδύσεις ως το εργαλείο βελτίωσης των συνθηκών που επικρατούν στην οικονομία της χώρας.

5.5 Αξιολόγηση επενδύσεων – Στρατηγικές επιλογές και επιπλοκές για την Σερβία

Το σύνολο των Κινεζικών επενδύσεων στην Σερβία αποτελεί μια σημαντική ευκαιρία για την ποιοτική αναβάθμιση της χώρας τόσο εντός των ορίων των Δυτικών Βαλκανίων όσο και γενικότερα στην αρχιτεκτονική του διεθνούς συστήματος. Όπως αναλύει ο Κουσκουβέλης (2007, σελ. 187-223) ένα κράτος στο διεθνές σύστημα καλείται να επιλέξει ανάμεσα σε ένα δεδομένο σύνολο στρατηγικών για την μεγιστοποίηση της ασφάλειας του. Για την Σερβία, η συνεργασία με την Κίνα σε ένα μεγάλο εύρος έργων τα οποία θα της επιτρέψουν να βελτιώσει την θέση της στην περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων, αποτελεί μιας πρώτης τάξεων ευκαιρία για εσωτερική ενδυνάμωση, αλλά και για εξισορρόπηση.

Σε ο,τι αφορά το πρώτο σκέλος της εσωτερικής ενδυνάμωσης ο Κουσκουβέλης (2007, σελ. 213-4) αναφέρει πως αυτή αν και αυτή συνίσταται στην επίτευξη ενός ισχυρού αποτρεπτικού στρατού, οι αμυντικές δαπάνες μιας χώρας παραμένουν άμεσα εξαρτημένες από το μέγεθος της οικονομίας της. Οι κινεζικές επενδύσεις που συμβαίνουν στην Σερβία επιτρέπουν στην χώρα να αξιοποιήσει καλύτερα το δυναμικό της για οικονομική ανάπτυξη. Η χώρα αναβαθμίζει τα δίκτυα μεταφορών της, την παραγωγή ενέργειας ενώ κρίσιμες βιομηχανίες οι οποίες υποστηρίζουν την οικονομία της συνδέονται με το παγκόσμιο εμπόριο. Αποτέλεσμα αυτών των κινήσεων είναι η κινητοποίηση των παραγωγικών δυνάμεων, η αύξηση του ΑΕΠ, η βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών της χώρας και η διάχυση τεχνογνωσίας, όπως γενικά συμβαίνει όταν μια χώρα γίνεται αποδέκτης σημαντικού όγκου Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (Buzdugan, 2021). Η βελτίωση των οικονομικών μεγεθών της Σερβίας επιτρέπει στην χώρα να αυξήσει τις αμυντικές της δαπάνες,

γεγονός το οποίο επιβεβαιώνεται από την σταδιακή ενίσχυση του σερβικού στρατού με οπλικά συστήματα νέας τεχνολογίας τα οποία επαναφέρουν την Σερβία ως στρατιωτική δύναμη των Δυτικών Βαλκανίων (Ejdus, 2020)

Ταυτόχρονα, σε ο,τι αφορά το δεύτερο σκέλος, η εξωτερική εξισορρόπηση συνίσταται στην δημιουργία συνασπισμών απέναντι σε ένα ηγεμονικό κράτος (Κουσκουβέλης, 2007 σελ. 214). Αν και η Σερβία δεν έχει ενταχθεί σε κάποιον *de jure* συνασπισμό με την Κίνα, η από μέρους των δύο κρατών υπογραφή της «Joint Declaration on the Establishment of the Comprehensive Strategic Partnership between the People's Republic of China and the Republic of Serbia» αποτελεί μια ξεκάθαρη δήλωση πρόθεσης εμβάθυνσης των σχέσεων τους σε ένα μεγάλο εύρος τομέων, όπως αναφέρει ο Duško (2019). Για την Σερβία, η Κίνα αποτελεί ένα σημαντικό εμπορικό εταίρο ο οποίος της επιτρέπει να αποφύγει την πλήρη συμμόρφωση με τις επιταγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εφαρμογή μεταρρυθμίσεων στο εσωτερικό της. Η υποστήριξη της Κίνας στο ζήτημα του Κοσόβου, μέσω της μη αναγνώρισης της αποσχισθείσας περιοχής ως κράτους, είναι επίσης εξαιρετικά σημαντική για την Σερβία, καθώς τόσο η συντριπτική πλειοψηφία των κρατών της Ε.Ε. – πλην Ελλάδος, Ισπανίας, Κύπρου, Ρουμανίας και Σλοβακίας – αλλά και οι ΗΠΑ, έχουν προχωρήσει στην αναγνώριση του (Larsen, 2020). Τέλος, το γεγονός ότι η Σερβία αναβαθμίζεται ως εμπορικός δίαυλος, όπως αναφέρουν οι Bjelić και Popović Petrović (2022) την καθιστά ολόένα και σημαντικότερο εμπορικό εταίρο, επιτρέποντας της μεγαλύτερες δυνατότητες άσκησης αποτελεσματικής εξωτερικής πολιτικής.

Ωστόσο, η εμβάθυνση των σχέσεων ανάμεσα στα δύο κράτη παρουσιάζει και μια σειρά από σημαντικά στρατηγικά διλήμματα. Το βασικότερο από αυτά, αφορά την ίδια την αξία των επενδύσεων που κερδίζει η Σερβία και έχει τρία σκέλη. Αρχικά, σε ότι αφορά το εμπόριο, η Ε.Ε. είναι με διαφορά ο σημαντικότερος εταίρος της Σερβίας, αντιπροσωπεύοντας το 60% του συνολικού εμπορίου της, σε σχέση με την Κίνα η οποία είναι υπεύθυνη για σχεδόν το 15% του συνολικού της εμπορίου. Όπως αναφέρουν οι Joniđić, Stevanović και Beraha (2020), αν και το εμπόριο με την Κίνα είναι σημαντικό για την ανάπτυξη της χώρας, δεν γίνεται να υποκαταστήσει την σημασία του αντίστοιχου με την Ε.Ε.

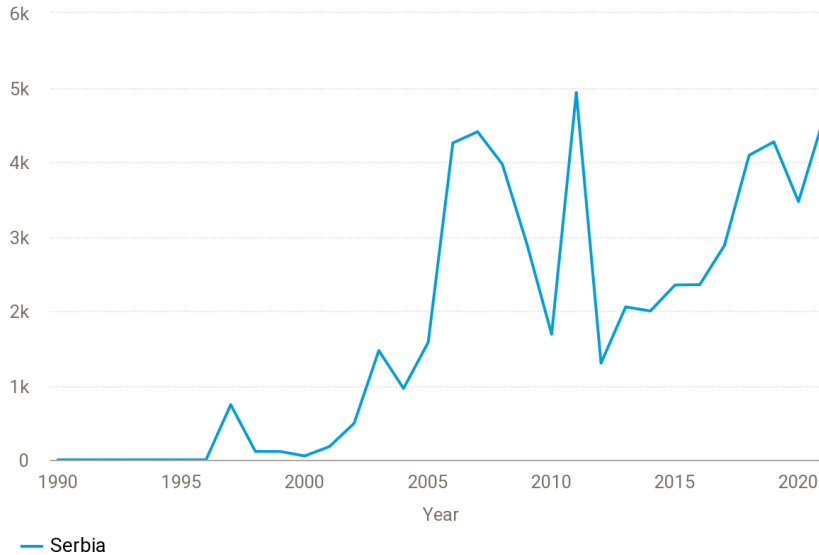
Επίσης, όπως φαίνεται στην εικόνα:22, η Σερβία έχει γίνει αποδέκτης συνολικά άνω των 57 δις δολαρίων. Αν και οι κινεζικές επενδύσεις στην χώρα είναι εξαιρετικά σημαντικές, η Σερβία πρέπει να λάβει υπόψη ότι το 70% των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στην χώρα έρχονται σταθερά από την Ε.Ε. όπως αναφέρει η Zakić (2020). Ως εκ τούτου, οι κινεζικές επενδύσεις δεν έχουν καταφέρει να υποσκελίσουν την σημασία της Ε.Ε. ως κεντρικού επενδυτή αν και η αξία τους για την οικονομία της χώρας παραμένει σημαντική.

Foreign direct investment flows

By selected region or economy in selected time period

Millions of dollars

Source: UNCTAD World Investment Report 2022

Εικόνα 22 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στην Σερβία, 1990 – 2021 (<https://unctad.org/data-visualization>)

Στο δεύτερο σκέλος, όπως καταδεικνύουν οι Zakic & Stanojevic (2022), η αύξηση του όγκου του εμπορίου ανάμεσα στα δύο κράτη έχει συνοδευθεί με την ταυτόχρονη αύξηση του ελλείμματος στο ισοζύγιο πληρωμών για την Σερβία, γεγονός που επιτείνεται από την μεγέθυνση των εξαγωγών πρώτων υλών από την Σερβία στην Κίνα και την αντίστοιχη μεγένθυση των εισαγωγών τελικών προϊόντων από την δεύτερη στην πρώτη. Μια τέτοια εξέλιξη οδηγεί την Σερβία σε μια δυσμενή μακροπρόθεσμα θέση.

Το τρίτο σημαντικό πρόβλημα που εντοπίζεται για την Σερβία, αφορά την χρηματοδότηση των έργων που γίνονται. Ειδικότερα, τα έργα υποδομών, παρά την εξαιρετικά σημαντική ενίσχυση της θέσης της χώρας, αποτελούν ταυτόχρονα και ένα σημαντικό ρίσκο για την Σερβία, καθώς το μεγαλύτερο μέρος των πόρων για την κατασκευή τους έρχεται από δάνεια. Η Σερβία καλείται να υπολογίσει το κατά πόσο αυτά τα έργα θα καταφέρουν να αποδώσουν τέτοια οφέλη στην οικονομία της που να καλύψουν το μεγάλο κόστος κατασκευής τους (Zakić, 2020).

Αν και συχνά προωθείται η θεωρία της «διπλωματίας του χρέους» ως μια υποτιθέμενη στρατηγική της Κίνας η οποία αποσκοπεί στην «αιχμαλωσία» ενός κράτους μέσω της σύναψης δανείων για την κατασκευή έργων που δεν θα καταφέρουν να αποδώσουν τα οφέλη που υπολογιζόταν, η βιβλιογραφία τείνει να απορρίψει τέτοιες θεωρίες ως ανυπόστατες (Brautigam, 2020 ; Carmody, 2020 ; Jones

& Hameiri, 2020 ; Singh, 2020). Παρόλα αυτά ωστόσο, η Σερβία παραμένει ως αποδέκτης σημαντικού δανεισμού από την Κίνα, γεγονός που απαιτεί σημαντική αξιολόγηση από μέρους της των δυνητικών ρίσκων για την οικονομία της μακροπρόθεσμα. Τέλος, το γεγονός ότι τα έργα αυτά έγιναν στα πλαίσια διμερών συμφωνιών και όχι διεθνών διαγωνισμών, επιβαρύνει σημαντικά την αξιοπιστία των προϋπολογισμών τους, όπως αναφέρει η Zakic (2020 σελ. 64).

Πέραν των οικονομικών ζητημάτων, η Σερβία καλείται να αξιολογήσει την αξία της στρατηγικής της προσέγγισης της Κίνας καθώς ταυτόχρονα είναι και σύμμαχος της Ρωσίας. Όπως φάνηκε από τις αλληπάλληλες καθυστερήσεις στην έναρξη του σημαντικότερου ίσως έργου του Belt and Road Initiative, του σιδηροδρομικού διαδρόμου Belgrade – Stara Pazova και Novi Sad – Subotica μέχρι να γίνει αποδεκτή η συμμετοχή και της ρωσικής εταιρείας RZD International Company, η Σερβία καλείται να ισορροπήσει ανάμεσα σε δύο συμμάχους των οποίων τα συμφέροντα δεν ταυτίζονται πάντοτε. Αν και η Ρωσία αντιλαμβάνεται ότι η ενίσχυση της Σερβίας μέσω μη ευρωπαϊκών πόρων της επιτρέπει να διατηρεί την αυτονομία της από την Ε.Ε. (Bieber & Tzifakis, 2019), η πρώτη θεωρεί πως η Σερβία είναι κομβικής σημασίας εταίρος για την προβολή επιρροής στην περιοχή, και επιθυμεί την παρουσία της και την ενεργό συμμετοχή στην οικονομία της δεύτερης (Mahmutaj, 2023).

Ταυτόχρονα, η Σερβία θα πρέπει να λάβει υπόψη πως η Ε.Ε. αντιδρά απέναντι σε κινήσεις της Κίνας που θεωρεί πως απειλούν τα οικονομικά της συμφέροντα. Η επιβολή περιορισμών στις εισαγωγές ατσαλιού από την Σερβία που καταγράφηκε προηγουμένως είναι ένα σημαντικό δείγμα του τι θα μπορούσε να αντιμετωπίσει η Σερβία στο μέλλον, αν η Ε.Ε. θεωρήσει πως η σύναψη συμφωνίας ελεύθερου εμπορίου ανάμεσα στην Κίνα και την Σερβία θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την παράκαμψη περιορισμών που αυτή έχει θέσει στο εμπόριο με την Κίνα (Poudin, 2019). Αντίστοιχες αντιδράσεις θα πρέπει να περιμένει η χώρα και από τους υπόλοιπους δρώντες στην περιοχή, με σημαντικότερη αυτή των ΗΠΑ. Η ανάδειξη του στρατηγικού ανταγωνισμού ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Κίνα και η έμφαση που δίνουν πλέον οι πρώτες στην στρατηγική ανάσχεση της δεύτερης (Campbell & Andrews, 2013) θα μπορούσε να φέρει την Σερβία στο στόχαστρο των ΗΠΑ, αν η χώρα επιλέξει να εμβαθύνει περισσότερο ακόμη την σχέση της με την Κίνα.

Ως εκ τούτου, η Σερβία, αν και έχει πολλά να κερδίσει από την ένταξη της στο ευρύτερο πλαίσιο των κινεζικών επενδύσεων που λαμβάνουν χώρα στα πλαίσια του Belt and Road Initiative, πρέπει ταυτόχρονα να ζυγίσει και τους κινδύνους που μια βαθύτερη συσχέτιση με την Κίνα επιφυλάσσει. Η σχέση της χώρας με την Ε.Ε., αν και δεν είναι ιδανική καθώς η Σερβία δεν έχει προχωρήσει στις μεταρρυθμίσεις που η πρώτη ζητά, παραμένει κομβικής στρατηγικής σημασίας για την τελευταία. Οι κινήσεις της Σερβίας ωστόσο στο να μη συμμορφώνεται με απαιτήσεις όπως αυτή της προκήρυξης διαγωνισμών για δημόσια έργα, αλλά και η ελλιπής προσοχή σε ζητήματα όπως η προστασία του περιβάλλοντος, αν και είναι δικαίωμα της χώρας

καθώς δεν είναι μέλος της Ένωσης, σαφώς επιβαρύνει τις σχέσεις των δύο μερών (Zakic & Stanojevic, 2022).

Από τα παραπάνω, καθίσταται αντιληπτό πως η πορεία της εμβάθυνσης των σχέσεων της Σερβίας με την Κίνα ενόψει ενός μεγαλύτερου και παγκόσμιου ανταγωνισμού της δεύτερης με τις ΗΠΑ, ενέχει σημαντικούς κινδύνους για την πρώτη. Καθώς ο σημαντικότερος εταίρος της χώρας παραμένει η Ε.Ε., η στρατηγική της θα πρέπει να λάβει υπόψη τα δεδομένα που προκύπτουν από αυτήν την πραγματικότητα και να κινηθεί ως προς την σταδιακή εξομάλυνση των διαφορών με αυτήν. Αν και το Belt and Road Initiative έρχεται σαφώς να βελτιώσει την οικονομική και στρατηγική θέση της στο διεθνές σύστημα, τα οφέλη που λαμβάνει η Σερβία από την σχέση της με την Ε.Ε. ξεπερνούν κατά πολύ τα όποια οφέλη από την πιθανή πλήρη σύμπλευση με την Κίνα. Ωστόσο, το γεγονός ότι η Ε.Ε. είναι αρκετά διστακτική στο να ακολουθήσει τις ΗΠΑ σε μια κλιμάκωση της αντιπαράθεσης με την Κίνα, όσο δεν αντιλαμβάνεται ως απειλή τις κινήσεις της τελευταίας (Pavličević, 2019) επιτρέπει στην Σερβία την δυνατότητα να διατηρεί την θέση της ανάμεσα στις δύο δυνάμεις, ως γέφυρα.

Μια τέτοια προσέγγιση για τις στρατηγικές ανάγκες των μικρότερων κρατών έχει υποστηριχθεί ευρέως στην βιβλιογραφία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το έργο των Bailes, Wivel και Archer (2014), οι οποίοι εξετάζουν τις προκλήσεις ασφάλειας που αντιμετωπίζουν οι μικρές χώρες, συμπεριλαμβανομένων αυτών στα Βαλκάνια, και εξερευνά διαφορετικές στρατηγικές για την αντιμετώπισή τους. Σύμφωνα με τους ίδιους, η ουδετερότητα αποτελεί την καλύτερη στρατηγική επιλογή των μικρότερων κρατών. Σε παρόμοια συμπεράσματα εξάλλου έχει καταλήξει και οι Biermann και Kornprobst (2017), οι οποίοι μελετώντας το παράδειγμα της Ελβετίας καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι τα μικρότερα κράτη μπορούν να βελτιώσουν την θέση τους αποφεύγοντας την πλήρη συστράτευση με μια μεγάλη δύναμη και τους επακόλουθους ανταγωνισμούς με άλλες μεγάλες δυνάμεις.

Η μελέτη περίπτωσης της Σερβίας ανέδειξε τα ζητήματα που καλούνται να αντιμετωπίσουν όλα τα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων. Οι κινεζικές επενδύσεις επιτρέπουν σαφώς την ανάπτυξη των οικονομιών τους. Η σχέση τους όμως με την Ε.Ε. παραμένει καταλυτικής σημασίας για την οικονομία τους, ενώ οι τοπικοί τους ανταγωνισμοί, συχνά περιπλέκουν τις επιλογές τους. Ωστόσο, οι στρατηγικές επιλογές που καλείται να αντιμετωπίσει η Σερβία, είναι αντίστοιχες και για αυτά. Ως εκ τούτου, τηρουμένων των αναλογιών, μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα πως η βέλτιστη στρατηγική για τα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων είναι να εμβαθύνουν τις σχέσεις τους με την Ε.Ε. λειτουργώντας ταυτόχρονα ως γέφυρες με την Κίνα. Το γεγονός πως πολλές χώρες της Ε.Ε. έχουν επιτύχει να συνεργαστούν με την Κίνα χωρίς να διακινδυνεύσουν την σχέση τους με την Ένωση, καταδεικνύει το εφικτό και ρεαλιστικό της παραπάνω στρατηγικής.

5.5 Σύνοψη κεφαλαίου

Οι σχέσεις της Σερβίας με την Κίνα έχουν μια ιστορία πολλών δεκαετιών. Για την Κίνα, η Σερβία αποτελεί ένα κομβικό εταίρο στην αρχιτεκτονική του Belt and Road Initiative. Για την Σερβία η Κίνα αποτελεί έναν σημαντικό επενδυτή, ο οποίος επιτρέπει στην χώρα να βελτιώσει κρίσιμες υποδομές και να αναπτύξει την οικονομία της. Οι δύο χώρες έχουν συνάψει πλήθος διπλωματικών συμφωνιών, ενώ οι κινεζικές επενδύσεις στην Σερβία και η υποστήριξη των κινεζικών τραπεζών μέσω της παροχής δανείων, έχουν επιτρέψει την έναρξη ενός σημαντικού αριθμού επενδύσεων σε υποδομές και βιομηχανίες. Η Σερβία ωστόσο, οφείλει να λάβει υπόψη ότι παρά τα σημαντικά γεωπολιτικά οφέλη της συνεργασίας της με την Κίνα, υπάρχουν και σημαντικοί κίνδυνοι.

Κεφάλαιο 6. Συμπεράσματα - Συζήτηση

Η διπλωματία αποτελεί ένα εξαιρετικά σημαντικό εργαλείο για την διαμόρφωση της στρατηγικής ενός κράτους. Η οικονομική διπλωματία, έχει καταστεί το όχημα σύσφιξης σχέσεων ανάμεσα στα κράτη αλλά και προώθησης των στρατηγικών τους συμφερόντων σε μια ολοένα και περισσότερο διασυνδεδεμένη και παγκοσμιοποιημένη υφήλιο.

Η Κίνα, μέσα σε ένα εντυπωσιακά σύντομο χρονικό διάστημα έχει καταφέρει να βελτιώσει θεαματικά το σύνολο των οικονομικών της δεικτών και να αναδειχθεί στην δεύτερη ισχυρότερη οικονομία του πλανήτη. Η άνοδος της αυτή, την έχει φέρει αντιμέτωπη με τις ολοένα και περισσότερο επιφυλακτικές ΗΠΑ, οι οποίες αντιλαμβάνονται πως η οικονομική ισχύς της πρώτης έχει αρχίσει να μετατρέπεται και σε διπλωματική και στρατιωτική. Για τις ΗΠΑ, η στρατηγική ανάσχεσης της Κίνας, φαίνεται να είναι η απάντηση τους σε αυτή την τάση.

Η προσπάθεια διάσπασης αυτής της ανάσχεσης αλλά και η ταυτόχρονη ανάγκη διατήρησης της οικονομικής μεγέθυνσης, εκφράζονται στην προσπάθεια της Κίνας να προωθήσει το Belt and Road Initiative ένα έργο τεράστιας έκτασης για την βελτίωση του εμπορίου από την Ασία στην Ευρώπη και αντίστροφα, το οποίο θα έχει τόσο θαλάσσια όσο και χερσαία μέρη. Αυτός ο νέος «Δρόμος του Μεταξιού» προσφέρει στην Κίνα σημαντικά οφέλη.

Η παρούσα βιβλιογραφική έρευνα είχε ως στόχους να σημειώσει τα δυνητικά οφέλη και τους κινδύνους που καλούνται να λάβουν υπόψη τα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων αναφορικά με την σχέση τους με το Belt and Road Initiative και να εντοπίσει μια ιδανική στρατηγική για αυτά.

Για τα Βαλκάνια, το Belt and Road Initiative αποτελεί μια σημαντική ευκαιρία αναβάθμισης της θέσης τους. Για τα Δυτικά Βαλκάνια ωστόσο, το ίδιο έργο είναι κομβικής σημασίας. Οι χαμηλοί οικονομικοί τους δείκτες σε συνδυασμό με το γεγονός ότι αποτελούν μια «περιφέρεια» της Ευρώπης – κοντά αλλά όχι εντός της Ένωσης – τους επιτρέπουν μια σειρά από προνόμια με κυριότερο το ότι αποτελούν στόχο διπλωματίας για ένα μεγάλο αριθμό ενδιαφερομένων.

Όπως φάνηκε από την μελέτη της Σερβίας, το Belt and Road Initiative, παρουσιάζει μια σειρά από σημαντικές ευκαιρίες αναβάθμισης των υποδομών τους αλλά και επενδύσεων σε κρίσιμους τομείς της παραγωγής που στερούνται στρατηγικών επενδυτών. Ωστόσο, η ένταση των γεωπολιτικών ανταγωνισμών επηρεάζει σημαντικά τις στρατηγικές επιλογές της Σερβίας. Η ανάγκη εξισορρόπησης ανάμεσα στην σχέση της με την Ε.Ε., την παραδοσιακή της σύμμαχο Ρωσία, και την Κίνα, παρουσιάζει σημαντικές προκλήσεις. Παρόμοιες προκλήσεις, καλούνται να αντιμετωπίσουν και τα υπόλοιπα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων.

Η βέλτιστη στρατηγική για τα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων στην παρούσα συγκυρία είναι η προσπάθεια ενίσχυσης των σχέσεων τους με την Ευρωπαϊκή Ένωση, λειτουργώντας ταυτόχρονα ως διάυλος επικοινωνίας με την Κίνα. Μια τέτοια στρατηγική ταυτίζεται με τον πρώτο στόχο του Belt and Road Initiative ο οποίος είναι η προώθηση της αμοιβαίας ανάπτυξης.

Για τα κράτη της Δυτικής Βαλκανικής, μια επιτυχημένη στρατηγική διαχείριση των αναπτυξιακών ευκαιριών του Belt and Road Initiative, μπορεί να λειτουργήσει τόσο ως ένας ακόμη απαραίτητος μοχλός οικονομικής ανάπτυξης, όσο και – κυριότερα – ως ένα σημαντικό βήμα για την ανάδειξη του ρόλου τους ως γέφυρα ανάμεσα στα ανεπτυγμένα κράτη της Βόρειας και Δυτικής Ευρώπης και την Κίνα. Σε μια τέτοια στρατηγική είναι δυνατό να εντοπιστούν αναλογίες με την αντίστοιχη στρατηγική της Κίνας για την προσέγγιση επενδύσεων από την Δύση, τηρουμένων πάντοτε των αναλογιών.

Ως εκ τούτου, σε ο,τι αφορά τις αρχικές ερευνητικές υποθέσεις της εργασίας, προκύπτει το συμπέρασμα πως πράγματι υπάρχουν ευκαιρίες για τα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων από το Belt and Road Initiative ενώ ταυτόχρονα συνυπάρχουν και σημαντικές απειλές. Ως προς την αξιολόγηση της στρατηγικής τους, το γεγονός πως αυτά έχουν κατορθώσει προς το παρόν να διατηρούν ανοικτούς διαύλους τόσο με την Ε.Ε. όσο και με την Κίνα, επωφελούμενα από την σχέση τους και με τους δύο, καταδεικνύει την επιτυχία τους. Ωστόσο, δεν είναι ξεκάθαρο αν έχει γίνει αντιληπτό το μέγεθος της εξάρτησης των οικονομιών τους από την Ε.Ε. ή η παρατηρούμενη κλιμάκωση των εντάσεων ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Κίνα.

Η μελέτη της βιβλιογραφίας πάνω στις ευκαιρίες και τους κινδύνους του Belt and Road Initiative για τα Δυτικά Βαλκάνια, καλείται ωστόσο να αντιμετωπίσει μια σειρά από περιορισμούς. Ο βασικότερος από αυτούς, αφορά το ότι πολλά έγγραφα και αρχεία τα οποία έχουν να κάνουν με αποφάσεις αναφορικά με στρατηγικές επενδύσεις, συχνά θεωρούνται διαβαθμισμένα και ως εκ τούτου δεν είναι προσβάσιμα. Ένας ακόμη περιορισμός αφορά την αναγκαία περιορισμένη έκταση μιας τέτοιας βιβλιογραφικής έρευνας. Η βιβλιογραφία για το Belt and Road Initiative είναι εκτενής.

Η συνολικότερη προσέγγιση του έργου αυτού μέσα από μια την κατανόηση των επιμέρους δυσκολιών που καλούνται να αντιμετωπιστούν για την επίτευξη ενός τέτοιου έργου σε παγκόσμια κλίμακα, ενδεχομένως να αναδείξει σε μεγαλύτερο βαθμό την κινεζική στρατηγική σκέψη και ως εκ τούτου να επηρεάσει και το συμπέρασμα αυτής της μελέτης ως προς την ανάγκη προτεραιοποίησης των σχέσεων με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Εξάλλου, περεταίρω έρευνα τόσο ως προς τις επιμέρους επενδύσεις που λαμβάνουν χώρα στην περιοχή όσο και ως προς το αν και σε ποιο βαθμό αυτές προκαλούν ανταγωνισμούς τόσο ως προς την προσέλκυση τους όσο και ως προς την υλοποίησή τους, θα παρουσίαζε ενδιαφέρον και θα αναδείκνυε ακόμη περισσότερο την πολυπλοκότητα των Διεθνών Σχέσεων υπό το πρίσμα της οικονομικής διπλωματίας.

Βιβλιογραφία

Agreement between the Government of the Republic of Serbia and the Government of the People's Republic of China on Mutual Establishment of Cultural Centers (2015). Διαθέσιμο στο <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/> [πρόσβαση 3/1/2023]

Agreement between the Government of the Republic of Serbia and the Government of the People's Republic of China on mutual visa exemption for holders of ordinary passports (2016). Διαθέσιμο στο <http://treaty.mfa.gov.cn/tykfiles/20211123/1637650247996.pdf> [πρόσβαση 4/1/2023]

Agreement on scientific and technical cooperation between Republic of Serbia and People's Republic of China (2009). Διαθέσιμο στο <https://www.srbija.gov>. [πρόσβαση 3/1/2023]

Alpan, B., & Öztürk, A. E. (2022). Turkey and the Balkans: bringing the Europeanisation/De-Europeanisation nexus into question. *Southeast European and Black Sea Studies*, 22(1), 1-10.

Armakolas, I., & Triantafyllou, G. (2017). Greece and EU enlargement to the Western Balkans: understanding an ambivalent relationship. *Southeast European and Black Sea Studies*, 17(4), 611-629.

Baev, P. K. (2018). Russia's Deepening Balkan Entanglements. *Journal of Slavic Military Studies*, 31(2), 163-177

Bailes, A., Wivel, A., & Archer, C. (2014). *Small States and International Security: Europe and Beyond*.

Bargués, P., & Morillas, P. (2021). From democratization to fostering resilience: EU intervention and the challenges of building institutions, social trust, and legitimacy in Bosnia and Herzegovina. *Democratization*, 28(7), 1319-1337.

Baydan, B. (2022). *Greece's policy in the Balkans after the Cold War*.

Bayne, N., & Woolcock, S. (2017). What is economic diplomacy?. In *The New Economic Diplomacy: Decision Making and Negotiation in International Economic Relations* (pp. 17-34). Routledge.

Beeson, M. (2018). Geoeconomics with Chinese characteristics: the BRI and China's evolving grand strategy. *Economic and Political Studies*, 6(3), 240-256.

Berisha, E., Cotella, G., & Solly, A. (2021). Introduction: The Western Balkans between continuity and change. In *Governing Territorial Development in the Western Balkans* (pp. 1-19). Springer, Cham.

- Biermann, R., & Kornprobst, N. E. (2017). The Benefits and Pitfalls of Neutrality for Small States: The Case of Switzerland. In *Small States and International Security* (pp. 87-106). Palgrave Macmillan, London.
- Brautigam, D. (2020). A critical look at Chinese ‘debt-trap diplomacy’: The rise of a meme. *Area Development and Policy*, 5(1), 1-14.
- Bjelić, P., & Popović Petrović, I. (2022). Serbia Internationally: International Trade and Integrations. In *The Geography of Serbia* (pp. 251-259). Springer, Cham.
- Bjelotomic, S. (2022, October). China the biggest foreign investor in Serbia this year, Serbianmonitor.com. διαθέσιμο στο <https://www.serbianmonitor.com/en/china-the-biggest-foreign-investor-in-serbia-this-year> [πρόσβαση 4/2/2023]
- Bickl, T. (2019). Bridge over troubled waters: The Pelješac Project, China, and the implications for good-neighbourly relations and the EU. *Politička Misao*, 56(03+ 04), 50-78.
- Bieber, F., & Tzifakis, N. (2019). The Western Balkans as a geopolitical chessboard? Myths, realities and policy options. *Myths, Realities and Policy Options (June 1, 2019)*. BiEPAG Policy Brief June.
- Bircanin, I., & Sanfey, P. (2018). Attitudes toward the EU in Serbia: A New Dawn or Same Old Story?. *Post-Communist Economies*, 30(3), 326-346.
- Brands, H. (2014). What Good Is Grand Strategy?. In *What Good Is Grand Strategy?*. Cornell University Press.
- Brooks, S. G., & Wohlforth, W. C. (2015). American primacy in perspective. In *Paradoxes of power* (pp. 29-38). Routledge.
- Buszynski, L. (2012). The South China Sea: oil, maritime claims, and US–China strategic rivalry. *The Washington Quarterly*, 35(2), 139-156.
- Buzdugan, S. R. (2021). The global governance of FDI and the non-market strategies of TNCs: explaining the “backlash” against bilateral investment treaties. *Transnational Corporations Journal*, 28(2).
- Campbell, K., & Andrews, B. (2013). Explaining the US ‘pivot’ to Asia. *Americas*, 1, 1945-1975.
- Carmody, P. (2020). Dependence not debt-trap diplomacy. *Area Development and Policy*, 5(1), 23-31.
- Cebr (2019). Belt and Road Initiative to boost world GDP by over \$7 trillion per annum by 2040, διαθέσιμο στο <https://cebr.com/reports> [πρόσβαση 6/12/2022]

Cheng, Y. M. (2006). Determinants of FDI mode choice: Acquisition, brownfield, and greenfield entry in foreign markets. *Canadian Journal of Administrative Sciences/Revue Canadienne des Sciences de l'Administration*, 23(3), 202-220.

Conley, H. A., Hillman, J. E., Ruy, D., & McCalpin, M. (2020). China's "Hub-and-Spoke" Strategy in the Balkans. *Center for Strategic and International Studies (CSIS)*.

Craig G.A., George A. L. (1995). *Force and Statecraft*, 3d edition, New York: Oxford University Press

Crosby, B. (1992). Stakeholder analysis: a vital tool for strategic managers. *USAID's Implementing Policy Change Project*.

Deng Xiaoping (1984) "Build Socialism with Chinese Characteristics". Pp. 1-5 in The Research Department of Party Literature, Central Committee of the Communist Party of China (1991) *Major Documents of the People's Republic of China – Selected Important Documents since the Third Plenary Session of the Eleventh Central Committee of the Communist Party of China (December 1978 and November 1989)*. Foreign Languages Press, Beijing.

Dimitrijevic, N. (2020). The Biden Administration and the Western Balkans: A Chance for a Better US-Serbia Relationship?. *Mediterranean Quarterly*, 31(3), 143-160.

Djordjevic, S. (2018). The Road to EU Accession: A Public Opinion Analysis in Serbia. *European Review of Applied Sociology*, 11(16), 20-28.

Duško, D. (2019). Serbia-China comprehensive strategic partnership-the foreign policy paradigm of the "New Silk Road". *Евразийская интеграция: экономика, право, политика*, (4 (30)), 94-106.

Džunić, M., & Zdravković, A. (2019). Serbia's accession to the European Union: public opinion between support and skepticism. *Megatrend revija*, 16(2), 263-282

Economides, S. (2020, March). From fatigue to resistance: EU enlargement and the Western Balkans. The Dahrendorf Forum.

Ejdus, F. (2020). The spectre of an arms race in the Western Balkans.

Elliot, A., (2010) Carrots and sticks: the role of economic incentives in American foreign policy. *Tobin Project*. Διαθέσιμο στο https://tobinproject.org/sites/tobinproject.org/files/assets/Elliott_Carrots%26Sticks.pdf [πρόσβαση 17/11/2022]

Enevoldsen, P., Sovacool, B. K., & Tambo, T. (2014). Collaborate, involve, or defend? A critical stakeholder assessment and strategy for the Danish hydrogen electrolysis industry. *International journal of hydrogen energy*, 39(36), 20879-20887.

Enns, C., & Bersaglio, B. (2020). On the coloniality of “new” mega-infrastructure projects in East Africa. *Antipode*, 52(1), 101-123.

Framework, I. I. I. (2015). Vision and Actions on Jointly Building Silk Road Economic Belt and 21st-Century Maritime Silk Road.

Framework Agreement on Economic and Technological Cooperation for Infrastructure Projects (2009). Διαθέσιμο στο <https://www.srbija.gov.rs/> [πρόσβαση 3/1/20223]

Freeman, C. P. (2019). Constructive engagement? The US and the AIIB. *Global Policy*, 10(4), 667-676.

Garnaut, R., Song, L., & Fang, C. (2018). *China's 40 years of reform and development: 1978–2018*. ANU Press.

Gibadło, L. (2019). *Germany's Policy Regarding Western Balkans' EU Accession*.

Grieverson, R., & Holzner, M. (2018). Investment in the Western Balkans (No. 27). *Policy Notes and Reports*.

Gunby, P., Jin, Y., & Reed, W. R. (2017). Did FDI really cause Chinese economic growth? A meta-analysis. *World Development*, 90, 242-255.

Hart, B. L. (2014). Strategy: the indirect approach. In *Strategic Studies* (pp. 101-104). Routledge.

Hackaj, A. (2018). *China and Western Balkans. Cooperation and Development Institute*, Tirana.

Heid, B., & Vozzo, I. (2020). The international trade effects of bilateral investment treaties. *Economics Letters*, 196, 109569.

Holzner, M., & Grieverson, R. (2018). Investment in the Western Balkans: New directions and financial constraints in infrastructure investment. *The Vienna Institute for International Economic Studies*. Vienna.

Huang, Y. (2016). Understanding China's Belt & Road initiative: motivation, framework and assessment. *China Economic Review*, 40, 314-321.

Huld, A. (2022, September 22) China 2022 FDI Roundup: Stronger Policies Aim to Maintain Growth Momentum, *China Briefing*, διαθέσιμο στο <https://www.china-briefing.com/> [πρόσβαση 1/12/2022]

Huld, A., Zu, Q. (2022, Feb. 21). Serbia and China to Sign Free Trade Agreement by End 2022? *China Briefing*. Διαθέσιμο στο <https://www.china-briefing.com> [πρόσβαση 3/1/2023]

Jakimów, M. (2019). Desecuritisation as a soft power strategy: the Belt and Road Initiative, European fragmentation and China's normative influence in Central-Eastern Europe. *Asia Europe Journal*, 17(4), 369-385.

Jian, J. (2018). China in Central Asia and the Balkans: challenges from a geopolitical perspective. In *The Belt & Road Initiative in the global arena* (pp. 241-261). Palgrave Macmillan, Singapore.

Joint Statement Between the People's Republic of China and the Republic of Serbia on Establishing Strategic Partnership (2009). Διαθέσιμο στο <https://www.fmprc.gov.cn> [πρόσβαση 2/1/2023]

Jones, L., & Hameiri, S. (2020). Debunking the myth of 'debt-trap diplomacy'. *Chatham House*, 19, 2020.

Jović, D. (2018). Accession to the European Union and perception of external actors in the Western Balkans. *Croatian International Relations Review*, 24(83), 6-32.

Jovičić, E., Stevanović, S., & Beraha, I. (2020). Serbia-China bilateral trade relations: major challenges and opportunities. *Economic Analysis*, 53(2), 133-144.

Judt, T. (2019). The Rediscovery of Central Europe. In *Eastern Europe... Central Europe... Europe* (pp. 23-58). Routledge.

Ker-Lindsay, J., Armakolas, I., Balfour, R., & Stratulat, C. (2017). The national politics of EU enlargement in the Western Balkans. *Southeast European and Black Sea Studies*, 17(4), 511-522.

Klavins, D. (2011). Understanding the Essence of Modern Diplomacy. In *The ICD Annual Academic Conference on Cultural Diplomacy* (pp. 1-7).

Κουσκουβέλης, Η. (2007). *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Ποιότητα

Krepinevich Jr, A. F. (2015). How to deter China: The case for archipelagic defense. *Foreign Aff.*, 94, 78.

Ladevac, I. (2020). The Republic of Serbia and the Belt and Road Initiative. Institute of International Politics and Economics.

Larsen, H. B. L. (2020). The Western Balkans between the EU, NATO, Russia and China. *CSS Analyses in Security Policy*, 263.

Layne, C. (2018). The US–Chinese power shift and the end of the Pax Americana. *International Affairs*, 94(1), 89-111.

Lazic, M., & Vucic, M. (2020). China's Belt and Road Initiative in Serbia: Environmental and Social Considerations. *Asia & the Pacific Policy Studies*, 7(3), 496-510.

- Lee, D., & Hudson, D. (2004). The old and new significance of political economy in diplomacy. *Review of International Studies*, 30(3), 343-360.
- Leffler, M. P. (1992). *A preponderance of power: National security, the Truman administration, and the Cold War*. Stanford University Press.
- Lippert, W. D. (2010). *The economic diplomacy of Ostpolitik: Origins of NATO's energy dilemma*. Berghahn Books.
- Liu, W., Zhang, Y., & Xiong, W. (2020). Financing the belt and road initiative. *Eurasian Geography and Economics*, 61(2), 137-145.
- Luttwak, E. (2001). *Strategy: the logic of war and peace*. Harvard University Press.
- Macdonald, A. (2022 Oct. 3). Serbia lobbying Western support to carry on with smart city biometrics project amid criticism. *Biometric Update.com*. Διαθέσιμο στο <https://www.biometricupdate.com> [πρόσβαση 3/1/2023]
- Mahmutaj, N. (2023). Russian Government Policy in the Western Balkans. In *Securitization and Democracy in Eurasia* (pp. 125-135). Springer, Cham.
- Marciacq, F., & Le Quiniou, R. (2022). French Engagement in the Western Balkans: Boosting Strategic, Political, Economic and Societal Cooperation.
- Mastanduno, M. (1998). Economics and security in statecraft and scholarship. *International Organization*, 52(4), 825-854.
- Matera, P. (2022). Economic Incentives as Tools of Foreign Policy: Polish Engagement in Ukraine. *European Review*, 30(1), 24-42.
- Milivojevic, M. (2017). The American investments in Serbia as a promoter of regional stability. *Journal of Liberty and International Affairs*, 3(3), 61-73
- Morgenthau, H. J., Thompson, K. W., & Clinton, W. D. (1985). *Politics among nations: The struggle for power and peace*.
- OECD (2008). *Detailed Benchmark Definition of Foreign Direct Investment*, 4th Edition, διαθέσιμο στο <https://unstats.un.org> [πρόσβαση 23/11/2022]
- Okano-Heijmans, M. (2011). Conceptualizing economic diplomacy: The crossroads of international relations, economics, IPE and diplomatic studies. *The Hague journal of diplomacy*, 6(1-2), 7-36.
- Okano-Heijmans, M. (2012). Japan's new economic diplomacy: Changing tactics or strategy?. *Asia-Pacific Review*, 19(1), 62-87.
- Okano-Heijmans, M., & Asano, T. (2018). Economic diplomacy. In *Routledge Handbook of Japanese Foreign Policy* (pp. 251-266). Routledge.

Organization for Economic Co-operation and Development (OECD). (2021). Multi-dimensional Review of the Western Balkans. Assessing Opportunities and Constraints.

Oxford Analytica. (2022). Energy security will trump green transition in Balkans. *Emerald Expert Briefings*, (oxan-db).

Pavličević, D. (2019). A power shift underway in Europe? China's relationship with Central and Eastern Europe under the Belt and Road Initiative. In *Mapping China's 'one belt one road' initiative* (pp. 249-278). Palgrave Macmillan, Cham.

Pavlović, A., Draško, G. P., & Halili, R. (Eds.). (2019). *Rethinking Serbian-Albanian Relations: Figuring Out the Enemy*. Routledge.

Petrović-Ranđelović, M., Kocić, N., & Stojanović-Ranđelović, B. (2020). The importance of renewable energy sources for sustainable development. *Economics of Sustainable Development*, 4(2), 15-24.

Poudin, K. (2019). The Contribution of the Regional Security Systems for the Regional Security in South East Europe. *Научни трудове на УНСС*, (4), 199-207.

Poulsen, L. N. S. (2015). *Bounded rationality and economic diplomacy: The politics of investment treaties in developing countries*. Cambridge University Press.

Reed, M. S., A. Graves, N. Dandy, H. Posthumus, K. Hubacek, J. Morris, C. Prell, C. H. Quinn, and L. C. Stringer (2009). Who's in and why? A typology of stakeholder analysis methods for natural resource management. *Journal of Environmental Management* 90 (5), 1933–1949

Rencz, F. (2019). The BRI in Europe and the Budapest-Belgrade railway link. *Briefing Paper*, 10, 2019.

Ricardo, D. (1817) *Principles of political economy and taxation*, Everymans Library

Rizova, P. S. (2007). Balkanization. *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*.

Ross, R. S. (2010). The rise of Chinese power and the implications for the regional security order. *Orbis*, 54(4), 525-545.

Russel, D. R., & Berger, B. (2019). Navigating the belt and road initiative. *Policy File*.

Samokhvalov, V. (2019). Russia in the Balkans. *Insight Turkey*, 21(2), 189-210.

Sasse, J. P. (2011). *An economic analysis of bilateral investment treaties*. Springer Science & Business Media.

Schott, J. J. (2018). The TPP: Origins and outcomes 1. In *Handbook of international trade agreements* (pp. 401-411). Routledge.

Secieru, S. (2019). Russia in the Western Balkans. *European Union Institute for Security Studies*. Retrieved July, 8, 2020.

Simic, D. R., & Zivojinovic, D. (2019). Western Balkans US Policy in the Context of the President Trump's Grand Strategy. *СРПСКА ПОЛИТИЧКА МИСАО SERBIAN POLITICAL THOUGHT*, 13.

Sinaga, L. C. (2020). Xi Jinping, “China Dream”, and Chinese military diplomacy to ASEAN. *JAS (Journal of ASEAN Studies)*, 8(2), 173-190.

Singh, A. (2020). The myth of ‘debt-trap diplomacy’ and realities of Chinese development finance. *Third World Quarterly*, 42(2), 239-253.

Sornarajah, M. (2021). *The international law on foreign investment*. Cambridge university press.

Soyaltin-Colella, D. (2022). The EU Accession Process, Chinese Finance and Rising Corruption in Western Balkan Stabilitocracies: Serbia and Montenegro. *Europe-Asia Studies*, 1-25.

Spasojevic, D. (2020). Serbia's Evolving Relationship with the United States. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 22(1), 1-16.

Stanicek, B., Tarpova S. (2022) *China's strategic interests in the Western Balkans, Briefing*. European Parliament

Steiner, B. H. (2004). Diplomacy and international theory. *Review of International Studies*, 30(4), 493-509.

Stiglitz, J. (2015). *The roaring nineties: Why we're paying the price for the greediest decade in history*. Penguin UK.

Subotić, S. (2022). France, the Western Balkans, and the European Union. *Policy*.

The White House (2022) Memorandum on the Partnership for Global Infrastructure and Investment, διαθέσιμο στο <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions/2022/06/26/memorandum-on-the-partnership-for-global-infrastructure-and-investment/> [πρόσβαση 20/11/2022]

The World Bank (2018) Belt and Road Initiative, διαθέσιμο στο <https://www.worldbank.org> [πρόσβαση 5/12/2022]

The World Bank (2022). World Bank Open Data, διαθέσιμο στο <https://data.worldbank.org> [πρόσβαση 4/12/2022]

The Research Department of Party Literature, Central Committee of the Communist Party of China (1991). *Major Documents of the People's Republic of China – Selected Important Documents since the Third Plenary Session of the Eleventh Central*

Committee of the Communist Party of China (December 1978 and November 1989). Foreign Languages Press, Beijing.

Tian, W., Yu, M., & Zhang, F. (2016). The exceptional performance of Chinese outward direct investment firms. *China Economic Journal*, 9(2), 209–219

Tisdell, C. (2009). Economic reform and openness in China: China's development policies in the last 30 years. *Economic Analysis and Policy*, 39(2), 271-294.

Todorovic, I. (2022, October 7). Serbia's coal plant Kostolac B3 to come online in September 2023. Διαθέσιμο στο <https://balkangreenenergynews.com/serbias-coal-plant-kostolac-b3-to-come-online-in-september-2023/> [πρόσβαση 10/1/2023]

Tomaszewska, P., & Dahl, M. (2020). Implementation of the Belt and Road Initiative in Selected Balkan States. *Understanding Asia: Political, Economic and Socio-Cultural Dimensions*, 69.

Trading Economics (2022). China Balance of Trade, διαθέσιμο στο <https://tradingeconomics.com/china/balance-of-trade> [πρόσβαση 2/12/2022]

Trifunovic, D. (2022) Contemporary Relations of the European Union (EU) and the North Atlantic Organization (NATO) with Serbia, in *International Organizations: Serbia and Contemporary World*. Vol2, p.359-373

Türbedar, E. (2011). Turkey's new activism in the Western Balkans: ambitions and obstacles. *Insight Turkey*, 13(3), 139.

Tzogopoulos, G. N. (2021). *The Miracle of China: The New Symbiosis with the World*. Springer Nature.

Van Bergeijk, P. A., & Moons, S. (2009). Economic diplomacy and economic security. *New Frontiers for Economic Diplomacy*, 37-54.

Vangeli, A. (2019). China: A new geo-economic approach to the Balkans. In *The Western Balkans in the World* (pp. 205-224). Routledge.

Vergioglou, I., & Hegewald, S. (2023). From causes to consequences: Investigating the effects of differentiated integration on citizens' EU support. *European Union Politics*, 14651165221135742.

Vukmirović, V., Kostić-Stanković, M., Pavlović, D., Ateljević, J., Bjelica, D., Radonić, M., & Sekulić, D. (2021). Foreign direct investments' impact on economic growth in Serbia. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 23(1), 122-143.

Wang, Y. (2019). China's Belt and Road Initiative and Its Implications for Serbia. *Journal of Contemporary China*, 28(117), 595-610.

Wei, K., Yao, S., & Liu, A. (2009). Foreign direct investment and regional inequality in China. *Review of development economics*, 13(4), 778-791.

- Were, A. (2018). *Debt trap? Chinese loans and Africa's development options*.
- Wu, X., & Ji, Y. (2020). The military drivers of China's Belt and Road endeavor. *China Review*, 20(4), 223-244.
- Xiangguo, C. H. E. N. (2007). Is China the Factory of the World?. *Ritsumeikan Center for Asia Pacific Studies (RCAPS)*. Occasional paper, 7(4).
- Xing, L. (Ed.). (2018). *Mapping China's 'one belt one road' initiative*. Springer.
- Yahuda, M. (1993). Deng Xiaoping: the statesman. *The China Quarterly*, 135, 551-572.
- Yildiran, M. (2019). The Chinese vision of BRI and its effects on Turkey and West Asia. In *China's Belt and Road Initiative in a global context* (pp. 211-234). Palgrave Macmillan, Cham.
- Zakić, K. (2020). The results and risks of China's Belt and Road investment projects in Serbia. *The Review of International Affairs*, 71, 45-71.
- Zakić, K., & Radišić, B. (2019). Influence of the " Belt and Road" Initiative on Chinese Investments in Europe Case Study: Balkan Countries. *Chinese Academy of Social Science*.
- Zakic, K., & Stanojevic, N. (2022). BETWEEN ASPIRATION AND REALITY: SINO-SERBIAN ECONOMIC RELATIONS. *Китай в мировой и региональной политике. История и современность*, 27(27), 298-311.
- Zhao, S. (2016). *Chinese Foreign Policy: Pragmatism and Strategic Behavior: Pragmatism and Strategic Behavior*. Routledge.
- Zivkovic, A. (2019). The Attitudes of Serbian Elites toward Russia and the West: Old Dichotomy in a New Context. *Communist and Post-Communist Studies*, 52(2), 143-153.
- Zorić, B., & Němec, J. (2022). Gospels of (Re) conciliation in North Macedonia: Skating on the Thin Ice of Albanian-Macedonian Inter-Ethnic Dialogue. *Peace Review*, 1-14.